Hain 384.
Proctor 1492

Alanus de maxi mis theologie.

Incipiunt Regule celeſtis iuris. Uel maxi-
me theologie Magiſtri alani porretani.

Mnis ſcientia ſu-
is nititur regulis: velut ꝓprijs fun-
damentis: ⁊ vt de gramatica tacea-
mus: que eſt tota in hominū bene-
placito et volūtate: ⁊ de ei⁹ regulis
que ſunt in ſola hominum poſitio-
ne: cetere ſciētie proprias habēt re-
gulas quibus nituntur: ⁊ quaſi quibuſdā certis terminis
claudunt᷑: vbi dialectica regl'as habꝫ q̄s maxias vocāt
Rethorica locos ꝯmēs. Ethica ſētētias generales. Phiſi
ca amphoriſmos: Arithmetica poriſmata. i. regulas ſub-
tiles: que ſpeculāti quodamodo in premiū cedunt propt᷑
ſubtilē eaꝝ intelligentiā. Unde poriſmata quaſi premia
nūcupant᷑. Poriſma em̄ grece: latine premiū dicit᷑. Sunt
⁊ anxiomata muſicoꝝ q̄ ſūt regl'e artis muſice que dicūt᷑
anxiomata quaſi cōponderantes: quia ſm eas muſica vo
cū ꝯpōderatiōes. i. ꝯſonātias ſpecl'at᷑. Anxi enī grece: la
tine pōdus dicit᷑. Theoremata vero geometraꝝ ſunt re-
gule: q̄ theoremata: id eſt: ſpeculatiōes appellant᷑. Theo
rim em̄ grece: latine dicit᷑ ſpeculatio: quia per eas geome
tria veritatem eoꝝ que ad ip̄am pertinēt ſpeculat᷑. Su-
as etiā maximas habet aſtronomia: quas excellētias vo
cāt: ꝓpt᷑ ſui dignitatē ⁊ intelligentie ſubtilitatē. Supce-
leſtis vero ſcientia: id eſt: theologia: ſuis nō fraudat᷑ ma-
ximis: habet em̄ regulas digniores: ſui obſcuritate ⁊ ſub-
tilitate ceteris p̄eminentes: ⁊ cū ceteraꝝ regl'aꝝ tota ne-
ceſſitas innitet᷑: quia in cōſuetudine ſola eſt cōſiſtens: pe-
nes conſuetū nature decurſū: neceſſitas theologicaꝝ ma
ximaꝝ abſoluta eſt ⁊ irrefragabil': quia de his fidē faciūt
que actu vl' natura mutari nō poſſunt. Unde propt᷑ im-
mutabilē ſui neceſſitatē ⁊ glorioſam ſui ſubtilitatē a phi-

loſophis paradoxe dicũť:q̄ſi recte glorioſe ꝓpť ſui ob
ſcuritatē enigmata. ꝓpť internum intelligētie ſplēdo=
rem dicunť enthimemata: qꝛ purioꝛe mentis acumine cō
pꝛehēdunť. Enthimemata quaſi intus in mēte latētia:ab
en ꝙ eſt intus et theme vel thimos ꝙ eſt mens. ꝓpter
ſui auctoꝛitatē ebdomades:id eſt:dignitates dicunť eb=
da enim grece: latine dignitas:vnde Boeci⁹ libꝛũ inſcri=
pſit de ebdomadibus: quaſi de ſubtiliſſimis theologoꝛu
ꝓpoſitionib⁹. Iſte ꝓpoſitiones q̄̄to intelligentiā altioꝛē
habēt tantomagis ꝑitum exigunt auditorem. Unde non
ſunt rudibus pꝛoponende ⁊ introducēdis qui ſolis ſen=
ſuum ſunt dediti ſpeculis:ſed illis qui ductu purioꝛis
mentis ad ineffabilia conſcēdunt:⁊ purioꝛi oculo ſecreta
philoſophie perſpiciunt. He enī ꝓpoſitiones in peritio=
ri ſinu theologie abſcondunť. Tractaturi igiť de theo=
logicis maximis: a fonte et quaſi a ſinu omnium maxi=
marũ:id eſt:a generaliſſima maxima noſtri tractatus ſu=
mamus initium.

Communis animi cōceptio eſt enunciatio quā
q̄ſq̧ itelligēs ꝓbat auditā. Hec oēs maximas ſua
generalitate cuiuſcũq̧ fuerit facľtatis cōplectiť. Elegant
aũt dicitur cōmunis animi:id eſt:mľtoꝝ animoꝝ: ad hec
enī vt ſit maxima opoꝛtet vt ex natura vľ artificio in plu
riũ noticiam veniat:vt ſi ad aliq̄d pꝛobandũ accedat al=
teri⁹ pꝛobatiōe nō egeat. Unũ indemōſtrabilis:ꝑ ſe nota ⁊
maxima nũcupať. Quare recte ſubdiť: quā q̄ſq̧ intelli=
gēs.i.ſanemētis ꝓbatauditā. Theologicaꝝ aũt maxīaꝝ
alie veniũt in noticiā mľtoꝝ vt h:vnũ eſſe pꝛincipiũ reꝝ.
Alie in noticiā paucoꝛũ:id eſt:ſapientũ vt hec: omne ſim
plex eſſe ſuũ ⁊ id qđ ē vnũ habꝫ. De his ergo q̄ vix veni=
unt in noticiā paucoꝝ agendumeſt.

Regula. Monas eſt qua quelibet res eſt vna.
Deus nō ſolũ vn⁹:immo etiā monas:id eſt:vnitas eſſe di
citur ⁊ hoc mľtiplici ratione. Diciť em̄ eſſe vnũ ſiue vni=
tas ratione ſimplicitatis vel ſingularitatis:a deo em̄ rele=

legatur omnis numerus: omnis pluralitas. Eſt autem pluralitas triplex: ſcilicet pluralitas partium: que attenditur in corporeis que ex ꝑtibus integrantur. Pluralitas ꝓprietatū: que in incorporeis ſaltē attēdit: in eis enī ꝓprietates multe ꝑ cōcretionē cōponuntur: vt ſpiritib⁹. Eſt pluralitas effectuū: que attenditur in ꝓprietatibus: quelibet enim ꝓprietas q̄uis nō habeat cōpagē ꝑtiuꝫ vł cōcretionem naturaꝝ: habet tamē pluralitatē effectuuꝫ: vt albedo facit albū: facit coloratū: facit quale: facit ſimile. Omnis autē talis diuerſitas relegatur a celeſti monade. Nō enī de⁹ diuerſus ratione partiū: quia incorpore⁹. Nō diuerſus ratiōe ꝓprietatū: vt dicit Auguſtin⁹: quia in eo nullus numer⁹: nulla diuerſitas. Nō eſt diuerſus effectibus varijs: quia nō eſt cauſa formalis: quare vere ē vnus: immo vnitas. Unde Boecius in libro de trinitate ait de deo loquens: Uere igitur vnū in quo null⁹ numerus: nulla pluralitas. Dicitur etiā vnus ſiue vnitas ratione immutabilitatis: ſicut habetur in gloſa ſuꝑ librū regum: vbi dicit: Uir vn⁹ erat in ramatha ꝛc̄. Hoc termīo vnus de deo predicatur immutabilitas. Dicitur etiā vn⁹ ratione excluſionis: vt ſit ſenſus: Deus eſt vn⁹: id eſt: nō plures. Dicitur etiam vn⁹ ſiue vnitas ratione ſimilitudinis: quia młtiplicē habꝫ cū vnitate ſimilitudinē. Unitas autē hec a nullo deſcēdit. Omnis pluralitas ab vnitate deſcendit. Unitas de ſe gignit vnitatem. De ſe ꝓfert eq̄litatem. Sic de⁹ a nullo: quilibet ab ipſo eſt. Sic de ſe gignit alteꝝ ſe: id ē: filiū. De ſe profert equalē ſibi. i. ſpm̄ ſāctum. Unđ alterā ex predicta regła potes elicere regulā

In ſupceleſti eſt vnitas: in celeſti alteritas: in ſubceleſti pluralitas. Suꝑceleſte eſt de⁹: in q̄ ſumma vnitas: celeſte eſt angel⁹: in q̄ eſt p̄ma alŧitas: quaſi p̄mū a đo creat⁹: ꝛ p̄mus poſt deū mutabił fact⁹: nec tū tā tā habet varietatē q̄tā ſubceleſte. Unde qꝛ alŧitas p̄ma eſt pluralitas: in eo nō dicit eſſe pluralitas: ſed ſola alteritas. In ſubceleſtib⁹ vero: vt in iſtis corporeis dicit eſſe

plena pluralitas:q₂ multiplici varietati obnoxia ſunt:q̄=
re de⁹ vere eſt vn⁹ ſiue vnitas:ratiōe ſimplicitatis:ratio=
ne īmutabilitatis:ratiōe excluſiōis:ratiōe ſimilitudinis:
ergo ſola monas eſt:id eſt:ſoluſ de⁹ vere exiſtit:q₂ ſimpli
citer .i.īmutabilit̄ exiſtit. Cetera vero nō ſūt vere:q₂ nū=
q̄ in eodē ſtatu pſiſtūt. Sequitur.

Una quelibet res eſt vna. Nihil enī aliq̄ ſpecie
vnitatis eſt vnū:ꝙ vnū nō ſit a ſūma monade. Eſt enim
vnitas ſingularitatis ſꝫm quā q̄dlibet dicit̄ eſſe vnum nu
mero. Unde Boecius: Quicq̄d eſt:ideo eſt: q₂ vnū nu=
mero eſt. Quicq̄d aūt hac vnitate ē vnū:a deo habet vt
ſit vnū. Eſt vnitas vnionis:id eſt: cōformitatis: ſꝫm quā
plures homines pticipatiōe ſpeciei dicūt̄ eſſe vnū:nō ab
vnitate ſꝫ ab vnione:⁊ hetiā a deo ē. Unn teſtat̄ Aug⁹. ſu=
p Johānez. Oīa p ipꝫ facta ſūt ⁊ ſine ipo factū eſt nihil.

Omnis cōcordia a deo eſt. Unitas etiā diſtin=
ctionis ſiue diſcretiōis ab eodē trahit originē. Qd em̄ ali
ud eſt diſtinctū ſiue diſcretū ab alio a deo ē. Unitas eti
am integritatis q̄ in ptiū cōpoſitiōe cōſiſtit: ſꝫm ꝙ homo
dicitur eſſe ex corpe ⁊ anima vn⁹:id eſt:ex hiſ integratus
Unde Auguſtin⁹ idē ait: Omnis cōpago a deo ē. Uni=
tas etiā adunatiōis ſꝫm quā homines cōueniētes ſub eo=
dē iure viuēdi:ſub eodē iugo legis:dicunt̄ vnuſ pp̄ls: ⁊ h
a deo eſt. Unitas etiā cōſentiōis: ſꝫm quā dicit̄: Erat eis
cor vnū ⁊ anima vna.

iij **Monas gignit monadē:⁊ in ſe ſuū reflectit ar=
dorē.** Hec regl'a naſcit̄ ex p̄miſſa. Dictū eſt em̄:ꝙ ideo
de⁹ dicit̄ monas:q₂ gignit de ſe deū:de ſe etiā pducit ſpi
ritū ſanctū:ſicut vnitas de ſe gignit vnitatē. Monas igit̄
gignit monadē:id eſt pater filiū. Neceſſariū enī fuit:vt ſi
monas gigneret monadē gigneret:a ſimplici enī nihil gi=
gni pōt p deciſionē: ſicut i nat̄ali generatiōe fit. Oportu
it ergo vt aut nihil gigneret̄ a ſimplici: aut ſimplex a ſim=
plici. Unde Auguſtin⁹ dicit:ꝙ pat̄ totā ſubſtātiā trāſfū=
dit in filiū:q₂ nō eſt eiuſdē ſubſtātie cū patre p deciſionē

ſed p nature plenitudinē: ⁊ qꝛ a patre ⁊ filio ꝑcedit ſpūſ ſanctꝰ: bene ſequit̃: ⁊ in ſe ſuū reflectit ardoꝛē. Spūſſāctꝰ dicit̃ ardoꝛ: amor: oſculū: cōnexio patriſ ⁊ filij: qꝛ pat̃ ſpecialit̃ cōuenit cū filio inſpirādo ſpūmſāctum: qꝛ in donis ſpūſſanctꝰ q̄ dant̃ a patre ⁊ filio ſignificat̃ eoꝝ ad nos dilectio. Quia ḡ ꝑductio ſpūſſancti a patre ⁊ filio ſignum eſt dilectiōis certū patris ⁊ filij: id eſt: vnitatis amboꝛuꝫ. Niſi eñ in vna natura cōuenirēt: vna ſpiratiōe ſpirarēt: ardoꝛ vel amoꝛ patris ⁊ filij nō diceret̃. Iſte ergo ardoꝛ ita ꝑcedit a monade: id eſt: a patre: ꝙ ipm nō deſerit: q̄a eiuſdē eſſēcie ē cū ipo. Vel in ſe alteꝝ: id eſt: in filiū ſuū reflectit ardoꝛē: id eſt: ſpūmſanctū: qꝛ ita ꝑcedit a patre ꝙ eius auctoꝛitate pꝛocedit a filio.

In patre vnitas: in filio equalitas: in ſpūſan- iiij
cto vnitatis equalitatiſqꝫ cōnexio. Hec regula ꝑcedit ex tertia ⁊ eſt quaſi explanatio tertie: qꝛ pat̃ dicitur monas rationibus pꝛedictis: quia ſcilicet ipſe a nullo ⁊ quilibet ab ipſo: filius etiā ab ipſo p generationē: ſpirituſſanctꝰ p ꝑceſſionē. De ſe etiā gignit monadē: id eſt: reꝫ eiuſdē nature ⁊ ſimplicē. In patre ſpecialit̃ dicit̃ eſſe vnitas cū tñ cōueniat ⁊ ſpūi ſancto: qꝛ poſt occurrit eq̄litas in filio. In filio eq̄litas: nō dico alt̃itas: ne diuerſitas nature ibi itelligat̃: ſ; potiꝰ eq̄litas. In eq̄litate eñ notat̃ ꝑſonalis pluralitas ⁊ nature vnitas: Nihil eñ ſibi eq̄le ē. Nihil vero alij eſt eq̄le ꝙ ei ſit natura diſſimile. Triplici autē de cauſa ſpecialit̃ attribuit̃ eq̄litas filio: cū tñ cōueniat ⁊ ſpūi ſancto: qꝛ p̄mo occurrit eq̄litas in filio. Qꝛ etiam ſpirituſſanctus eſt equalis patri: h̄ habet ex illo. Eq̄litas etiam vel ſimilitudo ſpecialiter attendit̃ in re que ab alio ꝑcedit p generationē. Quare vero in ſpirituſancto dicat̃ eſſe vnitatis equalitatiſqꝫ cōnexio: liquet ex antedicto.

Sola monas ē alpha ⁊ o ſine alpha ⁊ o. Et h̄ v
maxia naſcit̃ ex ſcđa q̄ dictū ē deū eſſe monadē: ratione

ſimplicitatis ⁊ omnē rē aliā ab illa monāde : in eo ꝙ vna
numero eſt:⁊ ſic ſola monas eſt alpha ⁊ o omniū reruꝫ:id
eſt:principiū ⁊ finis. Oīa enī ꝑ ipm̄ facta ſūt :vt clamat
auctoritas:⁊ ita omniū eſt ꝓncipiū . Oīa etiā tendūt ad
vnū tāq̄ʒ ad ſupmū finē. Irrōnalis em̄ creat̄a de qua mi-
nuſ videt̄:vt bruta animalia:imo inſenſata:vt herbe ⁊ ar
bores:⁊ etiā inanimate:vt lapides:naturalit̄ ad vnū ten
dūt:⁊ inq̄ʒtū poſſūt ſectiōi ⁊ diuiſiōi reſiſtūt. Etiā lapis d̄
quo minꝰ videt̄ ſm naturalē ꝑtiū cōcretionē vł cōſertio-
nē diuiſiōi reſiſtit. Sequitur ſine alpha ⁊ o:qꝛ eadē mo-
nas caret ꝓncipio fine:qꝛ ⁊ cū oīm variā ſimplex ſit:ab ea
relegat̄ oīs cōpoſitio. Dicitur aūt aliq̄d cōpoſitū qua-
tuor modis. Aut cōpage ꝑtiū:vt corꝑalia. Aut ratiōe ꝓ-
prietatū:vt ſpūalia: qꝛ ſpūalibꝰ multiplex ꝓprietas eſt
cōcreta. Aut aptitudīe cōponēdi: vt quelibet ꝓprietas:
q̄ q̄uis nō ſit ex ꝑtibꝰ ꝯpacta:tñ ad hoc vt cōponat̄ ſubie
cto ē apta. Aut aptitudine cōpoſiti: vt ꝓmordial̄ mate-
ria: q̄ ſm philoſophos dicebat̄ cōpoſita: qꝛ ad h̄ vt ex ea
aliq̄d cōponeretur erat apta. Oīs aūt cōpoſitio relega
tur a deo. Nō eī cōpoſitꝰ eſt ex ꝑtibꝰ vt corꝑa:nec cōpo-
ſitus ratiōe ꝓprietatū vt ſpūs:nec aptitudīe cōponēdi
vt ꝓprietas aliq̄:nec aptitudīe cōpoſiti vt ꝓmordial̄ ma
teria. Deus enī eſt forma abſq̄ʒ ſubſtātia materiali:⁊ ſub-
ſtātia abſq̄ʒ ꝑdicato formali. Cū igit̄ oīm variā ſit ſimplex
caret ꝓncipio ⁊ fine:vbi enī nulla cōpoſitio actu vł natu-
ra ibi nulla origo actu vł natura:vbi nulla origo vł ꝓnci
piū eſſe potuit finē intelligere nō conuenit.

vi **Omē limitatū alpha ⁊ o:aut ē bonū ab alpha:
aut eſt bonū ab alpha ⁊ o!.** Hec regula deſcendit
ab illa q̄ dictū eſt:Sola monas eſt alpha ⁊ o ⁊c̄. qꝛ ſi om-
nia a deo tāq̄ʒ a ꝓncipio ſūt:ğ ab alpha:id eſt:ab ipo ꝓn-
cipio habitu boni ꝓncipij bona ſūt. Sed nota ꝙ h̄ ꝙ dicit̄:
omne limitatū ab alpha ⁊ o:ītelligit̄:omē creatū qđ clau
ditur duobꝰ t̄minis:id eſt:ꝓncipio ⁊ fine:actu vel natura.
Omne enī genitū naturalit̄ tēdit ad interitū: Vñ ⁊ ange

lica natura naturalit̃ diſſolubil̃ ē. De qua ait plato: Dĳ
eoꝝ q̊ꝝ pat̃ opifexq; ego: nat̃a q̃ dē diſſolubiles: me ā t ſic
volēte īdiſſolubilis. Vñ Auguſtin⁹ ſup Geneſim ait: om=
nē creaturā habere mane ⁊ veſpe: id eſt: ꝑncipiū ⁊ finez:
ſaltem natura: ⁊ ſic omne creatū aut eſt bonū ab alpha:
id eſt: naturalit̃ eſt ꝑticeps bonitatis: ⁊ h̊ habz a ſuo crea
tore. Aut ex alpha ⁊ o: vt rational̃ creatura: q̃ ad beati=
tudinē q̃ eſt finis oīm rerū tēdit. Ex fine igit̃ ſola rationa
lis creatura bona eſt q̃ nō ſolū naturaliter ad deū ten=
dit: verū etiā ſuū ꝑncipiū vite morib⁹ colit: ⁊ mētis intel
ligētia recolligit: ⁊ toto charitatis niſu vt ſibi det̃ in pre=
miū petit

Deus ē ſphera intelligibil̃: cui⁹ cētrū vbiq; cir= cūferentia nuſq̃. vij

Hanc ꝓbat illa regl̃a q̃ dictū eſt:
ſolā monadē eē alpha ⁊ o ſine alpha ⁊ o. Ex eo ei̇ q᷑ caret
ꝑncipio ⁊ fine de⁹ ſphera d̄r: ꝓpriū eni ſpherice forme ē
ꝑncipio ⁊ fine carere: ſed nō eſt ſphera corpal̃: īmo ītelli=
gibilis. Cū ei̇ deū ſpherā eſſe dicim⁹: nō oportet nos du=
ci ad imaginatiōes: vt imaginemur eū eē ſpherā ad ſimi=
litudinē corpum: ſ; intelligētia duce: ea ratiōe ītelligam⁹
eū dictū eē ſpherā q2 et̃nus eſt. Vñ apd̄ Marcianū et̃n
tas habere diadema dicit̃: q2 ꝑncipio ⁊ fine carere ſigni=
ficat̃. Vñ carētia ꝑncipĳ ⁊ finis diadema (q̄ſi duo demēs
id eſt: ꝑncipiū ⁊ finē) appellat̃. Sequit̃ cui⁹ cētrū vbiq; cir
cūferētia nuſq̃. O magna int̃ ſpherā corpoꝝ ⁊ intelligibi
lez differētia. In ſphera corpali centrū ꝓpt̃ ſui puitatem
vix alicui eſſe ꝑpendit̃: circūferētia vero in plurib⁹ locis
eſſe cōprehēdit̃. In intelligibili vo ſphera cētrū vbiq; cir
cūferētia nuſq̃. Centrū dicit̃ creatura: q2 ſic tp̄s collatuz
et̃nitati reputat̃ momētū: ſic creatura īmēſitati dei cōpa=
ta punctū vl̃ centrū. Immēſitas ḡ dei circūferentia dicit̃
q2 omīa diſponēdo qdamodo omib⁹ circūfert̃: ⁊ omīa in=
fra ſuā īmēſitatē cōplectit̃. Eſt etiā alia int̃ ſpherā corpū
⁊ intelligibilē differētia: q2 ſphere corpal̃ cētꝝ immobile
circūferētia mobil̃: Sphere ītelligibil̃ cētꝝ mobile: circū

ferētia immobilis: q² de⁹ ſtabil' manēs dat cūcta moueri.

viij **Deus ē cui q̄dlibet qđ ē: ē oīe eſſe qđ eſt.** Iſti p̄bet fidē illa q̄ dictū eſt. Monas ē ꝛc̄. Cū eniꝫ de⁹ ſit ſimplex: nihil eſt in eo p̄ter id qđ ip̄m eſt: vt dicit Boecius in libꝛo de trinitate. In eo em̄ nec ꝯtiū diuerſitas eſt: nec ꝓpꝛietatū plr̄itas. Quibuſcū q̄ ergo t̄minis de⁹ aliq̄d eſſe oſtendit̄: vn⁹ ꝛ idē eſſe p̄dicat̄. Idē ei ꝛ vnū p̄dicatur his terminis cū dicit̄: de⁹ eſt de⁹ foꝛtis: patiēs: mi̅ſicoꝛs. Idē eni eſt deū eſſe deo foꝛtē: miſericoꝛdē. Vn̄ Boeci⁹ in libꝛo de trinitate ait: Idē eſt deū eſſe ꝙ magnum. Eſt ergo ſenſus: Deus eſt cui q̄dlibet qđ eſt omne eſſe ꝙ eſt: id eſt: deus eſt illud de q̄ quocū q̄ termino aliq̄d p̄dicet̄ idē oīb⁹ alijs terminis de eo p̄dicat̄. Sed h̄ maxime ītelligendū de terminis triū p̄dicamētoꝝ: ſubſtātie: q̄litatis ꝛ q̄titatis. Quicū q̄ igit̄ t̄min⁹ p̄mi vl' ſecūdi vel tertij p̄dicamēti de deo dicit̄: de ipſo p̄dicat diuinā vſiā: vt cuꝫ dicit̄: De⁹ ē ſubſtātia: ſpūs: pius: mi̅ſicoꝛs: foꝛtis: magn⁹: īmenſus: vn⁹. Scđꝫ h̄ videt̄ illa regl'a tradita eē a q̄b⁹dā.

ix **Quicquid eſt in deo de⁹ eſt:** id eſt: quicum q̄ terminus in naturalib⁹ p̄dicat inherētiā: de deo dict⁹ p̄dicat eſſētiā. Talis autē vniuerſitas cū dicit̄: quicq̄d eſt in deo de⁹ eſt: vl' de⁹ ē cui q̄dlibet ꝙ eſt ꝛc̄. nō refert̄ ad plr̄itatē ſignificatoꝝ ſed ſignificantiū ꝛ effectuū. Vni⁹ em̄ ꝛ eiuſdē cauſe effect⁹ ſunt diuerſi: diuerſis nominib⁹ ſignificati: cū dicit̄ de⁹ foꝛtis eſt: pi⁹: pꝛudēs. Eſt ergo vniuerſitas in dicendo: in efficiēdo: ſed ſingularitas in eſſendo.

x **Omnis p̄dicatio de creatoꝛe facta: copulata ē at q̄ coniūcta.** Hec regula ex pꝛetaxata deſcendit: q² ſi vnū ꝛ idē p̄dictiſ t̄minis p̄dicat̄ de deo: copulata at q̄ cōiuncta eſt p̄dicatio: q² cū de ip̄o aliq̄s t̄min⁹ p̄dicat̄ extra illā p̄dicationē nil relinq̄tur. Tātū ei dico: cū dico de⁹ eſt bon⁹: q̄tū ſi dicerē: de⁹ eſt de⁹ bon⁹: pius: foꝛtis. De creatura v̄o nō p̄dicat̄ aliq̄d copulatiue ſed diuiſim. Cū eni dicit̄: petr⁹ eſt iuſt⁹: q̄uis aliq̄d p̄dicetur: t̄n multa extra hāc p̄dicationē relinquunt̄ q̄ petro cōueniūt: q̄

alijs terminis de ipſo p̄dicant᷑: vt cū dico: petrus eſt pi⁹: miſericors. Vn̄ Boeti⁹ in libro de trinitate ait: Diuiſe q̄dē in ceteris: in deo vero ꝯiuncte atq̃ copl'ate: h̄ modo. Nā cū dicim⁹ ſubſtātia eſt homo vl' de⁹. ita dicitur. q̄ſi illud de q̄ ipſum p̄dicat᷑ ſit ſb̄a: vt ſubſtātia homo vel de⁹: ſed diſtat: qm̄ homo nō integre ip̄m homo eſt. ac p h̄ nec ſubſtantia. Q̄d ei eſt alijs debet q̄ nō ſūt homo. De⁹ natura h̄ ip̄m eſt deus. Nihil em̄ aliud eſt niſi ꝙ eſt.

Omne ſimplex eſſe ſuū ⁊ id qđ eſt vnū habet. xi

Hec regula deſcēdit ab illa. deuſ eſt cui q̄dlibet ꝙ eſt ⁊c̄. Eſt ergo ſenſus. omne ſimplex ⁊c̄. id eſt: ſi q̄s de eo ꝙ vere eſt ſimplex dicat ſimplicit' eſt: vt deus ē: ⁊ dicat de⁹ eſt aliq̄d: deus eſt magn⁹ vl' fortis. null⁹ intelligere debet ꝙ aliud predicetur ſc̄da p̄dicatiōe q̄ꝫ p̄ma. vt ſi vl' de patre: vel de filio. vel de ſpirituſācto dicatur eſt: nō aliud p̄dicatur q̄ꝫ cū dicitur: pat' ē potēs: fili⁹ eſt potēs: ſpū ſſanctus eſt potēs. Nulla ei ratiōe ītelligi debet aliđ eſſe q̄ ē: ⁊ aliud q̄ potēs eſt. qm̄ patri ⁊ filio et ſpūiſācto idē omnino eſt eſſe ⁊ potentē eſſe.

Nullū ſimplex ſubiectū eſſe poteſt. Hec naſcit᷑ ex precedēti. Cū enim in ſimplici nulla ſit diuerſitas/ nulla pluralitas. in eo nō ſubſtāciale nec accidētale eſt. q̄re nulli ꝓprietati ſubiectū eſt. Eadē ratiō e nec de ſimplici aliq̄d predicatur. cū p̄dicari nihil aliđ ſit q̄ꝫ inherere. In ꝓpoſitiōe em̄ theologica nō oſtēditur q̄d cui inſit: ſ₃ q̄d quid ſit. Cū eni dicitur: deus eſt bon⁹: nō oſtēditur quid de⁹ ſit p inſiſtentiā: ſed poti⁹ q̄d p eſſentiā. Vn̄ nulla ꝓpoſitio theologica de ineſſe ē vl' de cōtingēti: ſed de puro eſſe vl' de neceſſario. Siue em̄ dicatur de⁹ eſt. ſiue de⁹ ē iuſt⁹: de puro eſſe ē ꝓpoſitio. Vn̄ Boeti⁹ inſinuare volēs ꝙ ſimplex ſbiectū eē nō pōt ait: Sbiectū ei eē nō pōt xij

Solum ſimplex eſt forma abſq̃ materiali ſubiecto ⁊ ſubſtare abſq̃ formali predicato. xiij

Cum forma illud dicatur vere. quod aliud informat: et a nullo informatur: quid veri⁹ forma q̄ꝫ de⁹: q̄ omnia in-

format: ⁊ a nullo informatur. Nullo enim ꝑticipat ad ħ vt ſit: ſed non eſt talis forma vt ſubiecto inhereat: ſed poti⁹ eſt abſq; omni ſubiecto abſtracta. Unde ſequit̃: abſq; materiali ſubiecto ⁊ ſubſtantia: nõ quia ſubſter proprietati: ſed qꝛ omnia ſubſiſtunt per ipſũ. Unde ſequitur: abſq; formali predicato: quia nullũ formale predicatum de ipſo predicatur.

xiiij **Omne eſſe ex formã eſt.** Cum de⁹ forma dicatur: quia omnia informat: ⁊ omnibus eſſe donat: recte omne eſſe ex forma eſſe dicitur.

xv **Eius quod eſt eſſe nullum eſt eſſe.** Dei inq; qui omnium eſt eſſe: quia omnia per ipſum exiſtunt: nullum eſt eſſe: quia a nullo participat vt ſit. Ex hac ſequit̃ hec.

xvj **Sola forma informis eſt: quia forme non eſt forma.** Diuina enim forma a nullo informatur vt ſit: cum ſit forma formaliſſima.

xvij **Omne nomen datum ex forma: dictum de forma cadit a forma.** Cum omne nomen ſm primã inſtitutionem datũ ſit a ꝓprietate ſiue forma. Unde Boecius ait: Rebus ex materia formaq; conſtãtibus: ſol⁹ humanus animus exiſtit qui prout voluit nomina reb⁹ impreſſit: ad ſignificandum diuinam formam. Tranſlatum cadit a forma ex qua datũ ẽ: ⁊ ita quodãmodo fit in forme. Pronominat̃ enim nomẽ cũ ſignificat diuinã vſiã meram. Nomen eñ cũ ſignificat ſubſtantiã: ⁊ cum videat̃ ſignificare ſuam formã ſiue qulitatẽ non ſignificat quidem ſed diuinã formã: vt cũ dicitur: Deus eſt bon⁹ vł iuſtus.

xviij **Omẽs affirmatiões de deo dicte incõpacte: negatiões aũt ꝟe** Tũc affirmatio cõpoſita ſiue cõpacta dꝛ: cũ cõpoſitiõ3 ſignificat quã ſignificare videt̃: vt cũ dico: Petr⁹ ẽ iuſt⁹: hec affirmatio videt̃ cõpoſitiõe3 iuſticie ad petrũ ſignificare: ⁊ ſignificat q̃dẽ. Incõpacta ꝟo ſiue ĩcõpoſita affirmatio dꝛ cũ nõ ſignificat cõpoſitiõ3 quã ſignificare videt̃: vt cũ dicit̃: De⁹ eſt iuſt⁹. Nõ eñ ibi ſignificat̃ ꝯpoſitio iuſticie ad deũ: nõ eñ ei cõponit̃ vł iheret:

ſed potius ſignificatur eſſe iuſticia q̄ iuſtus. Negatiões vero de deo dicte proprie ⁊ vere ſunt: ſm quas remouet a deo: qd ei per inherētiā nō ↄuenit. Unde Dioniſius at tendēs q̄d de deo dicat̃ p̱ cauſā: potius attendēs ſenſum ex quo fiūt verba q̄ ſenſū quē faciūt v̱ba. Poti⁹ cōſide rans quid ex quo dicat̃ q̄ quid de quo dicit: deus eſt iu- ſtus: pius: fortis. Item poti⁹ cōſiderans: quid deo nō cō ueniat p̱ proprietatē q̄ quid de deo dicat̃ p̱ cauſā: dicit deus nō eſt pius: fortis: miſericors: poti⁹ remouēs ꝓprie tatem dicendi q̄ veritatem eſſendi.

Omne ſimplex alio eſt: ⁊ alio dicitur eſſe. Hec xix naſcitur ex illa qua dicit: Omne nomē datū ex forma ⁊c. Ibi dictū eſt ꝙ nullū nomē proprie ↄuenit deo: ⁊ ita om ne ſimplex: id eſt: tam pater q̄ filius q̄ ſp̄ſſanct⁹ alio eſt: quia ſua propria eſſētia eſt: ⁊ alio mō dr̄ eſſe: quia ab ef- fectu quē habet in creaturis eſſe dicitur: quia quicquid ē a deo tanq̄ a ſūmo eſſe habet eſſe: ⁊ ita quia omnia eſſe facit: deus eſſe dicit̃: ſua tamē eſſētia eſt. Similit̃ de⁹ alio eſt iuſtus: alio dicit̃ eſſe iuſtus: ſua enim iuſticia propria iuſtus eſt: ſed iuſtus eſſe dicit̃ ab effectu iuſticie quā ha- bet in nobis. Dicitur eñ iuſtus quia facit iuſtū. Ipſe ve- ro ita eſt iuſtus ꝙ eſt ſumma iuſticia.

Omne ſimplex proprie eſt: et improprie dici- tur eſſe. xx Patet iſtam naſci ex precedēti: tam pater q̄ filius q̄ ſpiritusſanct⁹ ꝓprie eſt: quia īmutabiliter eſt: vn de Hylari⁹ ait: eſſe non accidēs deo: ſed ſubſtātialis ge- neris proprietas: tamē ipſe deus im ꝓprie dicit̃ eſſe. Om- ne enim nomē quod de deo dicit̃ im ꝓprie dicit̃ de eo: et ita ꝓprietas eſt in eſſendo: ſed improprietas in dicendo.

Omne nomen deo cōueniens: conuenit ei vel causatiue: vel ſimilitudinarie: vel adiūctiue: vl̃ negatiue. xxi Similiter hec naſcit̃ ex precedenti regula. Cū eñ nullū nomē proprie deo cōueniat: oportet nomē dictū de ipſo: hoc vel illo modo dici. Quia etiā in natu-

ralibus omne nomen qđ trāſſumitur a propria ſua ſignificatione: aliquo predictoꝝ modorū transſumitur. Sunt enī quedam nomina que cōueniūt deo per cauſā: vt iuſt⁹: pius. Quedā per ſimilitudinē: vt pater: fili⁹: ſplendor imago. Quedā ratiōe adiuncti: vt iraſci penitere. Iraſci eniꝫ attribuitur deo adiūcti ratione: videlicet punitiōis. Solet enī punicio adiungi ire. Similiter penitere attribuitur deo ratione adiuncti: id eſt: imitationis opis. Solet enī penitentie adiungi opis mutatio. Dicitur ergo de⁹ penitere qr opus mutat. Iraſci: qr punit. Vñ Claudianus in libro de anima: Dicitur deus penitere non paſſionis affectu: ſed cōſequentis effectu negatiue: vt cū dicitur de⁹ ſubtrahere gratiā: vel indurare aliquē. Subtrahere aūt nil aliud eſt ꝙ nō cōtinuare. Indurare: gratiā nō apponere. Vñ Auguſtinus dicit dñm induraſſe cor pharaonis: nō in ptiēdo maliciā: ſed nō apponendo gratiā. Ea autē nomina q̄ de deo dicuntur per cauſam: de deo dicuntur ſm ſubſtantiā. Cetera vero plerūqꝫ de deo dicuntur relatiue.

xxij In theologica predicatione oſtenditur de⁹ eſſe quid vel aliquid. Patet ſimiliter hāc naſci ex p̄miſſa. Omnes enī termini triū naturaliū predicamentorū: ſubſtātie videlicꝫ: qualitatis ⁊ quātitatis de deo dicti de ipo predicāt diuinā ſubſtantiā: ⁊ eis oſtenditur deus eſſe q̄d. Terminis vero ceteroꝝ predicamentoꝝ oſtenditur de⁹ eſſe aliquid. Hec regula cōſonat illi que ponitur ab Auguſtino in hunc modum: Omnis terminus de deo dictus: aut dicitur de eo ſm ſubſtantiam aut relatiue. Et ſic omnia p̄dicamēta naturalia reducuntur ad duo theologica: ad predicamentū quid ⁊ ad aliq̄d.

xxiij Omnis terminus q̄ de deo dicitur ſm ſubſtātiā de trib⁹ ꝑſonis dicitur ſingillatim et in ſingulari nūero: et de trib⁹ ī ſūma ⁊ in ſingulari numero. Duo itelligēda ſūt ī eo ꝙ dicitur ſm ſbaꝫ: ꝓprietas ſignificādi ⁊ ſignificati. Ad hoc enī vt nomē dicatur dici ſm

ſubam duo cōcurrūt: ſcꝫ vt ſignificet ſubſtantiā vł ſbſtā
cie circūſtantiā: ꝛ modū ſignificādi ſbſtātialē habeat: id
eſt ſubſtātiue ſignificet. Subſtātiā aūt vocamꝰ diuinā vſi
am: ſubſtātie circūſtātiā relationē ad differētiā vſie. Sūt
eñ relatiōes addicte ypoſtaſibꝰ: vt paťnitas: filiatio: ꝓ=
ceſſio. Sunt relatiōeſ addicte vſie ꝙ̄ ſignificāť his termis:
ꝑ̄ncipiuꝫ: auctoꝛ: dñs creatoꝛ. Quicūqꝫ ergo terminus ſi=
gnificat ſubſtātiā vel ſubſtātie circūſtātiā: ꝛ ħ ſubſtātiuo
modo: de tribus ꝑſonis diciť ſingillatim ꝛ in ſigulari nu
mero ꝛc̄. Verbi gratia: ħ nomē deꝰ ſignificat ſubſtantiā ꝛ
modo ſubſtātiuo: q̄re de tribꝰ pōt dici ſingillatim ꝛ in ſin
gulari numero ꝛc̄. vt dicať: pať eſt deꝰ: filiꝰ eſt deꝰ: ſpi=
rituſſanctꝰ ē deꝰ: ꝛ in ſūma ꝛ in ſingłari numero: vt pať ꝛ fi
lius ꝛ ſpirituſſanctꝰ ſunt deꝰ. Similiter hoc nomē ꝑ̄ncipiū
ſignificat relationē adiectā ſubſtātie: ꝛ ħ ſubſtātiuo mo=
do de tribꝰ ꝑſonis diciť ꝑ̄dicto modo. Ideo autē apponi=
mus ſubſtātiuo mō: qꝛ noīa ſignificātia ſubſtātiā vł ſbſtā=
tie circūſtantiā: ſi adiectiue teneanť: vt ħ nomē potēs: ħ
nomen iuſtus de tribus ꝑſonis diciť: in ſumma in plurali
numero vt pať ꝛ filius ꝛ ſpūſſanctꝰ: iuſti ſunt: potētes.

Nullū nomē ſubſtātiuū voce ꝛ ſignificatiōe vł xxij
voce tātū: ꝑtinēſ ad eſſentiā: de tribꝰ diciť in ſū
ma ꝛ in plurali numero: ſed in ſingulari tantū.

Verbi gr̄a: ħ nomē deꝰ: ħ nomē creatoꝛ: ħ nomē ꝑ̄ncipiū
de tribꝰ diciť in ſūma ꝛ in ſingulari numero. Hec autē re
gula ſatis manifeſtať ex ꝓmiſſa: ꝙ̄ ita ampla eſt: vt etiam
ad nōia ꝑſonalia ꝑtineat. Vn̄ nō ē cōcludēdū p̄rēm ꝛ fi=
liū eſſe ꝑ̄ncipia ſpūſſācti: ſꝫ potiꝰ ſpirātes ſp̄mſanctū. Qui=
uis eñ dicať ab Hylario ſp̄mſanctū ꝓcedere a patre ꝛ fi
lio auctoꝛibꝰ: poniť eñ nomē ibi ſubſtantiuū ꝓ adiecti=
uo: vt ſit ſenſus: auctoꝛibꝰ: id eſt: ſpirantibꝰ: tñ im ꝓprie=
tas ad conſequentia reducenda non eſt.

Omē nomē adiectiuū adiectiue retētū ad eſſē= xxiij
tiam pertinens de tribꝰ ꝑſonis diciť in ſūma

⁊ in plurali numero: vt pater ⁊ filius ⁊ ſpirituſ-ſanctus: ſunt iuſti vel potentes. Nomina enim adiectiua que ſunt ſingularis numeri vel pluralis vel alterius contrahũt ex ſubiecto vel ſubſtantiuis quib⁹ adiungunt. Per ſe eñ habẽt fluctuantẽ ſignificationem vel cõſignificationẽ. Ut cũ dicitur: pſone ſunt iuſte: ⁊ pater ⁊ filius ⁊ ſpirituſſanct⁹ ſunt iuſti. Hoc adiectiuũ qḋ pluralꝭ numeri eſt: habẽt a ſubſtantiuo vel ſubſtantiuis quibus innititur: vnde ab eo vel ab eis ꝯtrahit ſignificationẽ pluralitatis. Similiter cũ dicit: pater ⁊ filius ⁊ ſpirituſſanct⁹ ſunt: verbũ conſignificationẽ pluralis numeri cõtrahit a ſuppoſitis. Non enĩ verbũ iudicat eſſe pluralis vel ſingularis numeri a principali ſignificatione: ſed a cõſignificatione. Numerus eñ et perſona coaccidẽtia ſunt verbi. A ſingularitate ergo ſuppoſiti vel pluralitate quã ſignificat verbũ iudicatur verbũ pluralis numeri vꝭ ſingꝉaris. Adiectiua tamẽ de tribus perſõis dicunt in ſũma ⁊ in ſingulari numero cum ſubſtantiuant: id eſt: ſubſtantiue tenẽtur: ſubintellecto articulo: vt pater ⁊ filius ⁊ ſpirituſſanctus ſunt omnipotens.

xxvj Omnis trãſlatio ĩ diuinis nomĩs eſt ⁊ nõ rei.

Patet triplex in naturalibus fieri tranſlatio. Aliquãdo enim fit tranſlatio nominis et rei: quando nomen et res tranſfertur ab eo cuius eſt ad id ex quo eſt vel ſm quod eſt: vt cũ dicit linea eſt lõga: ⁊ hᵒ nomẽ longa ⁊ res huius nominis: id eſt: longitudo trãſfertur ab eo cui⁹ eſt: id eſt: a lineato ad id ſm ꝙ eſt: id eſt: lineã ſm quã ⁊ longitudo conuenit lineato ⁊ hoc nomẽ longũ. Aliquãdo fit trãſlatio rei ⁊ non nominis: vt cũ dico: ſeges eſt leta: leticia attribuitur ſegeti: ſed nõ omne nomẽ qḋ ſignificat leticiaꝫ: vt hoc nomen gaudens vꝭ exultãs. Aliquãdo fit tranſlatio nominis ⁊ non rei: vt cũ dicit: monachus eſt alb⁹ tranſfertur hᵒ nomẽ alb⁹ ad hᵒ vt cõueniat monacho: ſed nõ reſ nominis. Non enim monachus dicitur albus ꝙ ſit affect⁹

albedine:ſed quia eſt albi habit⁹. In diuinis aūt fit trāſ-
latio nominis ⁊ nō rei: vt cū dicit̄ deus eſt iuſtus: hoc no
men iuſtus trāſfertur a ſua propria ſignificatione ad hoc
vt cōueniat deo: ſed res nominis nō attribuitur deo: ſed
potius ipſa iuſticia diuina attribuit̄ deo nō illa a qua da
tū eſt hoc nomē iuſtus. Aliō eni p̄dicat̄ cū dicit̄: de⁹ eſt
iuſt⁹: aliud cōpredicat̄. Predicat̄ eni diuina iuſticia: cō
p̄dicat̄ effect⁹ iuſticie i nob. Vñ cū dr: de⁹ ē iuſt⁹ ⁊ fortis:
intelligitur idētitas p̄dicati: ſ diuſitas cōp̄dicati. Vñ co-
pulatiua cōiunctio ibi locum habet: q̄ copl̄at diuerſos ef-
fectus qui cōpredicant̄ in his ꝓpoſitionib⁹: ſcilicet effe-
ctū iuſticie ⁊ effectū ſimilitudinis. Aliquādo eni copula
tiua cōiunctio copulat ſignificata: vt cū dicit̄: petr⁹ ē pi⁹
⁊ miſericors. Conſignificata: vt cū dicit̄: deus eſt pius et
miſericors. Sicut diſiunctiua ꝯiūctio aliquādo diſiungit
ſignificata: vt cū dicitur: animal eſt ſanū vel egrū. Aliqñ
cōſignificata: vt cū dicit̄: iſtō eſt albuꝫ vl̄ alba. Nō tamē
concedendū: deus eſt iuſtus ⁊ pi⁹: ibi eñ potius videtur
copulari predicata q̄ꝫ cōpredicata: ⁊ ita cū ſit vnicū pre-
dicatū incōſequēs eſt copula. Sed q̄ritur quid cui copu
letur: cū dicat Auguſtin⁹: De⁹ eſt miſericors ⁊ miſerator:
cū miſ̄icors ꝑtineat ad naturā: miſerator ad effectū: po-
teſt dici q̄ꝫ repeticio cōiunctionis datur intelligi: vt ſit ſen
ſus: deus ⁊ ē miſericors ⁊ eſt miſerator. Vel fortaſſe ap-
titudo efficiendi que notatur ꝑ miſericors copulat̄ effe-
ctionis effectus: qui notatur ꝑ miſerator.

**Omne nomē vel pronomē diſtinctiuū maſcu-
lino vel feminino nomini perſonali adiunctū** xxvij
ꝑtinet ad perſonā: in neutro vero ad eſſentiā.

Vt pat̄ ē ali⁹ a filio: pſona p̄ris ē alia a pſona filij: ſ ñ ali
ud ē pat̄ .ſ. a filio .i. pater nō ē ille q̄ ē fili⁹: ſed eſt illō qō
eſt filius. Nec mirū ſi pronomina vl̄ nomina diſtinctiua
in maſculino ⁊ in feminino ꝑtineāt ad pſonā: in neutro ad
eſſentiam. Nomina enim in maſculino ⁊ feminino in na-
turalibus ꝑtinent ad rem generis: in neutro ad genus rei.

Adiectiua enī in maſculino ⁊ feminino genere diſiunctiua ſunt ratione generis. Genus enī maſculinū ⁊ femininum diſiunctiua ſunt: vñ ⁊ ipm adiectiuum: q₂ ex virtute diſcretiōis ad rē generis ptinet: exigit ſubſtantiuū ꝙ determinet rē generis: vt alb⁹ equus: alba mulier. Adiectiuū vero in neutro genere confuſū eſt. Neutrū enī gen⁹ nō dicitur genus per poſitionē: ſed p abnegationē: ⁊ ita in neutro genere adiectiuū (q₂ cōfuſū eſt) ptinet ad gen⁹ rei: nō ad rē generis. Unde ſolet dici: ꝙ in adiectiuo neutri generis ſolet intelligi h̔ ſubſtantiuū res: quare ſubſtantiue tenetur: vt cū dicit̄: Albū currit. Similit̄ p quis in maſculino ſolet queri d̔ pſona: vt cū dicit̄: Quis currit? Per que in feminino. Per qd in neutro de eſſentia. Similit̄ in diuinis ratione diſcretiōis nomina diſtinctiua in maſculi ⁊ femio ptinēt ad pſonā: ī neutro rōe ꝯfuſiōis ad eēntiā.

xxviii Nullū nomē vel pronomē partitiuū: cōueniē ter adiuugitur nomini eſſenciali. Nin⁹ enī congrue dicit̄: aliqs de⁹: vł quidā de⁹: vel ſol⁹ de⁹: vł iſte deus. Dictio eī ptitiua ptit̄ int̄ appellatiua q̄ actu vł natura ſūt pła. Uñ cōuenient̄ dicit̄: aliqs fenix: q̄dā fenix: q̄uis nō ſint plures actu: plures tamē poſſunt eſſe a natura: ſed nec actu nec natura plures potes ītelligere deos. Et q̄uis plures pſone ſint: quaꝝ appellatiuū eſt h̔ nomē deus: tamē circa hoc nomē nō habet locū ptitiua diſtinctio: q₂ ſicut partitur in appellatiuis: ita in appellatiuoꝝ naturis. Non eñ vere diceret̄: petr⁹ eſt alius homo q̄ paul⁹: niſi alia humanitate eſſet homo q̄ paulus. Hoc nomen vero vnus: q̄uis aliquādo ptitiue teneat̄ tñ q₂ aliqñ tenet̄ excluſiue admittit̄ vt dicat̄: vnus de⁹: id eſt: nō plures: ⁊ ſi alicubi inueniat̄ vniuerſale ſignū vł pticulare adiunctū nomini eſſenciali: intelligatur illa vniuerſitas vel ptitio referri ad pluralitatē perſone non eſſentie. Ut cū dicitur a Boecio in libro de trinitate. Deus a nllo differt: is ē ſeſ⁹. Nllā res q̄ ſit de⁹: ī eo ꝙ eſt de⁹ differt a re q̄ ē de⁹.

xxix Quotieſcūq₃ dictio excluſiua adiūgitur nomini eſſentiali: nomē poti⁹ facit in genus rei: q̄₃ in

re generis nec eſt pro quo fiat ſuppoſitio: ſed i-
determinate fit ſermo de aliquo. Ut cũ dicitur
vnꝰ deus: ſolus deus: tantũ deus. Sicut enĩ in naturali-
bus adiuncto termino excluſiuo nomini appellatiuo non
eſt pro quo fiat ſuppoſitio: ſed potius nomen fertur ad ge
nus rei: non ad rem generis: vt cuꝫ dicitur: tantum homo
vel ſolus homo eſt hic intꝰ: nõ pro petro vł paulo fit ſup
poſitio: ſ pro homine indeterminate. Sic cũ dicitur: vnꝰ
deus vel ſolus deus: vel tantum deus: non pro patre
vel pro filio vel pro ſpirituſancto fit ſuppoſitio: ſed pro
re huius nominis nature indeterminate. Unde non con-
cedimꝰ: deꝰ genuit vnũ deũ vł ſolꝰ: vel tãtũ: nec vnꝰ deꝰ
ſolũ gignit vł gignitᷣ: qꝛ pro nulla perſona fit ſuppoſitio.

Omne nomen eſſentiale: aut eſt quaſi mathe- xxx
maticum: aut eſt quaſi concretum. Nomina ma
thematica ſiue principalia apud naturalem philoſophũ
dicunt illa que ſignificãt ꝓprietatẽ mathematice: id eſt:
abſtractiue: nllo habito reſpectu ad ſbiectũ: vt albedo:
nigredo. Concretiua vero ſiuẽ ſũpta dicũt: illa q̃ ſignifi-
cant proprietates inherentes ſubiectis: vt album: nigrũ.
In diuis ãt q̃ſi mathematica ſũt q̃ ſignificãt deitatẽ nllo
habito reſpectu ad pſonã: vt deitas: diuinitas: natura: vſia:
eſſẽcia: ſubſtãcia. Quaſi concretiua: que ſignificãt natu-
ram prout eſt pſone: vt deus eſt iuſtus: miſericors.

Omẽ nomẽ mathematicũ minꝰ improprie di- xxxi
cit de deo q̃ꝫ cõcretũ. Mathematica eñ magis ten
dũt ad ſimplicitatẽ. Q̃to aũt aliq̃d ſimpliciꝰ tãto ad de
um ſpectat cõpetẽtiꝰ. Deꝰ eñ: vt ſupra dictũ ẽ: omniua-
rie ſimplex eſt.

Omne nomẽ quod de deo dicitur aut eſt eſſen xxxij
ciale aut coeſſenciale: aut perſonale: aut cõper-
ſonale: aut ꝑtim pſonale: aut ꝑtim eſſenciale.
Eſſencialia dicuntur illa omnia nomina que ſupponũt eſ
ſentiã ꝛ apponũt que ſunt quaſi mathematica ꝛ principa
lia: vt hec deitas: diuinitas. Uel eſſentiã p̃dicant ꝛ per-

ſonā appellant: vt hoc nomē deus. Ut enī ſuperius dictū eſt: hoc nomen deus p̄dicat deitatē ꝛ ſupponit perſonam: aliquando ſupponit deitatē: vt deus eſt pater ꝛ filiꝰ ꝛ ſpiritusſanctus. Nec mirū cū ꝛ ipſa deitas eſt pſona. In naturalibus enī vbi aliud eſt res nature: aliud natura cū ꝓprie habeat ſupponere rem nature aliquādo ſupponit naturā rei. Uerbi cauſa. Hoc nomē homo ꝓprie ſuppōit hominē: vt cū dicitur: homo eſt vel currit. im ꝓprie tamē ſpeciem: vt cū dicitur homo eſt ſpecies. Eſſencialia dicūtur illa que ſignificant vel predicāt circūſtantiā ſubſtancie: id eſt: relationes addictas ſubſtancie: ꝛ pſonas appellāt: vt principiū: dn̄s: creator: auctor. Iſtorū autē nōim quedam ſignificant relationes eternas: quedā relationes ex tēpore. Eternas: vt h̄ nomina principiū: dn̄s. Ab eterno enī deus fuit principiū vel dn̄s. Tēporales vero relationes ſignificant hec: creator: auctor: factor. Ex tpe em̄ cepit eſſe creator vel factor. Huiuſmodi autē nomina aliquando ponuntur ſubſtantiue: ſub intellecto articulo: vt pater ꝛ filius ꝛ ſpiritusſanctꝰ ſūt principiū vel dn̄s: ꝛ tūc intelligitur predicari vſia: ꝛ cōpredicari relatio. Aliquādo tenentur adiectiue ſine intellecto articulo: vt cum dicitur: pater eſt dn̄s: principiū omniū creaturaꝝ: ꝛ tūc intelligitur predicari relatio ꝛ cōpredicari vſia. Nomia pſonalia dicunt̄ illa que pſonales ꝓprietates ſupponunt ꝛ predicant: vt paternitas: filiacio: ꝓceſſio. Ul' pſonales ꝓprietates predicant ꝛ pſonales appellant: vt pater filiꝰ ſpiritusſanctus: gignens: genitus: procedens. Cōperſonalia dicuntur que predicant diſtinctiones adiectas perſonalibus proprietatibus: vt diſtinctus: differēs: alius. Partim perſonalia ptim eſſencialia dicuntur illa: que partiȝ notant perſonā: ptiȝ eſſentiā: vt hoc nomē perſona ꝛ hoc nomē trinitas. Perſona enī dicitur quaſi per ſe vna. Per hoc ergo ꝙ ibi intelligitur vnitas habetur intellectus de eſſencia: per hoc autē ꝙ dicitur p ſe: habetur intellectus pſonalis diſtinctiōis. Un̄ pater dicitur pſona: id eſt: per

ſe vnū:id eſt:ita diſtinct⁹ ꝙ vnus. Similiter fili⁹: ſimiliter ſpiritusſanct⁹ vne dicunt̄ ꝑſone: id eſt: ꝑ ſe vnū: id eſt: ita diſtincte ꝙ vnū. Similit̄ trinitas quaſi tres vnū: vt ꝑ h̊ ꝙ tres intelligit̄ de ꝑſonali diſtinctione noticia habeatur ꝙ vnum de eſſentia.

Nullū nomē priuatiōis vel obnoxietatis: vel violētie deſignatiuū: cadit in deū. xxxiii

Cū enim vt dictū eſt nomia ꝑ cauſā: ꝑ ſimilitudinē de deo dicāt̄: nomina priuationū de eo per ſimilitudinē nō poſſunt dici nec ꝑ cauſā. Priuationū enī nulle ſunt cauſe: nec deus cauſa ꝑemptoria eſt: ſed poſitiua. Nomina enī obnoxietatiſ nō cadūt in deū ꝓpter ſuſpitionē: ne aliqua obnoxietate vl̄ neceſſitate teneri intelligat̄. Unde nō dicim⁹: Deū oportet hoc facere: vl̄ deus tenet̄ hoc facere. Similiter nomē importans violentiā de deo nō dicit̄: Nō enī dicit̄: deus aliquid nolle: ne violētia ibi intelligat̄. Multa enī deus nō voluit: ſed nulla noluit. Nec debem⁹ cōcedere: ꝙ de⁹ mala nolit: ſed ꝙ nō velit.

Omnis ſermo theologicus debet eſſe catholicus: generalis: vſitatus: ab intellectu nō diſſonus. rei de qua loquimur cōſonus. xxxiiii

Catholic⁹ debet eſſe: qꝛ ſi cōtrari⁹ eſt fidei catholice admitti nō debꝫ: vt ſi tres eētie vl̄ tres dij eē dicant̄. Uſitat⁹ etiā: qꝛ ꝓfanas nouitates vboꝝ vitat eccl'ia. Generalis: vt ab omnibus intelligētib⁹ recipiatur: vt chriſtū eſſe aliquid ſm ꝙ homo. Ut etiam intellectu ſit ꝑceptibilis. Debet enim verba inuolutra cauere catholicus. Ut etiam rei de qua loquimur ſit cōſon⁹. Debet enī theolog⁹ habere ſermones cognatos rebus de quibus loquimur.

Nomia ſubſtantiua minus improprie dicunt̄ de deo ꝙ̄ adiectiua. xxxv

Adiectiua magis ſpectant ad cōpoſitionē ⁊ cōcretionē ꝙ̄ ſubſtantiua. Similiter nomina poſitiua minus imꝓprie dicunt̄ de deo ꝙ̄ nomina cōparatiua vel ſuperlatiua quia ſubſtantia dei non ſuſcipit magis vel minus. Similiter nomina rerum incorporearū

vel que pertinēt ad incorporea magis vſitate dicunꝭ de deo ꝙ̄ nomina rerū corporaliū: vel que pertinent ad corporalia. Deus enim dicitur ſpiritus: ſed non dicitur corpus: dicitur miſericordia: pietas: miſericors: pius: ſed nō dicitur albedo vel nigredo: nō dicitur lineatuſ vel linea: nō ſupficiat⁹ vel ſupficies. Quis enī iſta de deo dici poſſint per cauſā: tñ ꝓpter amouendā ſuſpitionē a deo remouentur: propter ydolatras: q̄ naturas rerū deos eē fingebāt: ⁊ ꝓpter methamorfonitas hereticos q̄ deū liniamentis corporalibus diſtinctū eē credebant.

xxvi Quotienſcūq; p pronomē demonſtratiuū ſermo fit de deo. pronomen cadit a demōſtratiōe Omnis enī demōſtratio aut eſt ad ſenſū: aut eſt ad intellectū. Deus aūt nec ſenſu quia incorporeus: nec intellectu quia forma caret: capi poteſt. Potius enim ꝙ non ſit ꝙ̄ ꝙ ſit intelligimus. Cū enī veri nominis intellectus ſurgat ex forme pceptione: quia res intelligitur eſſe quid vꝭ qualis vel q̄ta: cū in deo nulla forma ſit: ꝓprie ītellectu capi nō pōt: ſed p ſolā alteri⁹ forme remotionē: quaſi eligendo ab alijs ſeparaꝭ: ⁊ ſepando eligiꝭ. Unde Boeci⁹ in libro de duplici natura ⁊ vna pſona ieſu xp̄i ait: Deus ⁊ materia integro pfectoq; intellecto capi nō poſſūt: ſ; aliquotiē mō ceterarū rerū priuatiōe capiunꝭ. Sic ergo cuȝ deus introducitur loquens de ſe: ꝓpria demonſtratio nō habet ibi locū: cū nec fiat ad oculū: nec ad veri nominis intellectū: ſed (vt ita liceat loq̄) demonſtratio fit ad fidē. Apud donatū demonſtratio fit ad intellectū: apud deuȝ vero demonſtratio fit ad fidem. Preterea cū deus introduciꝭ loquens de ſe: duplex ītelligitur ꝓſopopeia. Una que dicitur antropoſpathos: id eſt: hūana ꝓpaſſio. Alia que dicitur ydeotheos: id eſt: diuina proprietas. Cuȝ eñi deus legitur dixiſſe: ego ſum qui ſum: angelus loquebaꝭ in perſona domini quaſi recitando illud quod legerat in mente diuina. In hoc ergo improprietas eſt: ꝙ quaſi ali-

us loq̄t in pſona: id ē: angelus: ⁊ de alio fieri ſmo intelli‑
gitur ſcilicet de deo: ⁊ ita in h̄ eſt antropoſpathos: q̄ vba
creature: id eſt: angeli attribuuntur creatori. In hoc ve‑
ro attenditur ydeotheos: q̄ creature attribuitur q̄ creato
ris eſt: quia illa verba que ab angelo proferuntur: de ſo‑
lo deo vera eſſe intelliguntur. Aliquando autem pater
intelligitur loquens in proprietate proprie perſone. Ut
ibi: Non permanebit ſpiritus meus in homine ineter
num ⁊c̄. Aliquando filius: vt in Geneſi: vbi loquitur do‑
minus ad abraham dicens: Hoc tēpore reuertar ad te: et
ſara habebit filiū. Aliqando ſpiritusſanctus: vt in Ma‑
lachia: vbi dicitur: Ecce mitto angelum meum ante faci‑
em tuam: ibi enim loquitur ſpiritusſanctus ad patrez de
filio. Aliquando tota trinitas: vt ibi: Ego ſum qui ſum.
vel fortaſſe ipſa vſia: ibi intelligitur loquens. Tres au‑
tem perſone vt dicitur: Faciamus hominē ⁊c̄. Pronomi
na ergo demonſtratiua magis improprie conueniūt deo
q̄ pronomina relatiua. Pronomina autez poſſeſſiua ali
quando per maximam improprietatem de deo dicuntur:
vt quando eſſentie notant idemtitatem. Poſſeſſiua eniz
notare debent differentiam poſſidentis ad poſſeſſa. Un
de impropriiſſime hoc pronomen meus tenetur vbi dici‑
tur. Uindictā poſtq̄ a meo pretore receſſi. Similiter cū
dicitur: Sacrificia noſtra odiuit anima mea: impropriiſ‑
ſime ponitur mea. Nulla enim differentia inter animam
dei ⁊ deum. Anima enim ipſa volūtas eſt: que eſt ipſe de
us. Aliquando ſ notat minorem improprietatem: quando
inſinuat diuine generationis proprietatem: vt cum dici‑
tur: Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene cō. ⁊c̄.
Minꝰ etiā īproprie dicitur quādo notat creationis au‑
ctoritatē: vt ibi: Omnia mea tua ſūt: auctoritate creatio
nis ⁊ gubernatiōis. Aliquando notat gratiam recreatio‑
nis: vt in euangelio: Filij mei mecū ſūt in cubili. Ibi em̄
ſancti dicuntur filij dei per gatiam adoptionis.

xxxvij Verba de deo dicuntur p maiorē improprieta
tem q̄ȝ nomina vel pronomina. magis enī ſpe-
ctant ad compoſitioēȝ. Vt eniȝ teſtatur ariſtote-
les: omne verbū ſignificat cōpoſitionē: quā ſine cōpoſitis
nō eſt ītelligere: verbū enī nota eſt ei⁹ qđ de altero dicitr.

xxxviij Nullum verbū in diuinis eſt nota ei⁹ qđ de al
tero dicitur. vel quod alteꝝ eſt. ſed poti⁹ quod
ipſum eſt. Vt cū dicitur: de⁹ eſt. Hoc verbū eſt non
eſt nota alicui⁹ qđ de altero dicitur: vel qđ ſit alteꝝ ab eſ
ſentia diuina: ſed poti⁹ notat id qđ eſt ipm̄ qđ ſubijcitur:
eſſentia enī eſt deus: ⁊ deus eſſentia. Vnde cū apud ari-
ſtotelē circa cōpoſitionē ⁊ diuiſionē veritas falſitaſq̄ȝ cō-
ſiſtat: apud theologū circa idētitatē ⁊ diuerſitatē ꝯſiſtit.

xxxix Nulluȝ verbū minus improprie dicitr de deo
q̄ȝ hoc verbū eſt. Hoc enim verbum notat ſbſtātiā
⁊ apđ philoſophos v̄bū tēpoꝛali motu carens dicitr. Non
enim ſicut alia verba que actiones ſucceſſiuas ſignificāt
in motu habet ſignificationē: ſed potius ſignificat eſſētiā.

xl Omne verbū preſentis tēporis minus impro
prie dicitr de deo q̄ȝ verbū preteriti vel futuri.
Preſentia enī ad deū pertinent: nō preterita vl' futura.
Eadem autē lex in diuinis pticipioꝝ et verboꝝ: quia q̄t
modis verba ⁊ pticipia ponuntr. Similiter aduerbia que-
dam minus impꝛopꝛie dicūtur de deo q̄ȝ nomina. Notāt
enim varias circūſtantias que de deo dicuntr ſm̄ vſiam.

xlj Omne aduerbium locale dictū de deo predi-
cat immenſitatē diuinā. ſiue quādā collectionē
creatoris ad creaturas. ſm̄ quod creator eſt in
creaturis tāq̄ȝ cauſa efficiens in ſuis effectib⁹.
Cū enī dicitr deus eſt vbiq̄ȝ vel alicui: nō hoc ita dicitur
tamq̄ȝ deus circumſcript⁹ loco intelligatur: ſed poti⁹ dei
immenſitas pꝛedicatur ⁊ potius omnia infra eius immen
ſitatem contineri: q̄ȝ ipſe in loco intelligatur.

xlij Localibus circumlocutionibus de deo predi-

cať aut imenſitas diuīa. aut gratie collatio. aut vnio. Uerbi cauſa: cū dicič de⁹ ē in omni loco vľ i ali quo loco: hic predicatur diuina immenſitas. Cū dicitur deus ē in ſanctis: collatio diuine gratie ſignificatur. In ſanctis enim dicitur eſſe per gratiam. Cū aūt dicič eſſe in homine aſſūpto: hic predicatur vnio: vt ſit ſenſus: humana natura eſt vnita chriſto.

Aduerbia temporalia de deo dicta. de ipſo p̄dicant eternitatem. xliij

Siue enim dicam de deo: heri fuit: ſiue dicam: hodie eſt: ſiue cras erit: eternitas predicatur. Non enī temporalis ſucceſſio ſignificatur his aduerbijs: ſed potiuſ eternitas. Unde cū dicim⁹: deus fuit anteꝗ̄ quicꝗ̄ eſſet: nec tempus: nec temporalis anticipatio deſignatur: ſed poti⁹ etnitas. Unde Boecius in libro de trinitate ait. Noſtrum nunc: quaſi currens tempus facit et ſempiternitatē: diuinū nūc permanens neꝗ̄ mouens ſeſe atꝗ̄ cōſtās: eternitatem facit.

Aduerbia ſimilitudinis de deo dicta. aut eſſētie veritatem. aut ſimilitudinē. aut improprietatem. aut adiunctionē ſignificāt. xliiij

Uerbi cauſa cum dicitur vidim⁹ gľiam eius: gľam q̄ſi vnigeniti a pr̄e: ibi q̄ſi notat eēntie veritatē: id eſt: vere vnigeniti. Similitudinem: vt ibi: Sicut pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit ⁊ filio vitam habere in ſemetipſo. Improprietatē: vt legitur in Daniele. Ubi dicič: Antiquiſſimus dierum ſedebit iudicās quaſi crapulatus de vino. Adiūctionem cū dicitur: Pater dicitur principiū filij: ſicut dicitur principium ſpiritusſancti: vt ſit ſenſus. Pater dicitur p̄ncipiū filij: ⁊ dicič p̄ncipiū ſpiritusſctī. Nō enī eodē modo dicič p̄ncipiū filij ⁊ pncipiū ſpirit⁹ſancti. Similiter p̄poſitiones in diuinis varias habent acceptiones.

Hec p̄poſitio in. ī diuīs aliqn̄ notat eēntie idētitatē ⁊ pſōe pľitatē. aliqn̄ q̄ſi diuerſitatē. aliqn̄ p̄ordinationē. aliqn̄ idētitatē. aliqn̄ cauſā effi- xlv

cientē:aliquādo quaſi cauſaꝫ formalē. Verbi cauſa:cū dicitur filius eſt in patre: ibi notať pſone pluralitas. Si enī cū dicit:athlanta reſultat in partonopeo notatur expſſa nature ſimilitudo:nō eſt abſurdū ſi in pſone pluralitate notať idētitas nature:cū dicitur fili⁹ eſt in patre. Quaſi diūſitatē cū dicitur:Deitas eſt in patre. Nō dico diuerſitatē:ſed quaſi diuerſitateꝫ:qꝛ nō eſt diuerſitas inter diuinitatē ⁊ patrē:quia deitas eſt pater: ⁊ pater eſt deitas:ſed quaſi quedā trāſitio notať:cū ibi ꝑpoſitio per appoſitionē ponať. Eternā ꝑordinationē:cū dicitur: Qd factū eſt in ipſo vita erat: quaſi in eo viuebat: ꝑ eternam diſpoſitionē omne qcqd futurū erat. Efficientē cauſā cū dicitur: In filio facta ſūt omnia:id eſt:ꝑ filiū. Quaſi formalē cauſā cū dicitur:Qui cū in forma dei eſſet. Idemptitatē ſm ꝙ dicitur:ꝙ de⁹ ante mūdi conſtitutionem erat in ſe vel apud ſe.

xlvi Hec ꝑpoſicio ſm.aliquādo ī diuinis notat ordinē cauſe.aliquādo notat ordinē intelligētie. Cum enī dicitur:filius ſm ꝙ deus eſt perſona:ſi notat ordinem cauſe:vera eſt ꝓpoſitio:vt ſit ſenſus. Ad hoc ꝙ ſit filius pſona exigitur vt ſit deus. Si vero notet ordinē intelligētie:falſa eſt locutio. In hoc enī nomīe deus nō ītelligitur pſona. Si vero dicatur.filius ſm ꝙ eſt pſona ē deus:vt notetur ordo intelligentie: vera eſt ꝓpoſitio: quia in hoc nomine pſona intelligitur deus: quia eſſe pſonam eſt eſſe deū.

xlvii Hec ꝑpoſitio ſm. aliqñ notat quaſi efficienteꝫ cām.aliqñ q̄ſi formalē cāꝫ.aliqñ nať coditioꝫ. Verbi cauſa:cū dꝛ:fili⁹ eſt equalis patri ſm ſubſtantiā:h ꝑpoſitio ſm:notat hic quaſi efficientē cauſam. Subſtātia enī eſt quaſi cauſa quare ſit equalis patri. Cū vero dicitur:filius eſt equalis patri ſm equalitatē:ſm notat quaſi formalē cauſā. Eq̄litas ei ē q̄ſi formalis cauſa quare filius ſit equalis patri:ſic apd naturalē phm dicit:aliqd eē ſimile ſm q̄litatē: vt ſm notet efficiētē cauſā. Dicit etiā

aliquid eſſe ſimile ſm ſimilitudinē: vt ſm notet formalez cauſam. Cōditionē vō nature notat cū dicit: filiꝰ dei ſm ꝙ hō dimittit peccata: id eſt: exiſtens in hūana natura. Similiter alie ꝑpoſitiōes de deo dicte varias locāt circūſtātias: cōiūctiōes etiā in diuinis varias habent acceptiōes. Prudētis aūt artificis erit ea ꝯſiderare.

Nominū que dicūtur de deo aliud dicit de tri- xlviii
bus ꝑſonis ita ꝙ de nulla eaꝝ. aliud de tribus
in ſumma ꝙ de ſingulis. aliud ita de vna ꝙ nō
de aliis. Exempli cauſa: hoc nomen trinitas ita dicit de tribꝰ in ſūma: ꝙ de nullo ſingillatim: qꝛ pater ⁊ filiꝰ ⁊ ſpūſſanctꝰ ſunt trinitas: ſed nec pater nec filiꝰ nec ſpūſſanctꝰ eſt trinitas. Hoc nomē vero deꝰ ita dicit de tribꝰ in ſūma ꝙ de ſingulis: qꝛ pater ⁊ filiꝰ ⁊ ſpūſſanctꝰ ſunt deꝰ: ⁊ tā pater ꝙ̄ filiꝰ ꝙ̄ ſpūſſanctꝰ eſt deus. Hoc aūt nomē pater: vel hoc nomē filiꝰ: vel hoc nomen ſpiritꝰſanctus ita dicit de vna ꝑſona ꝙ non de alia.

Nominū theologicoꝝ alia appropriantur vni ꝑ- xlix
ſone re ⁊ nomīe. alia nomīe ⁊ nō re. Verbi cauſa: hoc nomē pater appriatur nomīe ⁊ re: qꝛ nec hoc nomē pater nec eius ſignificatio alij cōuenit ꝙ̄ patri. Similiter hoc nomē filius filio. Hoc nomē vō potētia ita approprìatur prī noīe ⁊ nō re: vt ſit appriatio dicēdi ⁊ nō eſſendi. Solus enī pater dicit potentia: ſed nō eſt ſolus potētia: immo pater ⁊ filius ⁊ ſpiritꝰſanctꝰ ſunt vna potētia. Similiter hoc nomen ſapientie appropriatur filio nomine ⁊ non re.

Hoc nomē pr̄ de deo dictū aut ꝑdicat ꝑſonā l
aut ꝑſoalē ꝓprietatē. aut relationē prīs ad filium. aut relatiōes prīs ad creaturas ſm creatiōez: aut relatiōez prīs ad homīez ſm recreationē. Verbi cauſa: cū dr̄ deitas ē pater hoc ꝑdicatur pſōa de vſia vt ſit ſenſus: deitas eſt pater. i. ille q generat: ⁊ ſm hoc ſbſtātiuatur hoc nomē pr̄: ſb itellecto articlo: vt ſic exponatur gallice: deitas ē pater. i. lipare. Nec mirandū ſi in diuinis ꝑſona ꝑdicatur: cū in naturalibꝰ nō predicetur niſi rei proprietas.

In naturalib⁹ enī aliq̄d predicat̄ p̄ inherentiā: q̄n aliq̄d oñditur alicui inherere vel cōuenire tanq̄ rei ꝓprietas. In diuinis ꝟo vbi nihil inheret: nihil ꝯcretiuū oñdit̄: nec oſtenditur quid de quo: vel quid cui inhereat: ſed quicq̄d ſit: vl' quomō ſe hēat Ut cū dicit̄: deitaſ ē pat̄: h̄ nō attendit̄ q̄d de deitate dicatur: ſed q̄d ei inhereat: cū nil ei inſit: ſed potius quid ſit deitas. Unde ad īterrogationem factā de deitate quid ipa ſit: cōuenient̄ reſpōdetur: pater. Nō enī dicere poſſumus ibi predicari relationem de deitate: cum deitas nec generans nec generata: nec ꝓcedens ſit: nec relationes perſonales in deitate eſſe intelligantur: per quas deitas a patre vel a filio vel a ſpiritu ſancto diſtinguatur. Perſonalis vero proprietaſ predicatur: cum reſpondetur ad hanc interrogationē: quid ē deus generans? pater: vt ſimiliter ſubintelligatur articul⁹: ⁊ nomē ſubſtantiuetur. In naturalib⁹ autē perſonalis ꝓprietas dicitur ꝓprius ſtatus perſone: qui attenditur ex concurſu omniū ſubſtantialium ⁊ accidentaliū rei qui p̄dicatur hoc vocabulo plato: qui etiā propria qualitas a gramaticis ſolet dici. In diuinis autē nō proprie ſed p̄ ſimilitudinē poteſt aſſignari perſonalis ſtatus vt pſonalis ꝓprietas patris dicatur ei⁹ ſingularis ſtat⁹: q̇ attenditur ex cōcurſu deitatis: innaſcibilitatis: pat̄nitatis: ſpirationis: nec eſt nominis veri pſonalis ꝓprietas: ſed quaſi pſonalis proprietas: nec facit quid vl' aliq̄d: ſed quē. Nō ſūt aūt ꝓpria vocabula in ſacra pagina quib⁹ iſti pſonales ſtatus deſignantur: ſed quedā circūlocutiones: vt deus pater: deus filius: deus ſpiritusſanct⁹: que reſpondent̄ ad interrogationē factā p̄ quis: vt quis eſt pater? de⁹ pater. quis eſt fili⁹? de⁹ fili⁹. q̇s eſt ſpirit⁹ ſanct⁹? ſpūſſāct⁹. Nō enī ad int̄rogationē factā per quis debent reſponderi relationes: ſed ad interrogationem factam per quomodo: vt ſi querat̄: Quō ſe habꝫ pat̄? cōuenient̄ reſpōdet̄: pr̄ eſt pater filij: ſimilit̄ fili⁹ eſt fili⁹ patris. Unde ⁊ h̄ nomen pater adiectiue retentum: predicat relationem de patre:

Aliquando hoc nomen predicat relationē ad creaturas ſm creationē vt cum dicitur: Credo in deū patrē omnipotentē. Aliquādo relationē ad hominē ſm creationem: vt cū dicitur: Pater noſter qui es in celis ꝛc.

Hoc nomē principiū aliquādo predicat paternitatē: aliquando ſpirationē: aliquādo relationē creatoris ad creaturas. Ut cū dicitur: pat̄ eſt principiū filij: predicat paternitatē: relatiōꝫ videlicet patris ad filiū. Cū dicit̄ pater eſt principiuꝫ ſpirituſſancti h̄ p̄dicat̄ ſpiratio: q̄ cōmūis pr̄i cū filio: ſꝫ quā pater ꝛ fili⁹ ſpirant ſpm̄ſanctū. Uñ equiuoce dici videt̄ h̄ nomē cum pater dicit̄ principiū filij ꝛ ſpirituſſancti. Hec enī pat̄nitas ibi ſpiratio predicat̄. Unde nō videt̄ poſſe vere dici vnica prolatiōe: pater eſt principiū filij ꝛ ſpirituſſancti: ſꝫ pater eſt principium filij: pater eſt p̄ncipiū ſpūſſancti. Et ſm hoc cōcedēdū eſt pater eſt principiū tantū filij: ꝛ ſm hoc nō negat̄ pater eſt principiū ſpūſſancti: ſed illā ſignificationē qua hoc nomine principiuꝫ p̄dicat̄ ſpiratio ſm hoc etiā affirmari poteſt patrē eſſe principiū filij ꝛ ſpūſſancti. Poteſt tamē dici ꝙ nō niſi origo que quodammodo ꝑtinet ad paternitatē ꝛ ſpirationē hoc termino principiū pater p̄dicari: vt ſit ſenſus: pater eſt principiū filij et ſpūſſancti: id eſt origo: ꝛ ſm hoc nll'a erit equiuocatio in hoc nomine p̄ncipiū: ſed nō eſt p̄ncipiū tam filij q̄ꝫ ſpūſſancti: Sicut poſito ꝙ ſocrates erit alb⁹ duob⁹ momētis: cōcedendū eſt ꝙ ſocrates vtroqꝫ duoꝝ momētoꝝ erit albuſ aliqua albedine: ſed nō alb⁹ aliq̄ duoꝝ momētoꝝ vtroqꝫ. Similiter pater ꝛ fili⁹ dicunt̄ vnū p̄ncipiū ſpūſſancti: qꝛ vna ſpiratiōe ſpirāt ſpūmſāctū. Sꝫcū dicit̄ pat̄ ꝛ fili⁹ ſunt vnū p̄ncipiū ſpūſſctī: vtrū qꝫ iſtoꝝ nominū: vnū p̄ncipiū: tenet̄ adiectiue q̄ꝫtū ad ſignificationē: q̄ꝫuis hoc nomē p̄ncipiū tenet̄ ſubiectiue q̄ꝫtū ad vocē. Hoc etenī nomen vnū: notat ſpirationis vnitatē: p̄ncipiuꝫ vero notat ſpirationē. Nec tamē vere poteſt dici: ſunt vnuſ ſpirans. Unus enī ꝑtinet ad ꝑſonā: pater aūt ꝛ fili⁹ non ſunt ꝑſo-

na ſpirãs: nec poſſunt dici vnũ ſpirãs. Unũ enim ꝑtinet ad eſſentiã: pater aũt ⁊ filiuſ nõ ſunt vna eſſentia ſpirãs: eſſentia enĩ nõ ſpirat. Sꝫ poſſũt dici duo ſpirãtes vt duo ponat̃ ſubſtãtiue: ſpirãtes adiectiue: id eſt: duo qui ſpirant nõ tamẽ duo ſpiratores: ſpiratores enĩ poneret̃ ſubſtãtiue: ⁊ ſic notaret̃ ſpirationũ pluralitas. Hylariꝰ tamẽ dicit: ſpũmſanctũ ꝓcedere patre ⁊ filio auctoribsu: ſ auctor ponit̃ ꝓ ſpirantibꝰ: ſubſtantiuum ſcilicet pro adiectiuo. Tropice enĩ locutiões ſuſtinẽde ſũt: nõ extẽdende. Sed q̄uis cõcedat̃ patrẽ ⁊ filiũ vnũ eſſe pͥncipiũ: nõ tamen eſt cõcedendũ idẽ eſſe pͥncipiũ. Idẽ enĩ facit pͥncipaliter intrinſecã relationẽ: ⁊ ita cũ pater eſſet vnũ pͥncipium ſpirituſſancti: filius eſſet idẽ pͥncipiũ ſpirituſſancti: et ita nõ ſolũ ſpirationis ſed etiã ꝑſone in patre ⁊ filio videretur eſſe idẽtitas. Preterea cõcedendũ nõ eſt: patrẽ ⁊ filiũ eſſe aliquod pͥncipiũ ſpirituſſancti. Aliqđ enĩ ꝑtitiuũ eſt. Sicut nõ admittit̃: pater ⁊ filiꝰ ſunt aliq̇s deꝰ. Ad terminũ aũt ita im ꝓprie poſitũ nõ admittit̃ relatio: vt dicatur idẽ eſt vel nõ ẽ: vel illud: vel aliud ẽ. Uñ quidã ex ꝑte ſubiecti nõ admittũt vt dicat̃ pͥncipiũ ſpirituſſãcti eſt pater ⁊ filius. Terminꝰ enĩ ita improprie ſumptꝰ nõ põt ſumi ex ꝑte ſubiecti: q̄uis im ꝓprie ponat̃ ex ꝑte p̄dicati. Alij dicũt ideo ex ꝑte ſubiecti ſumi nõ poteſt: qꝛ adiectiue tenet̃. Adiectiuũ enĩ adiectiue retentũ nõ poteſt ſupponere. Sed hec nulla videt̃ ratio. Q̄uis enĩ adiectiuuꝫ eſt ſignificatione: tamẽ eſt ſubiectũ voce: ſicut hoc nomẽ dñs: hoc nomẽ auctor. Alij admittũt pͥncipiũ ſpirituſſancti eſt pater ⁊ filius: dicentes ibi fieri ſermonẽ de ſpiratione: que eſt pater ⁊ filius: ſed filius eſt ſpiratione pͥncipiũ ſpirituſſancti: ⁊ ita ſpirat ſpiritũſanctũ: ſed nullo modo h̃ admitti debet: pͥncipiũ ſpirituſſancti eſt pater ⁊ filiꝰ vel ⁊ pater ⁊ filius: quia aut ita fieret ſuppoſitio pro eſſentia ⁊ ita falſa eſſet locutio: cum eſſentia non ſit principiũ ſpirituſſancti: nec ſpiret ſpiritũſanctum: aut de perſona ⁊ ita falſa eſſet locutio: aut de pluribus perſonis: ita vt hoc nomẽ pͥncipiũ teneret̃ collectiue: ſ nlla eẽt rõ: q̄ h̃ nomẽ

ꝑ plibꝰ ſumeret pſōis. Vñ ꝯcedimꝰ vnū ꝑncipiū ſpūſſā
cti ē pr̄: vnū ꝑncipiū ſpūſſcti ē filiꝰ: ſ; nō idē: ne idētitas ꝑ
ſone intelligat: nec aliō: ne ſpiratiōis plr̄alitas notet. Vñ
ꝯcedēdū ē ꝑncipiū ſpūſſcti ē pr̄ ⁊ idē nō ē filiꝰ: ꝑncipiū
ſpūſſcti ē pr̄ ⁊ nō eſt filiꝰ: nō tñ ꝑncipiū ſpūſſcti nō ē filiꝰ.
Videret ei nō ſolū pſōa: ſ; etiā ſpiratō rmoueri a filio: ꝫ
qꝛ ſpūſſctūs vna ſpiratiōe ſpirat a pr̄e ⁊ filio: ſuſtineri
pōt qđ dr̄ in hymno: vnꝰ prī cū filio. i. vna ſpiratiōe ſpira
tus a pr̄e ⁊ filio: ⁊ vnꝰ notat vnitatē ſpiratiōis. Si tñ ibi
īueniat pr̄is manifeſta eſt locutio: vt eſſet ſenſus: vnꝰ ſpi
ritus pr̄is ⁊ filij. Sūt tñ q̄ corrigūt dicētes: vnū patri: id
ē: vniꝰ eēncie cū pr̄e ⁊ filio. Relationē vero creatoris ad
creaturas ꝑdicat ꝑncipiū cū dicit: deꝰ ē ꝑncipiū creatar̄.

Nominū q̄ appropriant pſōis nōie ⁊ re: alia di lū cū nt ꝑ poſitionē: alia ꝑ negationē. Verbi cau
ſa: h nomē pat ꝑ poſitionē: h nomē inaſcibil ꝑ abnegatio
nē. Nō enī pat dicit innaſcibil ꝑ poſitionē ꝓprietatis: ſ;
ꝑ abnegationē originis: vt ſit ſenſus: pat eſt innaſcibilis:
id eſt: nō eſt ab aliq̄. Silr̄ h nomē ingenitꝰ. Hec aūt nōia
ꝯueniūt patri: vt nō remoueat natiuitas ſ; origo. Nega
tiones enī pluriū ſūt negatiue ꝙ poſitiōes poſitiue. Vñ
ſpūſſanctꝰ nō dicit innaſcibil nec ingenitꝰ: qꝛ habet eſſe ꝑ
originē: pōt tñ dici nō genitꝰ vl nō eē genitꝰ. Sūt enī q̄ di
cūt inaſcibilitatē eē ꝓprietatē: ſ; ſi ꝓprietas ē q̄ pr̄ diſcer
nitur a filio ⁊ a ſpūſctō: relatio eſt: ⁊ ſi relatio ē: correla
tionē videt habē: ꝫ aut filiatiōe aut aliā: ſi aliā a filiatiōe
⁊ ꝓceſſiōe: ples eēnt pſōales ꝓprietates ꝙ vna. Si vō fi
liationē: hꝫ correlatiōꝫ: aut iſta relatō hēbit duas relatio
nes aut inaſcibilitas erit prn̄itas: qđ ē īpoſſibile: qꝛ vt ait
Auguſtinꝰ: aliō eē eſt patrē: aliō inaſcibilē. Nō enī in eo
ꝙ q̄s eſt pr̄: eſt inaſcibil: pōt ei eē pr̄ ⁊ habere originē ab
aliq̄. Preterea naſcibil ⁊ inaſcibil potiꝰ vident eē oppoſita
vt affirmatio ⁊ negatio: vl ꝑuatio ⁊ habitꝰ: ꝙ vt relatiua:
⁊ ita innaſcibilis nō dicit relatiue ad naſcibilis vel ad fili
us. Si autem hoc nomine innaſcibilis predicatur de pa
tre aliqua proprietas in eo ꝙ nō eſt: ab aliq̄ eadē ratione

ſi ſumatꝛ vocabulū de ſpiritusſācto p̄dicatur ꝓprietas: vt dicatur ingenitor: quia nullus ab eo ꝓcedit vel generatur. Sciendū autē ꝙ naſcibilis ⁊ innaſcibilꝭ nō opponitur vt ꝑuatio ⁊ habitus: ſed vt affirmatio ⁊ negatio. Priuatio enī nō habet locū in diuinis: quia aufert habitū ⁊ importat debitū. Cū em̄ dicitur iſte eſt cecus: ſenſus eſt nō habet viſū: cū habere debeat. Opponuntꝛ ergo naſcibilis ⁊ innaſcibilis: vt affirmatio ⁊ negatio: ſicut finitū ⁊ infinitum: hoc em̄ termino innaſcibilis nō aliquid p̄dicatur: ſ; potius remouetur.

liij Hec locutio ſpiritusſanctꝰ aut pſonā: aut pſonalem ꝓprietatē: aut relationē in diuinis predicat. Perſonam quidē cū dicitur deitas eſt ſpiritusſāctꝰ. Perſonalē ꝓprietatē ad interrogationē factā p qs: vt cū dicitꝛ: Quis ē in trinitate tertia pſona? Et reſpōdetur: Spiritusſanctꝰ. Relationē cū dic: ſpiritusſanctꝰ ē ſpiritusſanctus patris: ac ſi dicatur: pater ſpirat ſpūmſāctū. Hec em̄ circūlocutio ſpiritusſanctꝰ nō ꝓprie dicitur relatiue: ſed ſpecialiter fuit inuēta ad circūloquendū pſonalem ꝓprietatē ſpiritusſancti: ⁊ ſumeretur p maiorē impꝓprietatē ad p̄dicanduȝ de ꝓceſſione qua ſpiritusſanctus ꝓcedit a patre ⁊ filio. Pertractatis his q̄ nominibꝰ pſonalibus appropriantꝛ nomine ⁊ re: agendū eſt de illis q̄ appropriantur nomine ⁊ nō re. Sciendū eſt cū vna ſit potētia patris ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti: hec nomina potētia: potens: omnipotētia: omnipotēs: appropriantꝛ patri: non res nominiſ. Hac aūt ratiōe ſit appropriatio huiꝰ nominis potentia ⁊ alioꝝ p̄dictoꝝ nominū: ne pater videatꝛ eſſe impotentior filio: cū in naturali generatione patres ratiōe antiquitatis ſoleāt eſſe impotētiores filijs. Uel qꝛ nihil eſt cuius pater auctor nō ſit: filij per generationē: ſpiritꝰſancti p ſpirationē: alterius rei p creationē: vt penes patrem inſinuetur cōſiſtere auctoritas: ei appropriatur potentie vel omnipotētie nomen.

liiij Ille ſolus eſt omnipotēs: qui poteſt omnia: q̄

poſſe eſt aliquid poſſe. Hoc ſoli deo conuenit: ipſe
enim ſolus poteſt omne illud ꝙ poſſe eſt aliquid poſſe.
Unde q̄uis peccare non poſſit: nō tamē in hoc derogat
eius omnipotentie: quia poſſe peccare: potius eſt impo=
tentie q̄ potentie: eſt enī ex infirmitate. Sed nōne adam
ante peccatū peccare potuit nec tamē īfirmitatē habuit?
Ad ꝙ dicitur: ꝙ infirmitas dicit̄ vt priuatio ⁊ vt negatio.
Quādo vt priuatio notat viciū ⁊ tollit firmitatis habitū:
qualiter adā infirm⁹ fuit poſt peccatū. Quādo vt nega=
tio cōcipitur viciū nō inſinuatur: ſed tantū habit⁹ firmi=
tatis tollitur: qualiter adā infirmus fuit ante peccatū: nō
quia haberet aliq̄ infirmitatem: ſed quia non habebat
firmitatē. Deus autē nec eſt infirmus aliquo vitio: eo ꝙ
aliq̄ impotentiā habeat: vel qui firmitatē nō habeat. Sꝫ
nunquid concedendū eſt ꝙ poſſet currere vel ambulare:
non q꞉ duo implicantur: potētia: ⁊ corporale exercitiuꝫ:
qđ circa deū intelligere eſt nefariū: nō tamē ideo min⁹ ē
omnipotens: q̄uis tales actiones nō exerceat: tamē eius
potentie ſunt ſubiecte: ⁊ eas facit auctoritate nō actiōe.
Id ſolū poteſt omnipotēs: qđ eius iuſticie: ei⁹ lv
potentie: eius miſc̄die cōuenit. Si qđ enī cōtra
potentiā eſſet vel fieret: vel cōtra iuſticiā: vel cōtra miſe
ricordiā: illud omnipotēs nō poteſt: quia h̄ omnipotētie
derogaret.

Deus omnipotens dicit̄: quia poteſt non que lvi
ſunt vel que fieri poſſunt: ſed etiam ea que fieri
non poſſunt Poteſt enī multa que ſunt impoſſibi=
lia ſm inferiorē cauſam: vel ſm naturā poſſibilia: ſunt ta
men ſm ſuꝑiorem cauſam.

Quicquid eſt poſſibile ſm inferiorē cauſam: ē
poſſibile ſm ſuperiorē: ſed nō cōuertitur. Poſ= lvii
ſibile ſm inferiorē cauſam dicit̄: id qđ poteſt fieri ſm cur=
ſum nature: vt hominē de homīe: bouē de boue naſci. Di
citur etiā poſſibile ſm naturā: ꝙ q̄uis non fiat ſm cauſas
inferiores: tamē in cōſuetudine eſt vt fiat: vt animā crea=

ri. Animam ergo creari ſm naturam dicitur: quia fieri ſo
let. Conſuetudo aūt altera natura dicit̄. Unde ſi in ꝯſue
tudine eſſet hominē ſuſcitari a mortuis: mortuū ſuſcitari
diceretur poſſibile ſm naturā ꝓpter cōſuetudinē quā vo
camus alterā naturā. Poſſibile vero ſm ſuꝑiorem cauſā
dicitur id qḋ ſuꝑior cauſa: id eſt: deꝰ facere pōt: ꝗuis in
natura nō ſit vt fieri poſſit: vt aſinā balaaȝ loq̄: ꝛ virginē
parere: ꝛ huiuſmodi. Illud autē qḋ poſſibile eſt ſm natu
rā: dicit̄ ſimplicit̄ poſſibile: qḋ vō dicit̄ poſſibile ſm ſupe
riorē cauſā: nō ſimpliciter dicit̄ poſſibile: ſ deo poſſibile.

lviij **Omne impoſſibile ſm inferiorē cauſam. ad qḋ ſequit̄ impoſſibile ſm ſuꝑiorez. eſt impoſſibile deo.** Impoſſibile ſm inferiorē cauſam dicit̄ illud qḋ
nō poteſt fieri ſm cōſuetū curſū nature: vt virginē pare=
re. Impoſſibile vō ſm ſuperiorē cauſā dicit̄ illud: qḋ nō
facere pōt ſuperior cauſa: id eſt: deꝰ: vt deū nō eſſe bonū
Hoc enī nō poteſt facere deus vt nō ſit bonꝰ: hoc enī eſ=
ſet diuine maieſtati derogare. Et ſic oīe impoſſibile ſm
ſuperiorem cauſam eſt impoſſibile ſm inferiorē: ſed non
econuerſo. Truncū enī eſſe vitulū eſt impoſſibile ſm le=
gem nature: poſſet tamē deus naturā trunci a trunco re=
mouere: ꝛ aliā appoſitā ei imprimere: ꝙ ſi fieret: truncꝰ de
ſineret eſſe truncus: ꝛ incipet eē vitulꝰ: licet ꝛ hoc fieri ſit
cōtra naturā: tamē cū factū eēt qḋ prius naturaliter erat
truncus nō cōtra naturā eſſet vitulꝰ. Sed ꝙ albū manēs
albū ſit nigrū impoſſibile eſt: nō ſolū ſm inferiorē cauſaȝ
ſed etiā ſm ſuꝑiorē. Licet eteni deus circa ſubiectū poſ=
ſet alterare naturā: vt de aqua vinū fieret: tamē id nō po
teſt vt cum'quid ſingulariter ſit aqua ſit vinū: cum ſit al=
bum ſit nigrū: aut cum ſit nō ſit: qꝛ ſi eſſet albū dum eſſet
nigrū deus ſua auctoritate faceret vt nō eēt: qḋ ſua aucto
ritate fecerat vt eſſet: igitur ſibiipſi eſſet diſſidens: qḋ eſt
impoſſibile. Et ita oīe impoſſibile ſm inferiorē cauſam:
ad qḋ ſequit̄ impoſſibile ſm ſuperiorem cauſā: eſt impoſ
ſibile deo. Similiter pōt cōcipi illḋ qḋ dicitur a Hierony.

Cum deus poſſit omīa: nō pōt ꝺ corrupta facere virginē: id eſt: nō poteſt facere deus: vt aliqua ſimul corrupta ſit et virgo. Sꝫ querit̄ cū magis diſcrepēt in naturis creator ⁊ creatura ꝙ albū ⁊ nigrū: iſta enī in nullo genere cōue- niunt: albū vero ⁊ nigrū in genere ſubalterno: quomodo deus potuit facere: vt deus exiſtēs deus eēt hō: ⁊ nō po- teſt facere: vt albū manēs albū ſit nigrū? Ad quod reſpō- detur ꝙ res incipit eē aliquid vel alicuiuſmodi dupliciť. aut per ſolā concretionē: aut ꝑ alterius rei ad ſe vnionē. Verbi cauſa: Aliquid incipit eē arbor ꝑ cōcretionē ſub- ſtantialis ꝓprietatis ad ſubiectū: q̄ ſcilicet ſbiecto cōpo- nitur ſm ꝙ ſubiectū incipit eē arbor. Deus vō incipit eē homo: ex eo ꝙ humana natura vnita eſt diuine nature. Sic ergo potuit deus facere vt deꝰ manēs eēt homo: per hāc vnionē ſcilicet humane nature: ſed hoc nō potuit fa- cere per ſolam cōcretionē: vt humanitatē diuine perſone cōponeret: ⁊ nō hominē: id eſt: corpus ⁊ animā ꝑſone vni- ret. Silr̄ nō potuit facere vt albū manēs eēt nigrū: ſ3 qua- dā ineffabili vnione: ſm quā vniuit humanā naturā diui- ne: vniret nigrū albo: vt ſic̄ dicit̄: deꝰ eſt hō: ita vere poſ- ſet dici: albū eſt nigrū. Sꝫ h̄ nō poſſet fieri ꝑ ſolā ꝯcretio- nē: ſine albi ⁊ nigri vnione: vt albo manēte albo imprime- ret̄ nigredo ⁊ nō grā nigri qđ imꝑmeret̄ albo vniretur.

Non ſi veritas eſt in eſſentia. poſſibilitas eſt in natura. lix

Senſus eſt: non omē quod eſt verū eſt poſſi- bile ſm naturam: vt ea que fiunt ſm ſuperiorem cauſaꝫ: vt aſinam balaam loqui. Hoc conſiderantes quidam nō concedunt omne verum eſſe poſſibile: negantes ꝙ ſi ali- quid ſequitur ad aliud: ⁊ antecedens eſt poſſibile ꝙ con- ſequens ſit poſſibile. Verbi cauſa: ad hoc enuntiabile: deū facere aſinā balaā loqui: ſequit̄ aſinaꝫ balaam loq̄: nō tū ſi h̄ āñcedēs ē poſſibile ꝯſequēs ē poſſibile. Dicūt enī ꝙ ad poſſibile ſm naturā ſequit̄ aliđ poſſibile ſm na- turā: ſ3 nō ad poſſibile ſꝫ ſupiorē cāꝫ: ſeq̄tur poſſibile ſm īferiorē cāꝫ: ſ3 ad poſſibile ſꝫ inferiorē ſequitur poſſibile

ſm ſuperiorē. Dicunt enī ꝙ poſſibile eſt deū facere aſinā
balaā loqui: nec tamē poſſibile eſt aſinā balaā loqui: qꝛ
ibi īueniret poſſibilitas ſm naturā. Sūt aūt q̄dā ita īpoſſi
bilia: ꝙ īpoſſibile eſt ea fieri anteꝙ̄ fiant: ⁊ poſtꝙ̄ facta
ſunt impoſſibile eſt ea fieri ſm naturā: vt anteꝙ̄ aſina ba-
laam loqueretur impoſſibile erat aſinā balaā loqui: ⁊ dū
loqueretur: impoſſibile erat ſm naturā eam loqui. De ta
libus dicunt predicti ea impoſſibibilia eſſe anteꝙ̄ fiant: ⁊
dum fiunt. Sunt ⁊ alia q̄ anteꝙ̄ fiant impoſſibile eſt fieri:
ſed poſtꝙ̄ fiunt ſunt poſſibilia: vt iſtū qui eſt cec⁹ videre
eſt impoſſibile: ſed poſtꝙ̄ videt poſſibile eſt euꝫ videre.
Uidet enim ſm naturales potentias. De talibus dicūt il
li ꝙ impoſſibile eſt ea fieri anteꝙ̄ fiāt: ſed poſtꝙ̄ facta ſūt
poſſibilia ſunt. Sed meli⁹ eſt vt dicam⁹: omne veruꝫ eſſe
poſſibile: vt ſicut verū ampliatur ad ea que fiunt ſm ſu-
periorem cauſam ita ⁊ poſſibile. Uerū enī eſt ſpecies poſ
ſibile. Nec ergo concedēdū eſt ꝙ aliq̄d ſit poſſibile: niſi ī
veritate ſit vel ſm naturā fieri poſſit. Unde nō eſt cōce-
dendū: deū facere aſinā balaā loq̄ eſſe poſſibile: que nec
in veritate ē: nec ſm naturā fieri poteſt. Sed tamē cōce-
dimus deuꝫ hoc facere poſſe: vt fiat ſermo de re nō de di
cto: ⁊ ſic verū fuit ⁊ poſſibile aſinā balaam loqui: ſed mo
do nō eſt verū neqꝫ poſſibile.

Omnipotēs nil nō poteſt q̄d potuit. nil nō po
lx **tuit quod poteſt.** Senſus eſt quicq̄d potuit de⁹ po
teſt: ⁊ econuerſo. Sed obijcit ſic. Sed deus potuit facere
mundū nō fuiſſe: ergo poteſt idē: nō ſequit: poteſt enī fa-
cere quia mund⁹ nō fuiſſet nō eſt aliquid poſſe. De⁹ aūt
nō poſſet facere ꝙ mund⁹ nō fuiſſet: hoc enim eſſet cōtra
ſuam potentiā. Cū enī mundus ſua auctoritate fact⁹ ſit:
ſi faceret ꝙ mund⁹ nō fuiſſet: ſibi diſſidens eſſet. Sed q̄c-
quid ſbiectū fuit eius potentie eidē eſt ſubiectū: ⁊ econ
uerſo. Cū ergo dicit quicq̄d potuit pōt: q̄uiſ abſoluta ſit
dictio: nō tamē abſoluta intelligētia: ſed huiuſmodi ver
bum exigit infinitiuū: ſicut et v̄ba affectiua: vt ſit ſenſus:

Quicq̃d potuit facere pōt facere vel feciſſe. Vel ſimpli-
citer poteſt cōcedi: quicquid potuit facere poteſt facere:
⁊ quicq̃d pōt facere in a: pōt facere. Non in a pōt facere:
quicq̃d potuit facere in a. In a enī pōt creare animā pe-
tri: ſed nō pōt eam creare in a: cum verū ſit eam eſſe: ſed
ipſe in a poſſet facere vt nō eſſet: ⁊ in eodē tp̄e poſſet fa-
cere vt iterū eſſet: ſed in a non poſſet facere vt nunc pri-
mo eſſet: in hoc enim ſibi eſſet diſſidens

Opera trinitatis indiuiſa ſunt. Sēſus eſt: Quic- lxi
q̃d opat̄ pr̄: opat̄ fili⁹: opatur ſpiritusſanct⁹: Hec vniuerſi
tas eſt accomoda: circa opera que a deo fieri poſſunt: vt
ſit ſenſus: Omne op⁹ qđ eſt ſubiectū potentie patris: eſt
ſubiectū toti trinitati. Si q̄s vero obijtiat: ꝙ pōt genera-
re pater: filius vero nō: ⁊ ita pōt pater aliq̄d ꝙ nō filius.
Non valet obiectio. Patrē enī generare poſſe nō eſt pa-
trē poſſe aliq̄d: ſꝫ potius patrē poſſe eē ad aliquid. Po-
tentia autem generandi in patre eſt ad hoc vt generet: in
filio ad hoc vt generetur: eadem in ſpiritusſancto eſt ad
hoc vt procedat. Nec hoc concedendū eſt potentiam ge
nerandi eſſe in filio: quia duo implicantur: potentia ⁊ ge
neratio: ⁊ ſm̄ hoc videretur potentia eſſe in filio ad gene
randum. Concedi tamē poteſt: ꝙ potentia generandi ſit
in patre: ⁊ eadem ſit in filio. Pronomē enī non refert niſi
potētiam ſine nota relationis.

Nil contra voluntatē illius fieri poteſt: qui nil lxii
niſi bonū velle poteſt. Hec regula ſatis patet: qꝛ
vt ait Auguſtinus. Omnia quecūq̧ voluit fecit. Volū-
tas autem dei multiplex dicitur. Aliquando enim vo-
luntas dei dicitur auctoritas eius: ⁊ ita aliquid velle eū
nil aliud eſt q̄ꝫ aliquid ei⁹ auctoritate exiſtere. Per quā-
dam methaforam operatio eius dicit̄ volūtas: quia op⁹
ſolet eſſe ſignum volūtatis operantis. Cuꝫ ergo de⁹ vult
hoc diuina vſia predicatur ⁊ cōpredicatur effectus in re.
Contra hanc voluntatem nil fit. Etiā id quod ſubiacet
diuine voluntati dicitur voluntas: et contra hanc vo-
luntatem nihil fit. Quod enim aliquid ſubiaceat volū-

tati dei ⁊ non fiat impoſſibile eſt. Item voluntas conſili-
um dicitur: vt ibi: Omnē hominē vult ſaluū fieri: id eſt:
conſulit: et contra hanc voluntatem multa fiunt. Multa
enim conſuluit deus que non eueniūt. Voluntas etiam
permiſſio dicitur: ſm quam deus dicit̃ velle mala: id eſt:
permittere. Unde nō eſt malū in ciuitate ꝙ deus nō faci
at: id eſt: non permittat: eadem ratione ꝙ nō velit. Con-
tra hanc volūtatē nihil fit: qꝛ vt aliquid ſubiaceat volū-
tati dei: ꝑmiſſioni dei: ⁊ nō fiat: eſt impoſſibile. Nihil er-
go fit cōtra voluntatē dei que deus eſt: ſed multa preter
voluntatē que cōſilium dicitur. Pertractatis his que de
potentia dei ⁊ voluntate dicēda erant: agendū eſt de ſa-
pientia cū vna ſit ſapiētia triū perſonarū. Tamē hoc no-
men ſapientia appropriatur filio: vel quia ꝓcedit a patre
tanq̄ ſapiētia a mente: vel ne videatur minus ſapiēs pa-
tre: ſicut ſolet fieri in naturali generatione.

lxiij Prima ſubſubſtātia non recipit magis vel mi
nus. Prima ſubſtātia dicit̃ vſia: que eſt ſubſtātia ſub
ſtantiaꝝ: forma formaꝝ: cauſa cauſaꝝ. Hec ſubſtantia in
nullo recipit magis vel minus: nec in potentia: quia quic
quid potuit poteſt: nec in voluntate: nec in ſubſtātia q̄c-
quid enī voluit vult. Verbū enī volūtariū exigit verbū
infinitū: ⁊ ideo varius poteſt eſſe intellectus: cum dicitur
quicquid voluit vult. Si enī ſic intelligas: quicquid vo
luit eſſe vult eſſe: falſu eſt: ſi vero ſic: quicquid voluit eſ
ſe vult fuiſſe: verum eſt. Simpliciter tamē concedendum
eſt: ꝙ quicquid voluit vult. Similiter diuina ſapiētia vl̃
ſcientia nō recipit magis vel minus. Sed notandum eſt.
ꝙ ſcientia aliquādo dicitur diuina vſia: que nullo modo
in ſcientia variari pōt: nō enim vno tpe poteſt eſſe magis
ſciens q̄ alio. Scientia autem aliquando dicitur ſcita: et
ſm hoc forte ſcientia dei poteſt augeri vel minui. Sed q̄-
ritur vtrum plura poſſit ſcire q̄ ſciat: qḋ videt̃ poſſe pro-
bari. Plura poteſt ſcire eſſe: q̄ ſciat eſſe: ea autē ſola ſci-
untur que ſunt: ergo poteſt plura ſcire q̄ ſciat. Ecōuerſo

videtur probari ꝙ non:quia infinita eſt ei⁹ ſcientia:ꝛ in-
finita ſubiacent eius ſcientie. Itez omnia poſſibilia ꝛ im-
poſſibilia in noticia dei ſunt:ꝛ ita omnia ſcientie eius ſub
iecta ſunt. Item ſi ſcientia proprie dicatur eorū eſſe que
ſunt:cum ipſa proprie vertatur circa enūciabilia: ſi deus
incipit ſcire vnū contradictorie oppoſitorum deſinit ſcire
oppoſitum: et ita non poteſt plura ſcire ꝙ̄ ſciat: ſed ſicut
de alijs verbis dictum eſt:hoc verbum ſcire exigit infini-
tiuum modū. Si ergo ſic intelligas: nō poteſt plura ſcire
ꝙ̄ ſciat:falſum eſt. Si vero ſic:non poteſt de pluribus ha
bere ſciētiā ꝙ̄ habeat:verū eſt. Cū ḡ dicit: quicq̄d ſemel
ſcit de⁹ ſemp̱ ſcit: intelligēdū ē fuiſſe:vel eſſe: vel futur̄
eſſe. Quedā em̄ ſcit eē qđ ſciet fuiſſe:et ſciet fore qđ ſciet
eſſe ꝛ fuiſſe: ꝛ ſic de quocū ꝙ̄ habet ſciētiā ſemel ꝛ ſemp̱.

Diuina prouidētia falli nō poteſt. Sicut ſciētia lxiiii
dei non poteſt augeri vel minui:ita nec falli. Si enim vt
dicit Ariſtoteles: Omīs ſciētia impermixta eſt falſitati:
multomagis ſapiētia dei. Et ita impoſſibile eſt nō eueni
re:que deus preuidit:non ꝙ dei ꝓuidentia euentui infe-
rat neceſſitatez ꝛ ita auferat liberi arbitrij libertatē: ſ; q2
hoc eſſe nō pōt:ſcilicz ꝙ ꝓuiderit ꝛ nō eueniat:nō ꝙ pro-
uidentia diuina ſit cauſa euentuū aſtringēs:ſed cauſa co
mitās:cauſa ſine qua non. Unde ſequitur hec regula.

Neceſſariū eſt euenire quod deus preuidit:ne lxv
ceſſitate cōſequēdi nō cōſequētis. Non enī ne-
ceſſariū eſt illud qđ preuiſum eſt euenire: ſed hoc tantū
neceſſariū eſt vt eueniat ſi ꝓuiſum fuerit:vt ſit neceſſitas
cōſequētie:nō partis ypothetice. Sicut enim hoc totum
eſt neceſſarium:ſocratem moueri ſi currit:non tamen ne-
ceſſarium eſt ſocratē moueri vl' currere:ſimilit' nō eſt ne-
ceſſariū deū ꝓuidiſſe qđ futurū eſt vl' p̄deſtinaſſe qđ ſal-
uādū eſt. Deū enī p̄deſtinaſſe ꝙ̄uis ſit dictuz de p̄terito:
tamē ſpectat ad futurū: ſicut nō eſt neceſſariuz antixp̄m
fore venturū. Ex hac ſequitur hec regula.

lxvi **Ad neceſſitatē ſupioris cauſe ſequit̄ neceſſitas inferioris. ſed non conuertitur.** Dupliciter au-
tem dicitur neceſſariū ſm ſuperiorem cauſam: vel illud
qđ ſuperior cauſa impedire non poteſt: vt deum eſſe ſapi
entē vel bonū. Uel qđ ita fit auctoritate ſupioris cauſe:
⁊ non miniſterio cauſe inferioris: ita ꝙ inferior cauſa im-
pedire non poteſt: vt virginem parere. Quod enim virgo
manens virgo pareret ita factū eſt dei auctoritate ꝙ infe
rior cauſa ad hoc efficaciter opari nō poterat nec impedi
re. Ipſa quidem per libertatē liberi arbitrij potuit impe
dire ne pareret: ſ; nō potuit impedire quin manēs virgo
corꝑe ⁊ mēte pareret. Unde dicit auctoritas: ꝙ ꝓphetiā
ꝑdeſtinatiōis neceſſe eſt omnibꝰ modiſ adimpleri: id eſt:
nulla inferiori cauſa poteſt impediri. Similiter aliquid
dicitur eē neceſſarium dupliciter: ſm inferiorē cauſam.
Uel quia inferiores cauſe ad hoc operant̄ vt hominē eē
animal: vel quia inferior cauſa impedire nō poteſt quin
ſit: vt firmamētū moueri. Neceſſitas aūt que fit ſm ſupe
riores cauſas: dicit̄ neceſſitas abſoluta: illa vero que fit
ſm inferiores cauſas dicitur determinata: ſm ꝙ teſtātur
philoſophi: Abſolutā ſequit̄ determīata. Unde ſi neceſ-
ſarium eſt ſortē moueri: neceſſariū eſt ipſum moueri du;
currit. ſed nō cōuertitur. Apud ariſtotelē aūt neceſſitas
determinata dicitur que nō ſimpliciter ꝓponitur: ſed cu;
determinatione: vt ſortē moueri dum currit. Scđm ſupe-
riorem cauſam neceſſariū dicitur generalē hominū reſur
rectionē eē futura;: quia ſola auctoritate dei fiet: nec ali-
qua inferior cauſa impedire poteſt. Iuxta hanc opinio-
nem ſunt qui dicunt neceſſariū fuiſſe chriſtum dixiſſe ve
rū: poſtꝗ̄ dixit petro: anteꝗ̄ gallꝰ cātet ter me negab: q;
talis dixerat q̄ mētiri nō poterat. S; h̊ videt̄ eē falſū: q;
inferior cauſa poterat īpedire ne verū eēt: poterat em̄ pe
trus nō negare. Ad hoc etiā ſic oppont̄. Si chriſtus dixit
eueniet: ſed neceſſariū eſt xp̄m dixiſſe: ḡ neceſſariū ē eue
nire. S; hoc iuxta prefatam opinionē ſic ſoluitur. Si ali-

quid ſequitur ad aliud: ꝛ pͥmū eſt neceſſariū neceſſitate
nature: alterū eſt neceſſariū neceſſitate nature. Sꝫ nō ſi
aliq̇d ſeq̄tur ad aliud ꝛ pͥmū eſt neceſſariū neceſſitate ꝑ-
ſone vltimū eſt neceſſariū neceſſitate nature. Sꝫ xp̄m di
xiſſe verū ē neceſſariū: q̄ſi gr̄a termini: ratiōe ſcilicꝫ per
ſone: ꝛ ad talē neceſſitatē ꝑſone: nō ſequit̄ neceſſitas na-
ture. Itē ſic oppoīt̄. Aliud eſt neceſſariū ꝛ aliud eſt poſ
ſibile: ergo poteſt eſſe verū cū illo. Poteſt dici ꝙ non fu
it neceſſarium xp̄m aliquid dixiſſe vel nūciaſſe: Quis eñ
hoc dictū videat̄ eē de p̄terito tñ ſpectat ad futurū: ſicut
hoc dictū: Platonē qui erit albus fuiſſe lecturū non erit
neceſſariū. Unde nec neceſſariū eſt ſortem dixiſſe verū
quia h̄ dixit: potuit enī non enunciaſſe: id eſt. nec verum
nec falſum fuiſſe vel dixiſſe.

Neceſſitati ſuperioris cauſe cedit neceſſitas in lxvij
ferioris. Poteſt enī ſuperioꝛ cauſa regule nature de
rogare. Uñ Hylari⁹ dicit: ꝙ creatoꝛ fact⁹ eſt creatura: nō
eſt nature ratio: ſed poteſtatis exceptio. Uñ anteq̄ͦ vir-
go pareret: neceſſariū erat virginē nō parere. Sꝫ huic ne
ceſſitati ſuperioꝛ cauſa derogauit: cū virgo peperit. Si-
militer dicunt quidā neceſſariū fuiſſe lazarū ſaluari p⁹q̄ͦ
deceſſit: ſed poſtq̄ͦ reuixit non fuiſſe neceſſariū: potuit eī
peccare: ꝛ ita cū moꝛtali peccato decedere. Sunt alij qui
dicunt non fuiſſe neceſſariū lazarum ſaluari poſtq̄ͦ deceſ
ſit: quia moꝛs illa pꝛima naturalis non fuit ſed miraculo-
ſa: nec adhuc ad bꝛauiū ꝑuenerat: ſed quaſi de medio ſta
dio except⁹ fuerat ꝛ dignitas meriti ex futura vita pēde
bat. Nos dicimus neceſſarium fuiſſe lazarū ſaluari poſt-
q̄ͦ deceſſit: nec poſtq̄ꝫ reuixit peccare potuit: fuit enī pec
cati fomes in ipo ꝑ moꝛtē extinctus. Sicut patri appꝛopꝛi
atur hoc nomē potētia: filio hoc nomen ſapientia: ſic ſpi-
rituiſancto hoc nomen bonitas: Quis illoꝛū triū ſit vna
bonitas. Quia hoc nomē ſpiritusſanctū cū videat̄ eſſe ti
moꝛis vel ſuperbie: ne hoc aliq̇s ſuſpicaret̄ in ſpiritusan-
cto: hoc nomē bonitas ei appꝛopꝛiat̄. Ut̄ qꝛ ſpiritusſanct⁹

eſt donum patris ⁊ filij in quo nobis datur multiplex vſus gratiarū: per quod eſt bonū omne id quod eſt bonū.

lxviij Omnia inquantum ſunt: bona ſunt. Regula iſta a multis ꝓponitur ⁊ a paucis intelligitur. Unde ⁊ Boecius ad Johānē dyaconū de interpretatiōe huius regule librū cōſcripſit: diligenter oſtendēs quō oīa inquantū ſūt bona ſūt: ⁊ an ſubſtātialiter: an accedētaliter: an alio modo bona ſint. Unde ſolet queri an aliqd naturale attribuatur ſubiecto: cū dicitur: Oīa inquantū ſunt bona ſunt. Si naturale: an ſub ſubſtantiale: an accidentale. Si ſubſtātiale illud erit ſuperius ad hoc genus ſubſtātia: quia oīs ſubſtātia bonū: ſed nō conuertitur. Simili modo ſuperius erit ad omne ꝑdicamentū: ⁊ ita omnia reducuntur ad vnū. Item ſi ſubſtantiale ē: aut eſt genus: aut ſpecies: vel differēta. Si genus (vt iam dictū eſt) ſupius erit ad genus generaliſſimū. Si ſpecies in quo ꝑdicamento cōtinebitur ꝙ de omnibus ꝑdicatur? Si vero differētia: cuius generis erit cōſtitutiua vel diuiſiua? Item cū ſolius dei ſubſtantia bonitas ſit: ſi cuiuſlibet rei bonitas in eo ꝙ eſt: ſubſtātia eſt: oīs res ī eo ꝙ eſt: deus eſt. Si vero accidētale ibi ꝑdicatur: nō omnis res in eo ꝙ eſt: bonū eſt. Quia vt alia Boecij regula teſtatur: aliud eſt eſſe aliqd: ⁊ aliud eſt eſſe in eo ꝙ eſt: hic eīn accidēs: ibi ſubſtātia ꝑdicatur. Senſus eſt: cū aliquid ſimpliciter predicatur de aliq: pōt accidens ꝑdicari: vt cū dicitur. Sortes eſt albus: ſꝫ cū additur in eo ꝙ eſt: res que ꝑdicatur oſtenditur eſſe ſubſtantia eius rei de qua predicatur: vel illius a qua ſubiectuꝫ ſortitur. Ut cū dicitur: hoc opus eſt eneū: in eo ꝙ eſt: ꝑdicatur ſubſtantiale eris. Cū vero dicitur: hoc opus eſt humanū: in eo ꝙ eſt ꝑdicatur id ꝙ eſt eſſe eius a quo hoc opus habet eſſe ſcꝫ natura hominis. Unde dicimus: ꝙ nil quod ſit accidentale vel ſubſtantiale creature predicatur: cū dicitur: Omnia inquantū ſunt bona ſunt. Ibi enī ꝑdicatur diuina vſia: non eſſentialiter ſꝫ denominatiue: ſcilicet per quandam denominatiuā trāſpoſitionē: vt dicantur omnia eſſe bona: quia ſunt a ſum-

mo bono. Ut ſicut cum dicitur demonſtrādo hominem: hec natura eſt humana: ⁊ demonſtrando opus hominis: hoc eſt opus humanum: idem predicatꝰ in his duabꝰ: ſed alio et alio mō. In prima enim p̄dicatꝰ hec ſpecies homo eſſentialiꝰ: in ſcđa denominatiue. Ut ſit ſenſus: hoc opꝰ eſt humanum: id eſt: habꝫ eſſe a re humane nature. Similiter cum dicitur: deus eſt bonus: predicatur de deo diuina bonitas eſſentialiter. Cum aūt dicitur: om̄ia inq̄tum ſunt bona ſunt: eadem diuina bonitas predicatur denominatiue. Ut ſit ſenſus: omnia inquātum ſunt habent eſſe a re cuiꝰ eſſe eſt ſumma bonitas. Et vt expreſſius dicā: habitus eſſendi a bono principio predicatur in hac propoſitione. Iuxta hanc regulam dicimus omnem actionē inq̄tum eſt eſſe a deo: ſed per priuationeꝫ debiti finis fieri malam. Q̄ enim actio eſt: hoc habet a deo: ſed ꝙ debito fine priuatur hoc habꝫ ab homine: qꝛ vt ait Auguſtinus: Deꝰ facit vt homines faciant ea que conueniunt: ꝟ homines faciunt vt ea non conueniant que ipſi faciunt. Similiter dicimꝰ ꝙ omnis poteſtas: omnis ſcientia: a deo eſt: ſed non ad vſus poteſtatis vel ſcientie. Ars enim magica inq̄tum in ſe eſt: a deo eſt: ſcilicet talis ſciētia: ſed ꝙ aliquis abutitur ea nō eſt a deo. Poteſt eni aliquis addiſcere artem magicam non ad electionem: ſed ad fugam: ⁊ eam poteſt docere propter eundem finem. Similiter ⁊ de ſcientia hereticorū. Sed quomodo poteſt eſſe bonum quo nemo pōt bene vti? Arte autem magica nullus poteſt bene vti. Non ergo videtur ꝙ a deo ſit vel ꝙ bona ſit. Ad quod dicimus ꝙ aliquis poteſt ea bene vti eam docendo: et ea que ibi fiunt repreſentando: dūmodo ad bonū finem dirigantꝰ. Sic ergo vniuerſaliter verū eſt omnia eſſe a deo tam ſubiecta proprietatum q̄ proprietates ſubiectorum. Sequitur.

Cuius finis bonus eſt: ipſum quoq; bonum eſt. Hec regula videtur eſſe contraria huic regule

Boetij qui ait: Cui⁹ finis bonus eſt ipſuz quoqꝫ malum eſt. Sed duplex eſt finis. Eſt enim finis conſumptionis: ꝛ eſt finis conſūmationis. Si finis cōſummationis bon⁹ ē ꝛ res ipſa cuius eſt finis bona eſt: vt ſi alicuius deus eſt finis conſummans: ipſum qꝫ bonū eſt. Sed cuius rei finis conſumēs bonus eſt: ipſa res mala eſt: vt ſi peccati finis conſumens bonū eſt: peccatū malū eſt. Omnis ergo res cui⁹ cauſa finał fuerit bonitas dei bonū eſt. Ipſe aūt ſola bonitate ductus omnia fecit: ꝛ ita cuiuſlibet rei finał cauſa bōitas dei eſt. Et ita q̇ðlibet bonū eſt qð: etiam de mala actiōe bonū elicit. Quia q̇ ſumme bon⁹ eſt: nūqꝫ mala eē permitteret niſi ex malis bona eliceret. Verū ē etiā generaliter ꝙ cuius actionis finis bonuſ eſt: ipſa actio bona eſt. Si quis enī bonū ꝛ debitū finem actioni ſue conſtituit: ipſa actio bona erit. Similiter ſi malū mala actio erit. Quis enī quidā iudeoꝝ habētes zelum legis ſed nō ſm̄ ſcientiam interfectionis xp̄i voluerunt bonū conſtituere finem: ſcilicet deum: non tamen cōſtituerūt. Voluerunt ergo ex zelo dei ſuam actionem dirigere in deū: ſed non direxerunt: qꝛ ſcientia caruerunt. Sicut aliquis vult dirigere ſagittam ſuam in ceruum: ꝛ ad hoc nititur: tamē ſagitta obliquatur. Iudei etiam qui crucifixerūt chꝛiſtum videntur bonū finem conſtituiſſe ſue actionis ſcilicet paſſionem chꝛiſti: ſed qꝫuis paſſio dn̄i bona fuerit in ſe ꝛ ſanctiſſima: ꝛ humano generi fructuoſa: tamen eam non conſtituerunt ſue actionis finem: pꝛopter bonū ipſius paſſionis: ſed vt malum chꝛiſto inferrent: ꝛ ita eadem paſſio q̄ fuit bonus finis ꝓphetis qui chꝛiſti deſiderabant paſſionem: ꝓpter conſequentez vtilitatē. fuit mal⁹ finis iudeis: ꝓpter actionis depꝛauationē ꝛ modū. Similiter ſi iſte furetur vt ſubueniat matri: finis furti malus eſt: quia qꝫuis ſubuenire matri bonum eſt: taliter tamē ſubuenire maluz eſt: ꝛ eſt malus finis hui⁹ actiōis. Inde naſcit̄ hec regula.

lxx Vni⁹ actiōis diuerſi fines eē nō pn̄t Hoc ē falſuz iſte lucrat̄ nūmū vt ſubuēiat paupi ꝛ ad hūc finē dirigit

actū. Ad ſupremū etiā finem dirigi eundē ſcilicet ad de
um: ſed qn̄ alteꝝ pꝛopť alteꝝ vtrobiq; tātū. Cū eni vnū
dicitur tale gratia alterius vnū ⁊ alterū nō dicunť talia.
Unde cū pulmo dicať rationabile gratia anime: nō dicū
tur rationabilia pulmo ⁊ anima. Et cū ſacerdos dicatur
audiri pꝛopter vocē: nō dicuntur duo audibilia: ſed poti
us vnū audibile. Sic ꝙuis diuerſi ſūt fines huiꝰ actiōis:
nō tamē aduerſi: quia vnus refertur ad aliū: ⁊ ita potius
vnꝰ finis ꝙ̄ plures fines eſſe dicunť. Uel dicere poſſumꝰ:
ꝙ tam hoc ꝙ̄ illud eſt finis actoꝛis: nō vnus finis vł plu-
res fines. Sed nunqd iſte qui īcipit ire ad eccleſiam cau-
ſa oꝛandi: conſequēter mouet greſſū ad videndā mulie-
rem: videt ad cōcupiſcendū eā: ſue actionis duos cōtrari
os conſtituit fines boni ⁊ mali. Iſte etiā qui docet ſacraꝫ
paginā ꝓpť emolimentū tꝑale ꝑtim etiā ꝓpť deū. Ad h̄
dicimꝰ ꝙ alia ē ſingularis actio qua pꝛimo moueť vt eat
ad eccleſiā: ⁊ illa bona eſt ⁊ bonū habet finē. Alia vero q̄
mouetur ad videndū mulierē: ⁊ illa mala ⁊ malū habꝫ fi
nem. Similiter ille qui docet ſacrā paginā: aut pꝛincipa-
lem fineꝫ cōſtituit deū: aut tꝑale emolimētū: ſi deū actio
bona ⁊ finis bonus: ⁊ ita vnus ſolus eſt finis. Si tēpoꝛale
emolimentū: vnus ſolus eſt finis ⁊ ille eſt malus.

**Omne meritū eſt volūtariū. aut volūtate ori- lxxi
ginis. aut ab origine voluntatis.** Omne eñ me-
ritum ſiue bonū ſiue malū: aut habet voluntatē p̄cedētē
aut comitātē: ⁊ ita volūtariū eſt aut volūtate a qua: aut
voluntate cū qua. Uerbi cauſa: iſte vult imterficere ho-
minē ⁊ interficit: īterfectio ipſa q̄ eſt meritū eterne pene
ex voluntate comitāte ꝓcedit: ⁊ ita hoc meritū volūtari-
um eſt a volūtate oꝛiginis: id eſt: a voluntate oꝛiginali
quā habuit interficiendo. Iſte vero qui patiť illuſiones
nocturnas ex reliquijs cogitatiōm quia in die vigilās co-
gitauit de aliqua muliere: in nocte patiť lubꝛicū carnis.
Si ergo ibi peccat: peccatū illud voluntarū eſt ab origi-
ne voluntatis: quia originē habuit a voluntate p̄cedēte.

Unde Auguſtin⁹ dicit: Omne peccatū adeo eſt volūta
riū: ꝙ ſi nō eſt volūtariū nō eſt peccatū: ⁊ ſm h̄ oīe pec-
catū eſt volūtariū: qꝛ originē habꝫ a volūtate ade. Silr
ſi aliq̄s dirigat ſagittā in ferā hac intētiōe: vt paſcat pau
perem egrotātē: ⁊ ex ꝯtingētib⁹ nil omittēs inficiat ho-
minē latentē in ſilua: ille act⁹ meritori⁹ eſt vite eťne: ⁊ vo
luntari⁹ eſt: nō qđ ille voluerit hominē inficere: ſed actū
voluit quo hominē infecit. Sūt tñ q̄ dicūt actuꝫ talē eē
indifferētē: id eſt: nec bonū nec malū: qꝛ nō ꝓceſſit ex vo
luntate directe ſed indirecte. Similiť ſi aliq̄s ſanct⁹ dor-
miens nocťnis reſiſtat illuſionib⁹: q̄ in die tēptat⁹ tēpta-
tiōis refrenauit inſult⁹: mereť p̄miū: ⁊ iſtud p̄miū volūta
riū eſt: quia originē habuit a p̄cedente volūtate.

lxxij Penes voluntatē eſt omne meritum. Quia q̄ꝫ-
tum quis vult tantū mereť: ⁊ voluntas profecto reputa-
tur: ⁊ effectus tuus operi tuo nomen imponit. Queritur
ergo vtrū quis mereatur tantū ſolā voluntate q̄ꝫtū volū
tate ⁊ opere. Sunt qui dicunt generaliť eſſe verū in gene
re bonoꝝ exceptis operib⁹ p̄uilegiatis: vt martyrio ⁊ p̄di
catione. Dicunt enim ꝙ martyriū aliquid addit merito:
et predicatio. Alij vero ſine oīi exceptione cōcedunt h̄
eſſe verum in genere bonorū: nec dicunt martyriū aliq̄d
addere merito niſi occaſionaliť: qꝛ aliquādo eſt occaſio
vt intendať. Similiter dicunt de predicatiōe. In genere
vero malorū dicūt eſſe falſum: quia magis peccat q̄ vult
occidere hominē ⁊ occidit: q̄ꝫ ille qui vult ⁊ non occidit:
qꝛ actus ille mal⁹ genere eſt: ⁊ ita aliquid addit merito.
Sed eadēꝫ ratione poſſunt dicere: ꝙ opus bonum addit
merito: quia quidā act⁹ bonus genere eſt: vt dare elemo
ſynam: ⁊ ſimiliter additus voluntati auget meritū. Dici
poteſt ꝙ in genere malorū ideo verū nō eſt: qꝛ nō poteſt
actus comitari voluntatē quin maior ſit ibi cōtēptus: qꝛ
cum homo teneatur nec velle nec facere malū: ſi vult ma
lum: ſaltem debet ibi figere pedem. Cum ergo vltra pro-
cedit maior eſt contemptus. In bonis vero nequaq̄ꝫ ita

eſt: quia homo tenet̃ ⁊ velle ⁊ facere bonū: nec circa actū debet manere ſi ad actum poteſt procedere. Non ergo eſt magis gratus deo ſi vult ⁊ facit: ꝙ ſi tantū vult: cum implere non poſſit: q꞉ non eſt maior charitas in implēdo ꝙ volendo.

Omne peccatū fit cōmittēdo qd non oportet. aut obmittēdo qd oportet. lxxiij Peccatū autē qd fit omittendo ſpecialit̃ peccatū dicit̃: qd vero fit omittēdo dicit̃ delictū: quaſi derelictū. Sed querit̃ quomodo delictū dicit̃ volūtariū: cū non ſit in cōmittēdo: ſed in omittēdo. Ad qd dictū eſt: ꝙ omiſſio illa volūtaria eſt: q꞉ aut vult omittere q̄ omittit qd nō oportet omittere: aut non vult obmittere: cū debet velle obmittere. Peccatū autē dicitur dupliciter voluntariū: aut q꞉ procedit a voluntate: aut q꞉ volūtas nō refrenat illud: cū deberet refrenare

Non facere vitat penā. facere meretur coronā. lxxiiij In hoc enī ꝙ aliquis nō facit malum: non meretur: ſed vitat penam: quam cōſequeretur ſi faceret. In faciendo vero bonum meretur premium: ⁊ ad hoc ſignificandum dicit Auguſtinus: Recede a malo vt viteſ penā: ⁊ fac bonū vt merearis coronam. Non facere ergo malū expediens eſt ad cautelam: facere bonū expediēs eſt ad electionē. Et nunquid iſte implet hoc mādatū: nō adulterabis: q̄ manet in charitate ⁊ non adulteratur? Dicimꝰ ꝙ ſi non tēptatur appetitu adulterandi: nec ad hoc moueatur: facit quidem nec perficit: complet ſed non implet. Si vero appetitum ſentiat ⁊ reſiſtat: nō ſolū vitat penam: ſed meret̃ coronā. Igit̃ ſi iſte circūlocutiōes nō adulterari nō furari: recedere a malo: tantū negatiue teneantur: dico ꝙ his nō meret̃ aliquis. Si vo cū negatione implicet̃ poſitio: vt ſit ſenſus: iſte nō ꝯcupiſcit: id eſt: cōcupiſcētie reſiſtit: ibi meritum eſt.

Omīs actio īformis vł deformis formata eē nō pōt: nec ecōuerſo. Sic nec magis nec minuſ formata: nec magis nec minꝰ pōt eē informis. lxxv

alia deformis:alia formata. Informis actio dicitur: que officio caret vel fine. Duo enim ad hoc cōcurrūt: vt actio ſit formata: officiū ꝛ debitus finis. Debitus finis eſt: vt actio dirigatur in deum. Officiū aūt vt dicūt quidā: eſt congruus actus vniuſcuiuſꝗ pſone ꝛc. Officiū aūt xpiani debet eſſe congruitas actus vniuſcuiuſꝗ pſone ſm inſtituta religionis xpiane. Qui igit in debito officio actionem dirigit ad debitū finē: id eſt: ad deū: ſuā actionē informat. Informis aūt actio eſt: que debito caret officio vel debito fine: vt iudeꝰ iſte qui dat elemoſynā finaliter propter deū non debito dat officio: quia nō dat vt religionis xpiane exigūt inſtituta. Deformis vero illa eſt: ꝗ caret d̄bito fine: vt cū iſte dat elemoſynā ꝓpt vanā gloriam: vel propter terrenū emolimētū. Sm̄ h̄ dicimꝰ ꝙ veniale nō poteſt fieri mortale: nec ecōuerſo: ꝗuis h̄ videatur aſſerere auctoritas: que dicit: Nullū peccatū adeo eſt veniale qd non fiat mortale dū placet. Sed hoc referendum eſt ad genus rei: nō ad rē generis: vt ſit ſenſus: Nullum ē peccatū qd fit de genere venaliū: in quo ſi aliquis delectetur nimiū: nō ſit mortale: vt ſi aliquis nimis delectetur in verbo ocioſo vel iocoſo. Illud ocioſū verbum vł iocoſū mendatiū: qd ſecus erat veniale: ꝑ delectationē ꝛ contemptū fit mortale: nō tamē vnus ꝛ idē actꝰ qui priꝰ erat venialis poſt fit mortalis. Sed poſito ꝙ iſte nūc mentiatur ioco: conſequent mentiat intētiōe fallēdi: ita ꝙ pſeueret in mēdatio: nōne mēdatiū qd priꝰ erat veniale fit mortale: non: immo aliud eſt ꝑcedēs: aliud ꝯſequēs. Itē iſte fornicat ꝛ nō cōterit de peccato: nōne reus ꝓ fornicatiōe de die in diē magis tenet: ꝛ ita fornicatio maius fit peccatū. Ad qd dicimꝰ ꝙ non. Non enī augmentatur peccatū fornicationis: ſed cōtemptꝰ fit maior: tamē aliꝰ eſt cōtemptꝰ ex quo modo magis cōtemnit: ꝛ alius ꝗ prius minus cōtēnebat. Sed queritur de illo qui duos inficit vno icto ſagitte: ſed primo illū quē ignorant: ſecundo illū quē ſcieter. vtrū illa actio que priꝰ erat minꝰ pec-

catum poſtea incipiat eſſe maius? Dicim⁹ ꝙ non: quia ibi ſunt duo actus: ⁊ primus eſt minus peccatū ꝙ̄ ſecundus. Si vero de ignorantia queritur que eſt in ſubdiacono: q̄ tenerur ſcire aliqua que ignorat cōſequent erit in codeȝ quādo erit ſacerdos: vtrū incipiat eſſe maius peccatū ꝙ̄ fuit? Reſpondem⁹ ꝙ nō: cū enī ignorātia poti⁹ remoueat ꝙ̄ ponat peccatū nō eſt. Non eniȝ iſte peccat in eo ꝙ non ſcit: ſed in eo ꝙ ſcire ꝯtemnat: vt peccatū ſit in cōtemptu ſciendi: nō in infirmitate ignorādi. Sed tamē quia ex cō- temptu ſciendi procedit ignorantia: frequenter nomē cō ſequentis ſumitur in ſignificatione antecedētis. Unde ⁊ cōtemptus ſciendi qn̄qȝ dicit ignorātia: ⁊ ſm hoc ignorā- tia eſt peccatū. Alius aūt eſt cōtempt⁹ ſciendi qui eſt in iſto poſtꝙ̄ eſt ſacerdos: alius qui fuit in ſubdiacono. Et ſm hoc poſſumus hāc cōſtituere regulā: Nulla priuatio meritū premij vel pene eſſe poteſt. Quis enī ſane mētis diceret ſurditatē vl' cecitatē pmij vel pene eſſe meritū q̄ priuant habitū ⁊ important debitū? A ſimili: quomodo ignorātia erit meritū cū ſit priuatio? Cum enī in priuatio- nibus nec mereri poſſimus: quomodo priuationibus me rebimur: que extra omnem exiſtentiam ſunt?

Omne peccatū eſt pena: aut paſſionis affectu: aut cōſequētis effectu. lxxvi

Paſſionis affectu: vt inui- dia: odium: hec enī peccata quibuſdam paſſionib⁹ ſua af- ficiūt ſubiecta. Conſequētis effectu: vt iſta peccata que ꝙ̄uis in ſe paſſiones nō cōtineāt: tamē ex ipſis paſſiones quodamodo cōſecunt: vt homicidiū ꝙ̄uis in ſe pena nō ſit: tamē ex ipſo mentis excecatio: naturaliū bonoꝝ cor- ruptio ꝓcedit: que quodamodo poteſt dici paſſio. Pec- catū etiam qd ꝓcedit ex alio peccato occaſionaliter pe- na dicitur: quia ex ipſo conſequit pena tanꝙ̄ ex merito: ⁊ quodamodo eſt effectus precedentis.

Omnis pena aut eſt in bono conſeruans: aut bonū probans: aut malū purgans: aut ad ma- ius bonum inuitās: aut in malo indurās: aut lxxvij

ſola acredine cruciãs. aut peccato cõmaculãs. In bono conſeruans: vt pena que fuit inflicta paulo: ne magnitudo reuelationuȝ extolleret eũ. De qua ipſe ait: Datus eſt mihi ſtimulus ſatha. ꝛc. Bonũ ꝓbãs: vt pena Job: per eam enĩ probata eſt patiẽtia Job. Malum purgans: vt penitẽtia ꝑ quã homo purgaẗ a peccato: qualis fuit etiã pena marie: que percuſſa eſt lepra ad correctionẽ. Ad mai⁹ bonũ inuitãs: vt martyriũ qꝺ eſt actio maioris charitatis: ꝛ maioris premij. In malo indurãs vt plaga inflicta pharaoni: per quam induratum eſt cor eius. Sola acredine crucians: vt pena gehennalis. Peccato cõmaculãs: vt ea pena que peccatũ eſt per ꝓprietatẽ.

lxxviii Omnis mot⁹ cõcupiſcibilitatis ad illecebras eſt viciũ ex peccato. Omnis motus cõcupiſcentie in illecebris eſt peccatum ex vitio. Concupiſcibilitas diciẗ pronitas qua aliquis pronus eſt ad paccandum. Concupiſcentia dicitur ipſe actus cõcupiſcẽdi. Aliquãdo aũt ex cõcupiſcibilitate ꝓcedit quidã motus qui eſt ꝑter omnẽ delectationẽ ꝛ citra liberi arbitrij libertatẽ: vt cũ aliqñ hõ videns mulierẽ/velit/nolit moueẗ: in hoc tamẽ nõ delectaẗ nec talis motus in cõcupiſcẽtia eſt: ſed ad cõcupiſcentiã: nõ in illicebris: ſed ad illecebras: ꝛ talis motus eſt cõcupiſcẽtia: id eſt: viciũ: ſed nõ peccatũ. q: nõ eſt meritũ pene: ꝛ q nõ eſt penes velle vel nolle: et ita motus eſt viciũ ex peccato: quia omnis vicioſus motus originẽ habuit a peccato primi parẽtis: vel a peccato originali. Aliqñ aũt poſt primitiuũ motũ ſequiẗ delectatio: que eſt in illecebris ꝛ in cõcupiſcentia. Tunc enĩ homo cõcupiſcit ꝛ illecebroſe mouetur: ꝛ talis mot⁹ eſt peccatum procedens ex tali vitio.

lxxix Omnis voluntas affectionis eſt ad meritũ faciẽs. volũtas vero effectiõis eſt meritũ ꝑficiẽs. Voluntas affectionis diciẗ: vel illa qua naturaliter homo appetit bonum ꝗuis ſit in criminali peccato vel qua

aliquis ex quadam infirmitate concupiſcit malum q̄uis in charitate ſit. De pͥma dicit Paulus: Velle mihi adiacet: pficere aũt non inuenio. De ſecũda ait: Quod enim nolo hoc ago. Voluntas vero effectionis eſt: qua aliqs efficaciter vult aliquid. Vel bonũ: ꝺ qua dicit Paulus: Perficere autẽ bonũ nõ inuenio: qꝛ eã nõ habet aliquis ſine gratie collatione. Vel malũ: vt quãdo aliquis delectatione pꝛocedit in cõſenſũ mali: vel in actũ mali. De illo ergo qui in criminali pctõ eſt: q̄uis habeat volũtatem affectiõis ad bonũ: nõ tñ eſt cõcedẽdũ ꝙ velit bonũ: vel ꝙ velit eſſe bonũ: ſ; vult velle eſſe bonꝰ. Unde ꝓpheta ĩ pſona peccatoꝛis: Concupiui deſiderare iuſtificatiões tuas: nõ ait deſideraui: ſed ꝯcupiui deſiderare. Similiť iſte qui eſt in criminali: non vult eſſe bonꝰ: ſed ipſe vult velle eſſe bonus: Voluntas ergo affectiõis quodamodo facit ad meritum: quia per eam occaſionaliter ꝓcedit voluntas efficax. Voluntas autem effectionis: vel perficit vel facit ad meritum.

Non paritas affectꝰ in voluntate: ſed paritas effectus in volũtate. paritatẽ parit in crimine. lxxx

Quis enim duo in vno peccato pariter delectenť: nõ tñ pariter merenť: qꝛ nõ eſt par volũtas. Verbi cauſa. Iſte laicus ⁊ iſte epiſcopus incidunt in ſimplicẽ foꝛnicationẽ: ⁊ foꝛtaſſe par eſt voluptas ſed non par voluntas: qꝛ magis contemnit epiſcopꝰ q̄ laicus: ⁊ ideo nõ eſt par meritum. A ſimili: adoleſens ⁊ ſenex diſparem habent voluptatem que non operatur ad diſpar meritũ: ſed quia parem habent voluntatem: parem merentur penam.

Omne peccatũ quod penitẽtie pena remittiť: penitẽtie pena admittitur: non eſſentia actus: ſed eq̄pollẽtia reatꝰ. lxxxi

Senſus eſt peccata nõ redeũt actu ſ; reatu: in illo caſu in q̄ peniteť penituiſſe. Verbi cauſa. Iſte lapſus fuit in foꝛnicatiõe: ꝯſeq̄nter ſatiſfacit

quo ad penā:quo ad culpā ꝑ fornicatiōe. Interim videt eā cū qua fornicat⁹ fuit ⁊ appetit: ⁊ penitet ꝙ penituerit: ⁊ in hoc articulo redit precedēs fornicatio: non actu ſed reatu: quia ita tenetur modo anxius pro peccato ſicuti prius. Similiter cū iſte cōterit ⁊ habet voluntatē confitendi ⁊ nō relabendi ⁊ conſequenter nō vult cōfiteri: qdammodo penitet eū penituiſſe: ⁊ ita redit peccatū qdam modo. Similiter ſi alicui iniungit ſatiſfactio: ⁊ eam contempſerit explere: qdammodo penitet eū penituiſſe. Ad hunc articulū referunt omnes auctoritates ſanctoꝝ que dicūt peccata redire. Sūt tñ quidā qui dicūt generaliter omnia peccata redire: vt ſi remiſſa fuerint iſti oīa diuerſa peccata: ⁊ ꝯſequēter inciderit in vnū eoꝝ reus erit omnium precedentiū propter ingratitudinē. Qd tamen aſſerere periculoſum eſſe videt: quia ſm hoc nimia ēet deſolatio humane nature. Sunt alij qui dicūt peccata redire in cōſimili genere peccati: vt ſi iſte paſſ⁹ fuerit lubricū carnis ⁊ cōſequent ei remittat peccatū: deinde inciderit in cōſimile qd remiſſum fuerit: redit: vt intantū teneatur obnoxius ꝙtū prius. Alij dicunt ꝙ in fraterno odio ⁊ nō in alio caſu: ꝑpter peccati grauitatē qd eſt peccare in ſpiritūſanctū. Alij hoc mō dicūt redire pctā quo dictū eſt illud: Qui in vno offendit re⁹ eſt omniū: id eſt: cetera ſunt ei inſufficientia ad ſalutē. Similiter ſi iſti fuerunt grauia peccata remiſſa ⁊ in aliquo incidat remiſſio precedentiū inſufficiēs erit ei ad ſalutem: ⁊ ita punietur ac ſi nō eſſent ei remiſſa.

lxxxij **Omne meritū pene penes hominē eſt actione. omne meritū glorie ſup hominē auctoritate.**

Senſus eſt: Omne malum quod agit homo penes hominem eſt ⁊ eius auctor eſt: quia homo eſt ſpiritus vadens et non rediens. Vadit enim per ſe ſed nō eſt rediens per ſe. Boni vero operis homo auctor nō eſt auctoritate: ſ; ſolo miniſterio. Unde non ꝑprie dicit mereri vitā eternam. Ad hoc enim vt aliquis ꝑprie dicat aliquid mereri

quatuoꝛ cõcurrũt: vt opus illud quod agit ꝓpriũ eiꝰ ſit: vt apud aliũ mereatur: ⁊ apud talẽ qui poteſtatez habet remunerandi: vt de indebito fiat debitũ. Unde ſolꝰ xp̃s ꝓprie nobis meruit vitã eternã. In eo enĩ ꝙ homo maiorem habuit apud quẽ mereri potuit: qui remunerare cũ potens fuit, quia deus erat bonũ opus auctoꝛitate ſua facere potuit: qđ eſſet dignũ p̃mio vite eterne: ⁊ cum pꝛius nõ deberetur niſi pena: fecit vt nobis deberetur gloꝛia. Bona aũt opera ꝓprie noſtra nõ ſunt niſi in miniſterio: dei autem auctoꝛitate. Et vt dicit Auguſtinꝰ: deus nõ remunerat in nobis merita noſtra: ſ dona ſua. Quoniã nõ ſunt cõdigne paſſiones huius tempoꝛis ad futurã glo ⁊c̃. Opera vero mala noſtra ſũt ꝓpꝛie: ꝙ enĩ opus malũ eſt ab homine eſt: nõ a deo. Sic ergo inſpecta ratiõe merẽdi magis ꝓpꝛie dicitur homo mereri penã ꝙ̃ pꝛemium.

Homo a ſpiritu poſſe habet quo velit. gratia in ſpiritu habet velle quo poſſit. lxxxiij

Nota ꝙ h̄ nomen gratia aliquãdo ita large ſumit̃ ꝙ etiã naturalia dicunt̃ gratia: quaſi gratiſ data. Reſtringit̃ tamẽ hoc nomẽ gratia vt ſolũ ſupererogata dicant̃ gratie: ſ huiuſmodi gr̃a alia eſt a ſpiritu ſed nõ in ſpiritu vt timoꝛ ſeruilis q̄ ⁊ gratuitũ dicit̃: ⁊ donũ ſpũſſancti: nõ in ſpiritu datũ: quia nõ eſt in charitate: ſed eſt a ſpiritu: qꝛ omne datũ optimũ ⁊ omne donum perfectũ ⁊c̃. Similiter gratia que confertur alicui quando ceſſat a peccato actualit̃ ꝙ̃uis nõ perfecte peniteat: gratia eſt a ſpiritu ſed non in ſpiritu. Qꝛ ergo habet facilitatẽ quandã qua poteſt velle bonũ eſt gratia a ſpiritu: ſed non ſemp̱ in ſpiritu: quoniã et illam poteſt habere aliquis exiſtẽs in peccato. Sed velle quo poſſit homo bonũ: nõ habet niſi a gratia que eſt in ſpiritu ſancto: a gratia liberãte. Unde Auguſtinus ſup̱ Geneſim ait: ꝙ adã ante peccatũ habuit poſſe quo vellet: ſed non habuit velle quo poſſet.

Omne hominis arbitriũ magiſ liberũ ẽ ad malum ſeruiendo: minꝰ liberũ ad bonũ liberãdo: lxxxiiij

Ut maior libertas ſit ſuitutis: minor vo liber tatis. Arbitriũ homis ideo liberius eſt ad malũ ꝙ̃ ad bonũ: quia plura ſunt q̃ impellũt ad malũ ꝙ̃ ſint admi-nicula que opentur ad bonũ: quoniã infirmitates corpo-ris ꝛ anime/diabolice ſuggeſtiões/mũdane delectatiões inuitãt ad malũ. Ecõtra vo nulla ſunt que opent ad bo-num niſi ſola gratia dei. Pretea homo poteſt facere ma-lũ ſine alterius adiutorio: bonũ vero nõ poteſt opari ſine alteriꝰ auxilio: id eſt: dei beneficio. Sed tñ illa libertas q̃ eſt ad malũ: potius ſeruitꝰ eſt ꝙ̃ libertas: quia qui facit peccatũ ſeruꝰ eſt peccati. Minor vo libertas que eſt ad bonũ: magis tẽdit ad libertatẽ. Vñ deo ſeruire regnare eſt. Sed cũ liberũ arbitriũ liberiꝰ ſit ad malũ ꝙ̃ ad bonũ: q̃d eſt qð dicit: Si filiꝰ nos liberauerit: vere liberi erimꝰ: Sed ibi ſumit vere: p vtilit. Liberũ ergo arbitriũ veri-us liberum eſt ad malũ veritate eſſentie: veriꝰ ad bonũ vtilitatis ratione.

lxxxv **Sicut omne bonũ meritorium in homine. aut pgrediẽdo proficit: aut tepẽdo langueſcit: aut ceſſando deficit: ſic omne malũ meritoriũ in ho mine aut cõtinuando augetur: aut attritiõe re-mittitur: aut cõtritiõe dimittitur.** Contingit eñ aliquando ꝙ p veniale peccatũ charitas in aliquo tepe-ſcit ad tempꝰ: ꝛ feruor eius diminuitur. Aliqñ vero ma-gis intendit ꝙ̃ prius. Aliqñ per criminale peccatũ extin-guitur. Sunt tamẽ q̃ dicũt p veniale peccatũ nõ tepeſce-re charitatẽ: nec p ea ſcilicet venialia poſſe fieri deſcẽſuꝫ a pfecta in imperfectã: cũ tamẽ dicat auctoritas: ꝙ p ocu-lum luſcum intelligitur charitas que p veniale a ſuo fer-uore tepeſcit. Gregorius etiã ſup Job dicit: ꝙ p veſperã intelligit veniale peccatũ: p quod lux charitatis obtene-breſcit. Et cũ p omiſſionẽ venialiũ aſcẽdat q̃s de ipfecta ad perfectã: videt ꝙ p cõmiſſionẽ eoꝝ poſſet deſcẽdere a pfecta i imperfectã. Et q̃d abſurdiꝰ ꝙ̃ dicere ꝙ hõ tenea tur de momẽto in momẽtũ fieri melior: cũ hõ poſſꝫ eẽ in

feruentiſſimo motu charitatis: in ſequenti vero tpe in minus feruenti: cũ tamẽ nõ decidat a charitate? Sed quid eſt ꝙ dicitur: ꝙ charitas aut proficit in homine aut deficit. Nõ ſic intelligere poſſum⁹: aut proficit cõtinuando: aut deficit ceſſando. Alia tamẽ auctoritas dicit: ꝙ veniale peccatũ hꝫ facit charitati: ꝙ gutta aque camino: quod ad occaſionẽ referendũ eſt. Sicut enim aqua infuſa camino ad temp⁹ remittit feruorẽ: tamẽ conſequenter eſt occaſio maioris incẽdij: ſic veniale peccatũ ad tẽpus remittit charitatẽ: ſed conſequẽter eſt occaſio maioris feruoris. Similiter malũ quod eſt in homine/ vt fornicatio/ vel aliud criminale peccatũ: aut ꝑ ꝯtinuationeꝫ augetꝛ: ſi hõ ꝑſeueret actualiꝛ in pctõ. Aut attritione remittitꝛ: vt qñ aliquis dolet ſe hoc cõmiſiſſe ceſſans ab ope: ꝙuis nõ peniteat perfecte. Aut cõtritione dimittitꝛ: quãdo plenarie de peccato cõteritꝛ. Sunt eñ multi q̃ dolẽt ſe peccaſſe et corde atterunturꝛ: nõ tñ plene ꝯteruntꝛ: nec firmũ habẽt propoſitũ nõ relabẽdi: nec ore cõfitentꝛ. Iſti minus mali ſunt ſed non deſinunt eſſe mali: niſi perfecte cõterantur.

Omnis iuſtus alij mereri poteſt meritum premij: non premium meriti. lxxxvi

Senſus eſt ꝙ aliq̃s poteſt mereri alij primã grãm: id eſt: iuſtificationẽ: ſcꝫ vt de iniuſto fiat iuſtus: ſcḋm quã iuſtificationẽ hõ fit p̃mio eterno dignus: nõ tamen aliq̃s poteſt mereri alij vitã eternã ꝙuis poſſit ei mereri iuſtificationẽ primã: qua dignus eſt vita eterna. Nõ eñi ſequitꝛ ꝙ ſi aliq̃s põt mereri antecedens ꝙ mereatꝛ cõſequẽs: ſicut nõ ecõtra ſequitꝛ ꝙ ſi aliq̃s meretꝛ ꝯſequẽs ꝙ mereatꝛ antecedẽs: vt ille q̃ meretꝛ vitã eternã: non põt ſibi mereri p̃mã grãm. Sequitꝛ regula.

Gratia ad meritum fit in nobis: ſine nobis: libero arbitrio comitante non cooperante. Gratia vero in merito fit in homine per hominem: libero arbitrio faciente ad hoc non ſufficiẽte. lxxxvii

Gratia ad meritũ dicitꝛ prima grã: id eſt: peccati remiſſio

que fit in nobis ſine nobis: non em̄ ad remiſſionē peccati operatur libertas arbitrij. De ſola em̄ gratia dei remittit̄ culpa: nūq̄ tamē fit peccati remiſſio ſine libero arbitrio: non quia operetur ad hoc: vel quia coopetur: ſed q2 remiſſionē comitatur: vt ſit cauſa ſine qua nō remittit̄. Nō enim ex operibus iuſticie que fecim⁹ nos: ſed ex ſola gratia ſalui facti ſum⁹. Nec penes nos cōſiſtit peccati remiſſio. Si em̄ liberū arbitriū opareť vel cooperareť ad peccati remiſſionē: vere dici poſſet hominē mereri p̄mā gratiam. Sunt tamē qui dicūt gratiā dei ꝛ motū liberi arbitrij p̄cedere cōtritionē: tamē nō tempore: cōtritionē vero p̄cedere peccati remiſſionē. Et iſti penes hominē cōſtituunt primā remiſſionem. Dicunt enim ꝙ ſicut ex roris infuſione in terrā procedit germē in terra: ꝛ ex germine flos: ex flore vero fructus: ita ex gratie infuſiōe quaſi ex rore: ꝛ ex libero arbitrio quaſi ex terra naſcitur cōtritio quaſi flos: ꝛ ex contritione naſcitur peccati remiſſio quaſi fruct⁹. Gratia vō in merito ē ipſa cōtritio: ſiue virtutū collatio: cui cooperať liberū arbitriū. Ad hoc eni vt v̄tutes infundanť: facit libertas arbitrij: ſed non ſufficit ſine gr̄a.

lxxxviij **Omnes virtutes ſimul ꝛ ſimiliter dantur homini a creatiōe vt ſint per naturā. ex recreatione vero infunduntur homini vt ſint virtutes: per gratiā pariter quidez habitu ſed diſpariter vſu.** Nota ꝙ om̄is virt⁹ de genere qualitatis eſt: ꝛ naturaliter om̄is virtus potētia eſt rationaľ creature: qua rationalis creatura apta nata eſt ad hoc vel illud faciendum. Unde ꝛ Tullius virtutes ponit inter ſpecies naturales iuris: ꝛ Ariſtoteles in p̄dicamēto q̄litatis ait: Amplius ſciētie ꝛ virtutes: Auguſtin⁹ etiā dicit: ꝙ virtus genere q̄litas eſt. Preťea cū om̄is virt⁹ ſit habit⁹ mētis bn̄ cōſtitute: om̄is aūt habit⁹ vľ diſpoſitio q̄litas ſit: omnis virtus q̄litas eſt. Om̄is aūt virt⁹ homini tripliciť dicitur cōuenire: aut natura: aut habitu: aut vſu. Natura conue-

nit omnis potentia que ſit virtꝰ homini a creatiõe: vt na turaliter aptꝰ ſit ſm hanc vel illã potẽtiã ad hoc vel illõ faciendũ: vt ſicut aptꝰ eſt natꝰ ad rationandũ: vel ad intelligẽdũ: ita aptus eſt natus ad reddẽdũ vnicuiqꝫ ꝙ ſuũ eſt: ad diligẽdũ deũ ꝛ ꝓximũ. Qđ ſatis inſinuat Ariſtoteles qui dicit: ꝙ hõ eſt animal mãſuetũ a natura. Sub hoc enĩ noĩe mãſuetꝰ intellexit illas naturales virtutes: ſ tũc nõ ſunt potẽtie virtutes: ſed poſtq̃ ventuꝫ eſt ad annos diſcretiõis: ſi homo vtitur illis potentijs in officio debito ꝛ debito fine: vt vſus earuꝫ dirigat ad deũ: ꝛ ꝓut exigit chriſtiana religio ille potẽtie ſiũt virtutes: quaſi contra vicia ſtãtes: habenꝛ ergo virtutes in habitu: quando homo per illas potẽtias quãdã habet habilitatẽ ꝛ ꝓnitatẽ ad vtendũ eis ſi tempꝰ exegerit: ꝛ ſm hoc ſimul ꝛ ſimiliꝛ habenꝛ oĩes virtutes. Quicũqꝫ eñ habet vnã in habitu: habet omnes in habitu. In vſu autẽ dicunꝛ haberi qñ aliquis vtiꝛ eis ad bene agendũ: ꝛ ſm hoc nec ſimul nec pariter habenꝛ. Habeꝛ enĩ aliquãdo vna virtus in vſu: qñ alia nõ habetur: ꝛ magis vna q̃ alia. Ille ergo auctoritates ꝛ ratiões q̃ videnꝛ inſinuare ꝙ omnes virtutes ſimul ꝛ ſimiliter habentur: referẽde ſunt ad habitũ: ille ꝟo q̃ inſinuare videꝛ ꝙ nõ ſimul nec ſimiliꝛ: referẽde ſũt ad vſũ.

Uirtus ꝛ viciũ ſunt oppoſita mediate. nõ medij poſitione. ſed vtriuſqꝫ abnegatione. ixxxix Nota ꝙ hoc nomẽ vitiũ multipliciter ſumitur: negatiue videlicet ꝛ poſitiue: ſicut ꝛ hoc nomẽ peccatũ. Uiciũ ergo aliquando dicitur in omittẽdo ꝙ oportet fieri: ſimiliter aliquãdo in cõmittendo ꝙ non oportet fieri. Scđm hoc ergo ꝙ viciũ ſumiꝛ negatiue ſunt oppoſita virtus et vicium imediate: vt negatio ꝛ affirmatio: ſicut rationale ꝛ nõ rarationale: nõ dico irrationale. Cũ ergo virtus ꝛ vitiũ circa rationalem creaturã oppoſita ſunt: vt affirmatio ꝛ negatio: prout vitiũ ſumiꝛ negatiue: qñcũqꝫ rationalis creatura nõ habet virtutẽ: habet viciũ ꝛ ecõuerſo. Uñ q̃uis

iudeuſ vel paganus habeat caſtitatē:tēperātiam:⁊ cete-
ras potētias que poſſunt eſſe virtutes:tamē quia eas nō
habet vt ꝟtutes:habꝫ vicia virtutibꝰ ꝑ abnegationē oppo
ſita. In hoc em̄ vicioſus eſt:ꝙ nō habet virtutes:cū habe
re teneatur. Sicut enī delicta dicunẗ eſſe nō ire ad eccle-
ſiam: nō dare elemoſynā: quia tenemur iſta facere ⁊ non
facimuſ:ita vicia ſiue delicta dicunẗ:nō habere tēperātiā:
ꝟtutē vl' caſtitatē: ꝟtutē cū habeẗ teneamur Sꝫm h̕ tū ꝟtꝰ
⁊ viciū nō dicūẗ eē oppoſita īmediate:niſi ſ̄m tempꝰ deter
minatū. Nō enī pueꝝ dicimꝰ habere ante annos virtutes
vel vicia: ſed cū ventū fuerit ad annos diſcretionis ſi nō
habuerit ꝟtutes habebit vicia. Sic̄ nec in catulo dicimꝰ
eſſe viſum vel cecitatē ante tēpus deẗminatū. Judeꝰ er-
go vel gentilis eſt nō tēꝑatus:vl' nō prudēs:vl' nō caſtꝰ:
cū habeat ꝟtuteſ polliticas:ſed nō eſt intēperatꝰ:impru-
dens: iniuſtꝰ: iſta em̄ nō ſolū remouēt: ſed motus vicio-
ſos inſinuant. Similiẗ de iſto chriſtiano qui in aliquo cri-
minali peccato eſt (vt in mēdatio) iudicādum eſt. Quis
enim nō moueaẗ ad luxuriā:tamē nō eſt iudicandꝰ caſtꝰ:
ne inſinuetur caſtitas virtus:nec luxurioſus. Aliqñ vero
viciū ſumitur poſitiue ſ̄m ꝙ/luxuria/īuidia ⁊ ira/dicūtur
viciū. Sꝫm h̕ viciū diuidiẗ in. vij. criminalia vicia:in ſuꝑ
biaꝫ:irā:inuidiā:auariciā:accidiā: caſtrimargiā:luxuriā.
Sꝫm hoc intēperantia dicitur viciū: ⁊ imprudētia: ⁊ iniu
ſticia. Cum em̄ luxuria dicaẗ viciū poſitiue: ⁊ intēperan-
tia genus ſit luxurie: intēperātia diciẗ viciū poſitiue. Et
ſ̄m hoc virtus ⁊ viciū ſunt oppoſita mediate: vt caſtitas
⁊ luxuria Eſt enī ibi mediū ꝑ abnegatiōꝫ:ſcꝫ:nō caſtitaſ:
ſimiliter inter fidem ⁊ infidelitateꝫ: inter ſpem ⁊ deſpera
tionē. Sicut ergo apud naturalem phiſicum:ſanitas et
egritudo dicunẗ eē oppoſita mediate: ⁊ ꝯſtituiẗ ibi q̄ſi me
dium neutralitatis ꝑ abnegationē: ſic apud celeſtē medi
cū inter ſanitatē virtutē/⁊ egretudinē viciū/cōſtituiẗ q̄ſi
mediū q̄dā neutralitas ꝑ abnegatiōꝫ:ſcꝫ:nō eē ꝟtuoſuꝫ.
Nec dicimꝰ vicioſuꝫ motū qui diciẗ viciū habere ſubie-
ctam qualitatē a qua ꝓcedit:ſicut motus virtutis habet

ſubiectã virtutem a qua ꝓcedat. Et ita nulla q̄litas q̄ ſit
viciũ eſt oppoſita q̄litati q̄ ſit virt⁹: ꝫ mot⁹ motui. Dici-
tũ motũ inoꝛdinatũ eſſe oppoſitũ ꝟtuti: gr̄a mot⁹ ꝟtutis.

Meritum boni conſiſtit penes liberũ arbitriũ xc
occaſionaliter: penes motum virtutis eſſentia
liter: penes virtutem formaliter: penes gratiã
efficaciter: penes opus inſtrumentaliter. Li-
bertas enim arbitrij occaſio eſt meriti. Penes enĩ liberũ
arbitriũ eſt velle vel nolle: nec ip̄m eſt efficiēs cauſa: ſed
ad hoc faciens: nõ ſufficiēs. Uirtus vero eſt cauſa foꝛma
lis meriti: ex qua tanq̃ ex foꝛma ꝓcedit motus quo mere
mur. Ipſe aũt mot⁹ ꝟtutis eſſentialit̃ meritũ ē: qꝛ penes
ip̄m motũ ꝓpꝛie ꝯſiſtit meritũ: gr̄a ꝟo efficit ꝙ ipſe mo-
tus eſt meritũ. Sine gratia enĩ nullus motus vl̃ op⁹ erit
meritũ: ⁊ ita penes gratiã cõſiſtit meritũ efficacit̃. Opus
aũt exteri⁹ eſt q̄ſi cauſa inſtrumẽtalis meriti: ⁊ ita penes
ipſum opus conſiſtit ipſum meritũ inſtrumentaliter.

Charitas inter virtutes eſt cauſa prior: diutur xcj
nitate maior: mater in formatõe: forma appari
tione: finis remuneratiõe: vniuerſalior opere.
Cuꝫ fides pꝛima dicatur ratione ſigni: quia pꝛincipaliter
ſignificat in homine virtutũ inherẽtiam. Uſu etiã qꝛ pri-
us mouetur quis ad credendũ ꝗ̃ ad ſperandũ vel ad di-
ligendũ: tamẽ charitas pꝛioꝛ dicitur cauſa: quia ipſa ſpe-
cialiter cauſa eſt quare aliqđ opus dicatur bonũ. Ex hac
pꝛincipaliter virtus fit: quia exercetur pꝛopter deuꝫ: pꝛo
dei ſcilicet dilectione: ⁊ omne opus ideo dicitur bonum:
quia finaliter fit pꝛo dei amoꝛe. Unde ⁊ ipſa dicitur ma-
ter ꝟtutũ omniũ: quia om̄es virtutes infoꝛmat: ſine qua
cetere nõ habent̃. Foꝛma etiam apparitione dicitur: ſicut
enĩ foꝛma rei impꝛeſſa facit rem magis apparere. Sic per
opera charitatis magis apparent cetere virtutes. Diu-
turnitate etiam maioꝛ eſt: quia cetere euacuabuntur: vt
ſpes ⁊ fides: charitas aũt non excidet. Moꝛs enim inter-
rũpit oꝛdinẽ charitatis. Finis etiã eſt in remuneratione

ad hoc enĩ tendit omne verũ meritũ vt in futuro habea-
mus charitatẽ in premiũ. In his duobus cõſiſtit beatitu-
do vite eterne: in ſcientia dei ⁊ dilectione. Uniuerſalioꝛ
opere: qꝛ omẽ opꝰ bonũ ſignificat charitatẽ in eo qui bñ
operatur: Ratione etiã finis. Omne enim opus bonũ (vt
dictũ eſt) finaliter fit propter dei dilectionẽ.

xcij **Charitas in aliquo homine eſt vt riuus. ⁊ qua
ſi finalis cui cõmunicat alienus. in aliquo ve-
ro eſt vt fons ⁊ finalis qua non participat niſi
domeſticus.** Aliquis enim eſt qui ad tempus credit
⁊ in tpoꝛe tẽptatiõis recedit. In tali enim eſt charitas vt
riuulus ⁊ q̃ſi fenalis: qꝛ ſicut riuulus nũc fluit nũc areſcit:
fenũ nũc viret nũc marceſcit: ſic charitas in tali hoĩe nũc
ardet ꝑ charitatis ardoꝛẽ: nũc deficit ꝑ tẽptationẽ. Alius
vo eſt qui ſemel charitate accepta: nũq̃ꝫ decidit ab ea: ⁊
in tali eſt charitas tanq̃ꝫ fons: qꝛ ſicut fons ſemꝑ ſcaturit
nec aliquãdo areſcit: ſic charitas in tali homine ſemꝑ flu-
it tanq̃ꝫ fons. Et talis charitas ſuũ poſſeſſoꝛẽ vſqꝫ in finẽ
nõ deſerit: cui charitati q̃ ẽ quaſi fons nõ cõmunicat alie
nus: q̃ ſcꝫ nõ predeſtinatus eſt vel in libro vite ſcriptꝰ.

xciij **Ex fide dicitur iuſtificari homo. non ꝙ ex ea ſit
iuſtificatio. ſed quia ꝓcedit ex eius articulo.**
In ſacra ſcriptura frequent᷑ inuenit᷑ hominẽ iuſtificari ex
fide. Uñ Abacuc ait: Iuſtus ex fide viuit. Et alibi legit᷑:
Credidit abraã deo ⁊ reputatũ eſt ei ad iuſticiã. Sꝫ nõ ẽ
ſic intelligendũ ꝙ ꝑ̇ma iuſtificatio ſit ex fide: qꝛ ſm h̓ q̄s
mereret᷑ primã iuſtificationẽ: neqꝫ eſſet ratio quare dice-
ret᷑ hõ potiꝰ iuſtificari ex fide q̃ꝫ ex charitate. Sed ido iu-
ſtificatio dꝛ eẽ ex fide: qꝛ fides ſpecialit᷑ ſignificat hominẽ
eẽ iuſtificatũ: ⁊ qꝛ hõ iuſtificat᷑ ꝑ fidei articulũ. i. ꝑ gratiã
q̃ eſt fidei articulꝰ. Sic eñ ad alia credẽda tenemur: ſic ⁊
ad h̓ credendũ ꝙ hõ iuſtificat᷑ ex ſola gratia dei. Eſt er-
go ſenſus: hõ iuſtificat᷑ ex fide: id ẽ: ex gratia ad quã nos
dirigit fides: vel homo iuſtificat᷑ ꝑ fidem: id eſt: nõ ꝑ opa

legis vt iudei volunt:ſed per fidem:id eſt:bona opa ſunt ex gratia:ſed gratia non eſt ex operibus:ſed ſola dei miſericordia:vt legitur in epiſtola ad galathas.

Nullũ opus in caritate factũ:deformat̃ ad meritum pene eterne:ſed opus ex charitate factuz infomatur ad meritũ glorie. xciiij

Aliud eſt opus fieri in charitate:aliud ex charitate. Omne enĩ opus qd fit ex charitate fit in charitate ſed non cõuertit̃. Opus fieri ex charitate eſt informari charitate:op⁹ vero fieri in charitate eſt opus fieri ab aliquo dum eſt in charitate. Verbi cauſa. Iſte religioſus comedit vel bibit in charitate:ſ; non ex charitate:quia hoc opus nõ eſt charitate informatum. Venialia etiã peccata fiunt in charitate:ſed non ex charitate: niſi occaſionaliter intelligat̃ hec ꝓpoſitio exponi. Multotiens enĩ charitas eſt occaſio venialis peccati: vt in petro in quo charitas occaſio fuit: quare gladio ſeruũ principis ſacerdotũ ꝑcuſſit. Et in illo qui ex charitate cũ hoſpitibus comedit ⁊ ſupra modum bibit. In illo enim charitas eſt occaſio ebrietatis. Om̃e aũt opus charitate informatũ:eſt vite eterne meritoriũ. Unde ⁊ cerimonialia ex charitate facta:ſi charitate informata erãt: vite eterne meritoria erant. Si enim abraã ex charitate filium interficere voluit:meruit:cũ tamẽ interficere ſit de genere malorũ: multomagis op⁹ cerimoniale ex charitate factum fuit vite eterne meritoriũ:qd non eẽt de genere malorum:Cũ enĩ opus tale nec fine nec officio careat:nõ eſt ratio quare merito carere debeat.

Sicut in homine cõſiderat̃ perfectio ratiõe cõparationis:cõprehenſionis: voti:facti:ſufficiẽtie:conſcientie.ita in charitate conſiderat̃ perfectio ſigni ratione impedimẽti excluſione:continuatione:radicatione:feruoris intenſione. xcv

Perfectio comparationis dicitur:que alicui reſpectu alterius attribuitur:ſm ꝙ Noe dicit̃ fuiſſe perfectus in ge-

nerationibus ſuis: quia melior erat ceteris. Perfectio cō prehenſionis dicitur illa que erit in patria: quādo nec cor pori nec anime aliquid deerit ad ſui perfectionē. Perfectio facti attenditur in excellentia operū: vt in operibus religioſorꝫ. Perfectio voti attendit in votis ſolennibus. Perfectio ſufficientie attēdit in eo ꝙ aliquis habeat ea que ſufficiūt ad ſalutē. Perfectio ꝯſciētie: eſt puritas cō ſciētie: de qua ait Paulus: Nihil mihi cōſci⁹ ſum ꝛc. Similiter charitas dicitur eſſe ꝑfecta ratione ſigni: quando ex ea ꝓcedunt opera ſignificantia ꝑfectā charitatē: vt ponere animā pro xp̄o. De qua dictū eſt: Maiorē charitatē ꝛc. id eſt: maius charitatis ſignū. Perfectio etiā charitatis attēdit in excluſione impedimētorꝫ: que perfectio erit in patria: quando oīa de regno dei tollent ſcandala: et tunc euacuabit qđ imperfectū eſt. In hoc etiā attēditur charitatis perfectio: ꝙ in ea eſt vſqꝫ ad finē cōtinuatio: ꝙ homo ex quo eā recepit nō amittit. In radicatione etiaꝫ attenditur charitatis ꝑfectio: quando ita radicata eſt ꝙ de facili euelli nō poteſt. De qua perfectione ait Paul⁹: Certus ſum quia neqꝫ mors neqꝫ vita ſeꝑabit me a charitate dei. Conſideratur etiam ꝑfectio in feruoris intenſione: qꝛ q̄tomagis intēditur feruor: tātomagis charitas ꝑficitur.

xcvj **Omnis timor bonus aut eſt initial' termin⁹ fidei intra ſumptus vel extra ſūptus: aut finalis terminus fidei intra ſumpt⁹ vel extra ſumpt⁹.**

Nota que differētia ſit inť timorē humanū: mundanum: ſeruilē: initialē: caſtū ſiue filialē. Item notādū q̄d bonū tēporale: quid eternū: quid malū tēporale: q̄d eternuꝫ. Humanus timor eſt horror quidā qui innaſcitur mēti humane ex infirmitate: eo ꝙ timet incurrere malū tēporale id eſt: penā tēporalē: qualis fuit timor in chriſto: ex infirmitate humane nature: nec eſt bonū vł malū genere: ſed

indiffrens. Mundanus vero timor eſt: quo quis timet facere bonū in tempore: id eſt: bonū meritoriū vite eterne ne amittat bonū temporale: id eſt: vitā temporalē: ſed tū nō timet velle facere bonū: q̄lis timor fuit in petro qū negauit xp̄m: ꝛ iſte timor eſt malus: nec meritori⁹ vite eterne. Timor autē ſeruilis eſt: quo quis timet facere maluȝ in tempore: id eſt: peccatū: ne incurrat malū temporale: id eſt: penā tēporalē: vt fur qui timet furari ne incurrat ſuſpendiū habet ſeruilē timorē. Qui ideo dicitꝰ ſeruilis: quia ſeruorū eſt ita timere: qui ideo abhorrēt facere ſcelera ne ſentiant verbera. Unde auctoritas ait: Oderunt peccare mali formidine pene. Qui taliter timet: timet facere malū: ſed non timet velle facere malū: quia ſeruilis timor cohibet manū nō animū. Unde auctoritas ait: Uiuit peccandi voluntas: ꝛ ſequeretur opus: ſi ſperaretꝰ impunitas. Talis timor bon⁹ eſt: q̄tū ad fugā pene: nō q̄tū ad meritū glorie. Et dicitꝰ initiū ſapiētie: non intra ſumptum ſed extra ſumptū: initiū initiās: non initiatū quia ita facit ad ſapientiam ꝙ non eſt in ſapientia. Sicut eniȝ ceca introducit filum: ita ſeruilis timor fidem vel charitatem. Initialis vero timor eſt: quo quis timet facere malum ne incurrat malū eternum: id eſt: penam eternā: ꝛ ne amittat bonū eternum: id eſt: vitā eternam: ꝛ ita conſiſtit partim in timore pene: partim in amore iuſticie. Talis timor eſt initium ſapientie intra ſumptū: quia eſt in charitate: ꝛ ſic eſt initialis terminus fidei intra ſumptus. Caſt⁹ vo timor eſt quo quis timet magis amittere bonū eternum q̄ȝ incurrere eternū ſupplicīū: id eſt: magis timet ſeparari a ſponſo: q̄ȝ puniri eterno ſupplicio. Ideo caſt⁹ dicitur: quia caſtaꝝ mulieꝝ eſt timere offendere ſponſum: ne ab ipſo ſeparentꝰ: ꝛ talis timor eſt termin⁹ fidei finalis intra ſumpt⁹ q꞉ in eo terminatꝰ ꝛ ꝯſummitꝰ fides. Reuerētia etiā ſolȝ dici timor q꞉ comes ē timoris de q̄ d꞉: Timor dn̄i ſanct⁹ ꝑmanet ꝛc. Uñ et de angelis dicitꝰ ꝙ timebūt

in die iudicij: id eſt: reuerebunť: ⁊ ſancti dicunť timere in patria: id eſt: reuereri. Talis timor eſt termin⁹ fidei extra ſumptus: quia in futuro poſtq̃ fides euacuabitur erit.

xcvij **Sicut caro dicitur obedire rationi quādo nō agit directe contra rationē. ita ratio diciť cōſentire carni quādo nō reprimit carnem.** Continuum eſt duellū inter carnē ⁊ rationē. aliud eniȝ vult caro: aliud ratio. Quis enī ratio refrenet carnalitatē: ne aliquando ꝓcedat ad illicita: tamē nunq̃ȝ ſedatur quin murmuret: ſaltē in primitiuis motib⁹: ⁊ ideo obedire dicitur: quia directe cōtra rationē non opatur: Similiť ratio dicitur cōſentire carni: non q: cōſentiat: quia ſemp opa ei⁹ reprobat: ſed q: cū refrenare poſſit nō refrenat. Sic rex diciť cōſentire latronibus ciuitatis: nō q: conſentiat: ſed quia nō coercet eos cū coercere poſſit.

xcviij **Charitas que ab homine habetur facit aliquid diligi. aut quia habet. aut vt habeat. aut vt habeatur.** Pater diligit filium ad hoc vt aliqd habeat: vt ſcilicet filius habeat honorē: vel aliquam proſperitatem temporalē. Diuitias autē vel honores ad hoc diligit aliquis vt eas habeat. Juſtū aūt hominē diligit aliqs: q: habet in ſe virtutē: et ita alio mō diligiť quod diligiť vt habeat: alio modo quod diligitur quia habet: alio modo quod diligitur vt habeatur: hos autē omnes effect⁹ dilectionis poſſum⁹ aſſignare charitati. Charitate enī diligimus deum propť ſe: quia bonus eſt: nō ſolū vt habeam⁹: ſed quia in ſe bonus eſt. Quis enī nihil ab eo ſciliċȝ expectemus: tamen quia bonus eſt eum diligere tenemur. Preterea charitas facit vt nos diligam⁹: ad hoc vt deum habeamus: premiū vero ad idem: id eſt: vitā eternam: vt ea fruamur.

xcix **Sicut homo per charitatē a theſi ſue nature in apotheſim gratie aſcendens eſt deificatus. ita deus per charitatem ab apotheſi ſue nature in**

hypotheſim noſtre miſerie deſcēdēs eſt huma
natus Nota ꝙ aliud eſt theſis humane nature: aliō ypo
theſis: aliō apotheoſis. Theſis dicitur ꝓprius ſtatus ho=
minis: quē ſeruare dicitꝰ quādo ratione vtitur ad cōſide=
randū q̄d bonū: quid malū: quid agēdū: quid cauendū
ſit. Sꝫ aliqñ excedit hō iſtū ſtatū: vl̄ deſ cēdēdo in vicia:
vel aſcēdēdo in celeſtiū cōtēplationē: ⁊ talis exceſſus di
citꝰ extaſie vl̄ metamorphoſis: qꝛ per hmōi exceſſuꝫ exce=
dit ſtatū ꝓprie mētis vel formā. Exceſſus aūt ſupior ſcꝫ
q̄ facit aſcēdere in diuinū dicitꝰ apotheoſis: q̄ſi deificatio:
ꝙ fit quando homo ad diuinoꝝ cōtemplationē rapitur:
⁊ hoc fit mediante illa potentia anime que intellectualis
dicitur: qua cōprehendimus diuina: ſm quam potentiaꝫ
homo fit deus. Sicut mediāte illa potētia anime q̄ dicitꝰ
intellectꝰ cōprehēdit inuiſibilia: ꝑ quā cōprehēſionē hō
fit ſpūs. Sicut ſpeculatiōe ratiōis hō fit hō. Inferior vō
(q̄ fit deſcēdēdo in vicia) extaſis ē que ⁊ hypotheſis: q̄ſi
hō a ſtatu humane nature dimittitꝰ degenerādo in vicia:
et hoc fit per ſenſualitatē: per quā homo fit pecus. Deus
aūt ꝑ ſuā apotheoſim: ſcilicꝫ excellētiā ſue nature: a qua
deſcendēs exinaniuit ſe formā ſerui accipiens ſe humili=
ans vſq̄ʒ in theſim noſtre nature: immo vſq̄ʒ in ypotheſim
noſtre miſerie: non q̄tū ad culpā: ſed q̄tum ad penam.

Humana natura vnita eſt diuine: vt ſubſtātie c
diuerſitas ſit in vno. ⁊ nature ꝓprietas mane=
at in vnito. Uidendum eſt quomodo filius dei ſibi
vniuit humanā naturā. Aliqua res ita aliquando alij ap
ponitur: vt ex illis non fiat vnū: nec altera denominetur
ab altera: nec ſumat ꝓprietatē ab altera: vt ſi lapis appo
natur lapidi: ex his nō eſt aliqua cōpoſitio: ſed quedam
aggregatio. Aliquādo ita res vna apponitꝰ alij q̄ꝺ ex ipſis
non fit vnū: tamen altera ꝯtrahit ꝓprietatē ab altera: vt
cū pomū apponitꝰ manui: cōtrahit ꝓprietatē pomi: ſcilicꝫ
odorē. Aliquādo ita apponitꝰ vnū alteri ꝙ ex ipſis nō fit
vnū: tamē alterū denominatꝰ ab altero: vt cū palliū appli

caꝛ homini:homo dicitꝛ palliat⁹:ex his tamē non fit vnū.
Hanc applicationē voluit aſſignare neſtorius heretic⁹ in
chriſto cōſtituēs duas pſonas hominē ⁊ deū: vnā dicens
eſſe deū aliā hoīem: nec ibi eſſe aliquā vnionē:nec aliqd
ex his factū : ſed potius vnā pſonā alij appoſitā per appli-
cationē. Aliqñ aliqd apponitꝛ alij ita ꝙ alterum abſorbe
tur ab altero: vt ſi gutta vini infundatur ſecane abſorbetꝛ
a ſecana:nec ex his fit vnū. Hāc appoſitionē dixerūt qdā
heretici fuiſſe in xp̄i incarnatiōe:humanam naturā abſor
ptā eſſe a diuina vel diuinā ab humana. Aliqñ ita appo-
nitur vnū alij ꝙ vtrūqꝫ cōfunditur ⁊ ex ipſis naſcitur ter-
tium:vt qñ aqua miſcetꝛ melli vtrumqꝫ confunditur: ⁊ ex
ipſis naſcitur ydromellū:qđ neqꝫ eſt aqua neqꝫ mel. Hāc
cōfuſionē voluit euthices hereticus aſſignare in xp̄o di-
cens:ꝙ in xp̄i incarnatione nec diuina natura māſit diui-
na:nec humana manſit humana:ſed his naturis facta eſt
tertia. Aliquādo vnū ita applicatꝛ alij : ꝙ ex ip̄is fit aliqd
vtroqꝫ manēte in ꝓpria natura: vt vn⁹ homo fit ex corpo
re ⁊ anima. Talis aūt cōpoſitio nō fuit in xp̄o:nō enī xp̄s
(vt teſtatꝛ Auguſtin⁹)cōſtat ex deo ⁊ homine:tāꝗ ex pti
bus. Aliquando vero vnū ita applicatꝛ alij ꝑ vnionē ꝙ ex
ip̄is non fit vnum:ſed illud quod vnitur alij fit de eo cui
vnitur. Verbi cauſa:Surculus vnitꝛ arbori per inſitionē:
mediante calore ⁊ humore:nō tamē ex ſurculo et arbore
fit vnū:ſed ſurculus de arbore fit. Similiter corpus ⁊ ani
ma ſunt filio dei vnita ita ꝙ nō ſunt fili⁹ dei ſ; ſūt de filio
dei ita ꝙ fili⁹dei nō cōſtat ex illis ⁊ alio:ſed in vna pſona
due nature:diuina manēs diuina: ⁊ hūana manēs hūana

cj **Sicut pars non poteſt eſſe totū vel conſtituēs
cōſtitutū:ita aſſumēs non pōt eſſe aſſumptum.**

Omnis clamat philoſophia ꝙ nihil poteſt eſſe a ſeipſo:
nihil apud ſe:nihil ī ſe. Pars ergo totū eſſe nō poteſt:qꝛ
de toto eſt:ſimiliter cōponēs cōpoſitū. A ſimili cū aſſum
ptum de aſſumēte ſit ip̄m aſſumēs aſſumptū eſſe nō pōt
Tripliciter autem aliquid aſſumitur ab aliquo. Aliquid

enim ita aliquādo aſſumit aliquid: ꝙ ad ſe: ſed non in ſe vel de ſe: vt miles arma: ex quorum applicatione armat⁹ dicitur: ſed non ipſa arma ipſe armatus ſunt. Aliquādo ita aliqd aliud aſſumit: ꝙ ad ſe vel in ſe (vt doliū vinum) ſed nō de ſe. Aliquādo ita ad ſe ꝙ de ſe: vt xp̄s ita aſſumpſit humanā naturā: id eſt: corpus et animā: ꝙ ipſa eſt de chriſto: ipſa tamen non eſt chriſti: nec chriſtus illa: quia chriſtus non eſt corpus ⁊ anima: que aſſumpſit: nec corp⁹ ⁊ anima que aſſumpſit ſunt chriſtus: ſ; ꝑ aſſumptionē corporis ⁊ anime eſt ipſe homo: nō tamē aliquis homo quē aſſumpſerit. Quis qdā fabulent̄ quēdā hominē aſſumptum eſſe a verbo: qui incepit eſſe verbū: ⁊ ita dicunt ꝙ quedam creatura incepit eſſe creator: ⁊ ita deus: ⁊ ſic diuinitas: ⁊ ita aliquid ex tempore factū incepit eſſe eternum. Hoc tamē ſic conantur aſſerere: Riſibilitas in chriſto eſt: ⁊ non ſcḋm diuinam naturā: ergo ſcḋm humanā: ergo aut ſcḋm corpus aut ſcḋm animā: aut ſcḋm cōpoſitū ex vtroq;. Ad qḋ dicimus: ꝙ ſcḋm nullum iſtorum: ſed ſcḋm corpus et animam ſibi vnitā. Non eñ aliqḋ compoſitū ex corpore et anima aſſumpſit: ſed tantū corpus ⁊ animā ſibi vnita;. Aſſumendo enī vniuit: ⁊ vniendo aſſumpſit. Corpus ergo ⁊ anima ſibi vnita chriſtū cōpoſuerūt: id eſt: eum compoſitū eſſe fecerūt. Incepit eſſe compoſitus ex corpore ⁊ anima: nec illa aliquid aliud a chriſto compoſuerūt: nec aliquid qḋ inciperet eſſe chriſtus vel ꝙ eſſet vnitū xp̄o: ſed ipſum chriſtū. Et ita aliquid eſt cōpoſitū ex corpore ⁊ anima: ſcḋm ꝙ homo erat ſimplex: ⁊ ab eterno ſcḋm ꝙ de⁹.

Ad hoc qḋ chriſtus eſſet homo triplex concurrit vnio. vnio cōperſonalis vt humana natura eſſet: vnio ſubperſonalis vt viueret. vnio properſonalis vt homo fieret. Perſonalis vnio eſt que rem facit eſſe perſonā: que in creatura pura attēdit̄: vt in puro homīe. Ex eo enī ꝙ hō ſit vnū ex vnione corporis et anime: incipit eſſe perſona: id eſt: res per ſe vna. Talis vnio nō fuit in chriſto homine: non eñ chriſtus in

cij

eo ꝙ incepit eſſe homo: incepit eſſe ꝑſona. Perſonalis vero vnio fuit in chriſto. Unio enim corꝑis ⁊ anime que fuit in eo ſimilitudinē vnionis ꝑſonalis habuit. Unde proꝑſonalis dici potuit: ⁊ illa ſpecialiter operata eſt ad hoc vt xp̄us eſſet hō. Subperſonalis vnio dicitur vnio ſpiritꝰ phiſici ad corpus ⁊ animā xp̄i. Phiſicus aūt ſpūs dicitur quoddam corpus ſubtile: qđ corpus vegetat ſubtiliꝰ aere: minus ſubtile igne: ⁊ talis eſt in brutis animalibus ⁊ operatur vitā. Hoc ſpiritu mediante anima vnitur corpi. Habet enī affinitatē cū aīa in agilitate ⁊ ſubtilitate: cuꝫ corpe vero incorporeitate. Anima ergo vnita eſt verbo ſine medio: ſpiritus vero mediante anima: corpus vero mediāte ſpiritu. Comperſonalis vnio fuit vnio corꝑis ⁊ anime ad verbum. Iſte ergo vniones cōcurrūt ad xp̄i incarnationem: nec aliq̄ fuit ſufficiēs ſine alia. Si enī corpus ⁊ anima fuiſſent ipſi vnita: nec anima corpi: ipſe nō fuiſſet hō. Uñ nō dicimꝰ ip̄m in triduo fuiſſe hoīem. Similiter ſi anima fuiſſꝫ vnita corpi: ⁊ illa nō fuiſſet vnita v̈bo: xp̄s nō fuiſſet hō.

ciij Numerus cadit in chriſtum memorialis quo numeratur ſubſtantia hypoſtaſeos: materialis quo numeratur vſia cum vſiali.

Ut teſtatur Auguſtinus numerus memorialis eſt eiuſdem rei iteratio: que quodammodo gerit imaginē numeri. Ubi enī eſt repetitio ibi videtur eſſe numeratio: vt ſi dicatur ſol ſol ſol: deus deus deus deus. Hic enim eſt iteratio nō diuerſoꝝ numeratio: ⁊ talis iteratio dicitur numerus memorialis. Numerus vero materialis eſt veri nominis numeratio: cū plura numerantur: vt ſi dicā: ſortes eſt vnū: plato aliud. In xp̄o ergo eſt numerꝰ memorial': q̄tū ad hypoſtaſim. Una enī eſt hypoſtaſis xp̄i: ſcilicꝫ vna ꝑſona. Sꝫ numerꝰ material' eſt q̄tū ad naturā: quo numerātur diuerſe nature: vt cū dico: xp̄s eſt deus ⁊ hō. Alia enī natura predicatur cū dicitur deus: alia cū dicitur homo. Unde xp̄s dicitur eē vnū ſm diuinā naturā ⁊ aliđ ſm humanā.

Neceſſitas moriendi fuit in xp̄o: non ex actiōe ſuperans animū ſed volūtate aſtringēs euētū. ciiii

Inter ceteros defectus humane nature filius dei neceſſitatē moriendi aſſumpſit. Unde ⁊ auctoritas ait: ꝙ ꝗuis paſſus nō fuiſſet: ſenio tñ defeciſſet. Et nota ꝙ alia eſt neceſſitas coacta: alia voluntaria. Neceſſitatem coactam habemus nos: quia oportet nos mori velimus/nolimus. Chriſtus vero voluntariā neceſſitatē habuit: quia voluntarie moriendi neceſſitatē aſſumpſit: ⁊ voluntarie mortuus eſt. Unde legitur: oblatus eſt/quia ipſe voluit. Sciēdum eſt etiam: ꝙ neceſſitatū alia illata: alia innata: alia aſſumpta. Adam habuit neceſſitatē moriēdi illatā: quia ipſe ſibi intulit mortē ⁊ moriēdi neceſſitatē. Unde dicit auctoritas: ꝙ manibꝰ ⁊ pedibꝰ mortē ſibi acqſiuit. Innatam vero neceſſitatē moriēdi habemꝰ nos: qꝛ eā habemꝰ originaliter: chriſtus vero eam habuit aſſumptā.

In chriſto fuit timor ꝓpaſſionis rationi obuians. ſed non timor paſſiōis ratonē cōturbās. cv

Timor ꝓpaſſionis dicitur horror quidā qui homini inaſcitur quo horret penā. Talis dicit̃ ꝓpaſſio: quaſi ꝓthopaſſio: id eſt: prima paſſio. Talis fuit in chriſto qꝛ naturaliter horruit mortē. Sed in eo nō fuit timor paſſionis q̄ turbat rationē: qualis fuit in petro quādo negauit xp̄z. A ſimili: in xp̄o fuit volūtas qua voluit non mori ex ſenſualitate ꝓcedens.

Chriſtus nil ſibi meruit operibus ſuis: ſed q̊cquid meruit: nobis meruit: opibus ſingulis. cvi

Cū mereri ſit de indebito facere debitū: xp̄o autē a tēpore incarnationiſ debebatur quicquid poſtea cōſecutꝰ eſt: ipſe d̄ indebito debitū nō fecit ⁊ ita ſibi nō meruit. Eque enim dignus ab incarnatiōe fuit omnibꝰ his que poſtea accepit ſicut poſt. Nobis aūt ſingulis opibus ſuis meruit: quia vt dicit ꝓpheta: nob̄ eſt natus: nobis eſt datꝰ. Et alibi dicit̃ de xp̄o: ⁊ foliū eius nō defluet: ⁊ omnia q̄cū ꝗ

faciet ꝓſperabuntur nobis. Qꝫ ergo dicitur deus meruiſſe immortalitatē ⁊ nomē qđ eſt ſuꝑ omne nomē: nō eſt referendū ad ip̄m: ſed ad nos: qꝛ nob̄ meruit vt haberem⁹ immortalitatē: ⁊ cognoſcerem⁹ eū patri equalē.

cvij **Sicut creator factus eſt creatura ꝑ creature ſuſceptionē: ita creatura fit corpus creatoris per creature tranſſubſtantiationē.** Nota ꝙ aliđ eſt alteratio: aliud alteritas: aliud trāſſubſtātiatio. Alteratio ſubiecti eſt ſm accidētales ꝓprietates: qñ de albo fit nigrū: vel de nigro fit albū: ſm ꝙ pōt dici: albū erit nigruꝫ: albū incipiet eſſe nigrū: ſed nō de albo fiet nigrū. De eñ ꝙ materialiť poniť: inſinuaret ꝙ albū futurū eſſet materia nigri. Alteritas vero eſt: qñ mutať ſubiectū ſm ſubſtātialia: vt factū eſt in chana galilee vbi de aqua factū eſt vinū. Et ſm hāc alterationē nō debet ꝯcedi ꝙ aqua erit vinū: vľ incipiet eſſe vinū: ſed ꝙ de aqua erit vinū. Trāſſubſtantiatio eſt: quando nec materia/nec ſubſtātialľ forma remanet: vt in mutatiōe: ſm ꝙ panis ſubſtātiať in corpus chriſti: vbi nec materia panis remanet: nec ſubſtātialia: ſed accidētalia tātū. Scđm hāc mutationē poſſumuſ ꝯcedre: ꝙ panis fit corp⁹ xp̄i: ⁊ qñ mutabiť ī corp⁹ xp̄i cōūtiť. Hic eī nō đbem⁹ ꝯcedre niſi v̄ba notātia mutationē. Et ideo nō eſt ꝯcedēdū: ꝙ panis erit corp⁹ xp̄i: vľ icipiet eē corp⁹ xp̄i: ſ ꝙ fiet corp⁹ xp̄i: nec tñ đ pane fiet corp⁹ xp̄i De accidētib⁹ q̄ remanēt pōt dici: ꝙ ſint ſine ſbiecto: q̄ eī oīa creauit de nihilo: pōt facere vt accidētia ſint ſine ſbiecto: vel pōt dici ꝙ ſint ī aere. Sūt tñ q̄ dicūt accidētia ibi nō eſſe: ſed videri eſſe: nō tñ ibi eſt p̄ſtigiū vľ deceptio: h eñ nō fit ad decipiendū: ſ in ſacramētū. Alij dicūt ꝙ albedo ⁊ ip̄a accidētia q̄ ibi ꝑmanēt ſūt ī forma panis. Sed ſm hoc reſtat q̄ſtio de ip̄a forma vbi ſit. Similiť ſolet q̄ri de fractiōe vbi ſit vľ in q̄ ſit: vtrū in corpe xp̄i vľ in alio. Sunt qui dicunt corpus chriſti frangi ⁊ tamē manere integrum: diuidi ⁊ tamen manere indiuiſum: alij fractionē

eſſe in ipſa forma: alij dicunt ibi nil frangi ſed videri fran-
gi: vt predictum eſt.

In alia ſpecie eſt corp⁹ xp̄i: ⁊ ſub alia ſpecie eſt. cviij
In illa eñ forma quā aſſūpſit de virgine eſt in altari: ſ
nō ſub illa: imo ſub forma panis ⁊ vini. Vñ improprie di
cit̃ videri corp⁹ xp̄i in altari: cū nō videat̃ ſua mediante
forma. Et im ꝓprie dr̄ frāgi vl' dentib⁹ atteri: qꝛ h̄ nō cor
pori xp̄i: ſ forme cōuenit.

Ad hoc vt panis trāſſubſtātiet̃ in dominicum cix
corp⁹ fiūt q̄tuor cōcurſus: vt ſit in pſōa ordo.
in agēte itētio: in pane materia: in ꝟbiſ forma:
Nota ꝙ quedā ſunt de ſubſtātia ſacramēti: q̄dā de circū
ſtātia. De ſubſtātia ſunt ea q̄ p̄miſim⁹. De circūſtātia ve-
ro ſolēnitas ſacerdotaliū veſtiū: oratiōes q̄ p̄mittunt̃: et
quedā alia. Ordo aūt eſt de ſubſtātia ſacramenti: qꝛ niſi
q̄s ſacerdos fuerit/ ꝯſecrare nō pōt. Intētio etiā/ nō ꝙ q̄s
intēdat ꝯſecrare: ſed ꝙ intēdat formā eccl'ie ſuare. Vnde
ſacerdos heretic⁹/ ordinat⁹ tamē i forma eccl'ie/ q̄uis nō
adhibeat fidē ſacramēto: ſ tamē intēdit ſuare formā ec-
cleſie miſſam celebrādo ꝯſecrat. Materia etiā eſt de ſub
ſtātia ſacramēti. Ad h̄ eñ vt fiat trāſſubſtātiatio: oportꝫ
vt ibi ſit panis de frumēto fact⁹: ⁊ vinū. Forma etiā ver-
boꝝ: vt illa obſuet̃ forma quā īſtituit xp̄s dicēs: Hoc eſt
corp⁹ meū. Hic eſt calix meus ⁊c̄.

Sicut eucharistia eſt ſacramētū dignitatis: iu- cx
ſticiā ꝑficiēs: ſic baptiſmus eſt ſacramētū neceſ
ſitatis ad iuſticiā ſufficiēs. Nota ꝙ ſeptē ſūt ſacra
menta ſpiritualia in eccleſia dei: quedā cōmunia: quedā
ſpecialia: quedam neceſſitatis: quedam dignitatis. Com
munia ſunt: baptiſmus: eucharistia: penitētia: confirma-
tio: extrema vnctio. Specialia vero: coniugium et ordo.
Sacramentum autē neceſſitatis eſt baptiſm⁹: ſine q̄ nec
ē ſal⁹ puero nec adulto niſi īpediat articul⁹ neceſſitatis.
Similit̃ ⁊ eucharistie ſacramētū: ſacramētū ē neceſſitatiſ

i adultis. Ipm tñ ſpecialit̃ ē ſacramētũ dignitatis: q̄z cũ circũciſio tantũ deleret culpã: baptiſmus vero culpã et exteriorē penã ↄfert ⁊ gratiã: ſacramētũ euchariſtie addit cumulũ gratie. Unde dicitur euchariſtia: quaſi bona gratia: hac etiã ratione dicitur ſacramentũ dignitatis.

cxi **Sacramētũ cõfirmatiõis nõ dat̃ ad hoc vt habeatur ſpiritus: ſed vt plenius poſſideatur.** Baptiſmus enī datur vt habeatur ſpirit⁹: cõfirmatio vero vt plenius poſſideatur. Iſtud autē ſacramentũ ita eſt neceſſitatis in adultis: q̄ ſi adultus ex negligētia p̃termiſerit ei criminale peccatũ erit. Sicut autē quedã ſunt de ſubſtãtia baptiſmi: ita q̄dã ſunt de ſubſtãtia ↄfirmatiõis. Aqua de ſubſtantia baptiſmi eſt: q̄z nõ valet baptiſm⁹ niſi in aqua. Intētio etiã: vt intēdat q̄s obſeruare formam eccleſie. Forma etiã verboꝝ. Similit̃ de ſubſtãtia ↄfirmationis ſunt quedã: vt dignitas cõſecrãtis: vt ſcilicet: epiſcopus ſit ille qui ↄfirmat. Loc⁹ etiã in quo fit cõfirmatio vt frõs. Aliud etiã quo fit cõfirmatio: ſcilicet: criſma.

cxii **Sicut baptiſmus eſt primũ remediũ cõtra peccati originalis lapſũ: ſic penitētia eſt ſc̄da tabula poſt peccati naufragiũ.** Illi qui naufragant̃ in mari aliq̄ſi cõfugiunt ad aliq̄d tabulatu3: ⁊ ita p̄ducunt̃ ad portũ. A ſimili: penitentia dicit̃ ſc̄da tabula poſt naufragiũ. Qui ergo p̃mo naufragat̃ in p̄ctõ cõfugiēs ad baptiſmũ quaſi ad p̃mũ tabulatũ nauis p̄uenit ad portum ſalutis: id eſt: ad remiſſionē peccatoꝝ. Si ſecũdo patitur naufragiũ cõfugit ad penitentiam quaſi ad ſc̄m tabulatũ: ⁊ ita p̄uenit ad ſalutis portũ. Uel alia de cauſa penitentia dicitur ſecũda tabula poſt naufragiũ. Naufragi ſolēt deferre tabulã in qua tot⁹ naufragij euent⁹ deſcribitur: qua viſa homines ad miſericordiã mouent̃ ⁊ ſubueniunt naufrago. Similiter p̄ baptiſmũ de⁹ miſericorditer ſubuenit homini primo: ⁊ ſecũdo p̄ penitentiã.

cxiii **Sicut baptiſm⁹ eſt ſacramētũ fidei / cõfirmatio ſacramentũ ſpei / euchariſtia ſacramētũ charita-**

tis / ſic extrema vnctio eſt ſacramentū penitētie
vel cōtritiōis. Baptiſm⁹ dicit̄ ſacramētū fidei: q2 in
baptiſando fides querit̄: ſcʒ credis in deū? Et ſi q̄s an̄ ha
beat fidē eoꝝ que ꝑtinēt ad ſalutē: non tamē ante habet
fidē que ſit virtus: quia nec in eo eſt ſubſtātia rerū ſperā
darū. Unde nec eſt in homine vnde ſperet ad ſalutē do
nec baptiſetur. Confirmatio aūt dicit̄ ſacramentuʒ ſpei:
quoniā ideo q̄s in impoſitiōe manuū epiſcopi cōfirmat̄:
ne amplius per hereticas ſeductiōes a fide moueat̄. Un̄
⁊ ſacramētū ſpei dicit̄: q̄ꝛ a fide ampli⁹ nō recedat. De cō
firmato eni ſpes habet̄. Euchariſtia v̄o dicit̄ ſacramētū
charitatis: qm̄ ꝑ aſſumptionē ei⁹ vnitas eccleſie ⁊ capitis
ſcʒ xp̄i deſignat̄ q̄ ex charitate eſt in preſenti. Charitas
eni eſt in deū ⁊ in ꝓximū. Ex charitate vero proximi fi-
deles ſic ſibi vniunt̄ vt tāq̄ mēbra ſibi iniūcta vnū corp⁹
dicantur: q̄d corpus ex charitate dei xp̄o capiti vnitur.
Que vnio ⁊ ſi hic ſit aliqua: in futuro erit ꝑfecta. Simili-
ter ſacramentū extreme vnctiōis: ſacramentū eſt contri-
tiōis. Ad hoc eni fit vt mediāte cōtritione interiori con-
ferat̄ ei ſalus corpis cū ſalute mētis: ⁊ ſi nō ſalus corpo-
ris: ſaltē ſalus mētis. Eſt autē hoc ſacramētū: ſacramētū
neceſſitatis. Si eni aliq̄s habuerit tēp⁹ alia nō impediē-
te neceſſitate ⁊ inunct⁹ nō fuerit: in periculū anime ei ce-
dit. Sunt qui dicūt de hoc ſacramēto q̄d iterari nō poſ-
ſit ſicut nec baptiſm⁹: ſ3 q2 ſacramētū penitētie eſt ⁊ peni-
tētia iterari pōt: ꝓbabile eſt hoc ſacramētū iterari poſſe.
Coniugiū eſt ſacramentū remedij ad fugā: nō cxiiij
neceſſitatis ad electionē. Cum eni quedā ſacramē
ta neceſſitatis ſunt vt baptiſm⁹ ⁊ euchariſtia. Dignitatis
vt ordines ſacre. Sic cōiugiū eſt ſacramētū ꝯſilij ad cōti
nentiā: immo remedij cōtra incōtinētiā. Dicit̄ aūt ſacra-
mentū ꝓpter duo: ꝓpter ꝯſenſū animoꝝ q̄ ſignificat ſpe-
cialē ꝯiunctionē xp̄i ⁊ eccl'ie: ⁊ carnale cōmertiū: q̄d ſigni
ficat duaꝝ naturaꝝ in xp̄o cōſortiū. Cōiugiū aūt an̄ pec-

ratũ ade fuit preceptũ diſcipline: ⁊ poſt peccatum. Sed poſtq̃ cõiugalis caſtitas repleuit terrã: vt virginalis caſtitas repleat celi patriã: diſcipline p̃ceptũ ꝯmutatuȝ eſt in indulgẽtie remedium.

cxv **Sacer ordo eſt ſacramentũ quo ĩſignit̃ homo vt ſic alijs ꝑ honorẽ preſit: vt eis per onus p̄lationis proſit.** In ordine autẽ tria debẽt attẽdi: ipa ordinatio: ſciẽtia: ⁊ actio. Si eñ ibi ordo fuerit ſine ſcientia fatuitas erit. Sciẽtia vero ſine actione ignauia. Actio vͦ ſine ſcientia temeritas. Pertractatis regulis q̃ theologice facultati ſpecialiter ſunt accomode agendũ eſt de his que ad naturalẽ ꝑtinent facultatẽ: cõſiderãdũq̧ que maxime ita accomodant̃ naturali facultati ꝙ nõ euagãt̃ a theologia: q̃ vͦ vtriq̧ facultati ſint ꝯmũes: vł ꝯuenientes natãli phie vł theologie. Maxia ſequẽs cõmũis eſt.

cxvi **Omne dictum vſq̧ adeo a cauſa eſt: vt ſi cauſa nõ fuerit: ipſuȝ quidẽ vacuũ ſit** Hec quidẽ vtriq̧ facultati cõmunis eſt. Ut eñ teſtatur Hylari⁹: intelligẽtia dictoꝝ ex cauſis eſt aſſumẽda dicẽdi: h̃ quideȝ liquet eſſe verũ in naturali facultate. Qȝ eñi petrus dicit̃ eẽ hõ ab humanitate eſt: ꝙ albus ab albedine: ꝙ iuſtus a iuſticia. Qȝ etiã pratũ ridere dicit̃ a cauſa eſt: ideo eñ ridere dicit̃ quia cauſã riſus habet penes ſe. Similit̃ in theologicis: omne dictũ a cauſa eſt. Qȝ eñi deus dicit̃ iuſtus a cauſa eſt: quia efficit iuſtũ ⁊ ſic in alijs.

cxvij **Aliud eſt dictũ. aliud dicẽdi cauſa.** Hec regula accomoda eſt naturali facultati. In naturali autẽ facultate verũ eſt: ꝙ aliud albũ: aliud albedo: aliud homo: aliud humanitas. In theologicis vero nõ: aliud deus: aliđ diuinitas. Quis Hylarius videat̃ velle ꝙ aliud natura: alđ res nature. Sed hoc qđ dicit Hylari⁹ ad diuerſitatẽ intelligẽdi referẽdũ eſt: nõ ad diuerſitatẽ eſſendi. Sicut ſolet dici ꝙ aliud eſt homo: aliud animal: qꝛ alio intellectu cõprehẽdimus hominẽ: alio animal. Alia regula eſt.

cxviij **Omnis cauſa dicti: alio dicit̃ ⁊ alio exponit̃.**

Cauſa nāqꝫ tūc dicit̄:cū quid ipſa res ſit ab ea cauſa oſtē
dit̄:vt hō eſt bonꝰ. Tūc ṽo cauſa exponit̄:cū q̇d ipſa ſit
ꝯpit̄:vt ꝙ bonū ē.ſ.q̇ hō ſit bonꝰ:bonū nāqꝫ bonitate bo-
nū ē. Hec regl'a ꝯmūis ē duabꝰ facl'tatibꝰ nat̄ali ⁊ theolo
gice. Alio eī ī diuīs exponit̄ deꝰ ē bonꝰ:alio cauſa q̄ ē bo
nus. Hac em̄ oratione deus eſt bonꝰ: exponit̄ dictū: hac
ṽo bonitas ē cauſa q̄ deꝰ eſt bonꝰ:exponit̄ cauſa dicēdi.
Diuerſa dicēdi cauſa eſt:a re cuius eſt:⁊ dictuꝫ cxix
⁊ cauſa. Hec regula communis eſt vtriqꝫ facultati.
In naturalibꝰ em̄ aliud eſt color a quo corpus dr̄ colora
tū:aliud ip̄m coloratū. In diuinis aūt cauſa q̄re deꝰ di-
catur iuſtꝰ nō eſt aliō a iuſticia dei qua ipſe deus eſt iu-
ſtus: ſed potius ab effectu ſue iuſticie:id eſt: a noſtra iu-
ſticia quā efficit in nobis. Dicit̄ em̄ iuſtꝰ: qꝛ efficit nos iu
ſtos. Eſt autem iuſtus ſua iuſticia.
Cauſa rei alia intrinſeca.alia extrinſeca. Intrīſe cxx
ca cauſa eſt:ꝑ quā res eſt vel aliq̇d ē: vt corpꝰ corꝑeita-
te eſt corpꝰ:colorē ṽo ē aliq̇d:id eſt:coloratū. Extrīſeca
ṽo dicēdi cauſa eſt: ꝑ quā res cuiꝰ ē nec ē nec aliq̇d eſt:ſ
aliq̄ mō ſe habet ad aliq̇d aliud extra ſe: vt pr̄nitas q̄ pr̄
nec ē nec aliq̇d eſt:ſ hēt extra ſe aliq̇d:qð nec pr̄ nec pr̄ni
tas ē.i.filiū. Hec regl'a ꝯuēit nat̄alibꝰ ſic̄ diuinis. In di-
uinis eī deitas ē q̄ſi cauſa ītrinſeca q̄ deꝰ eſt:⁊ ē deꝰ:ſ in
h̄ differētia ē:ꝙ nō alio eſt:alio bonꝰ ē:īmo idē eſt ei eē:⁊
eē bonū. Cauſa extrīſeca eſt pat̄nitas:filiacio:proceſſio.
Cauſarꝫ alia dicit̄ ꝑ ſe alia ad aliō. Cauſa dicēdi cxxi
ꝑ ſe eſt q̄ue nullius dicitur cōparatiōe: vt in naturalibus
homo albus. In diuinis deus iuſtus. Ad aliud vero cau
ſa dicitur:que alteriꝰ dicitur cōparatiōe: vt pater: filiꝰ.
Cauſarum alia prima.alia ſecunda. Prima eſt cxxii
que per ſe nullā habet cauſam ad quā ꝑtineat: velut illa
qua homo eſt homo:in diuinis:qua deꝰ eſt deꝰ. Secūda
ṽo eſt que ꝑ ſe aliā habet: ꝓpt̄ quā rei ꝯuenit:⁊ cuiꝰ ad-
iecta ē poteſtati:velut illa ſm̄ quā q̇ ē homo eſt riſibilis.
In diuinis vero illa ſm̄ quā pater eſt pater filiꝰ eſt filiꝰ.
Prima cauſa aut natura eſt ſubſiſtentis. aut cxxiii

proprietas eius. Natura ſubſiſtētis eſt: qua ipe ſub
ſiſtēs ſubſiſtit: velut illa qua homo ē homo. Proprietas
vero ſubſiſtētis eſt: qua ſubſiſtens a ceteris omib⁹ eſt di-
ſcretus: veluti illa q̄ plato eſt plato. In diuinis veo na-
tura ſubſiſtentis eſt deitas: qua pater ⁊ fili⁹ ⁊ ſpirituſſan-
ctus ſunt ꝓprietas ſubſiſtētis. Perſonalis ſtat⁹ eſt q̊ pa-
ter eſt pater: pſonalis ſtat⁹ filij: quo fili⁹ eſt fili⁹: ſimiliter
pſonalis ſtat⁹ ſpūſſancti quo ſpūſſanct⁹ eſt ſpūſſanct⁹.

cxxiiij Secūda dicēdi cauſa aut ptinet ad naturā: aut
ad ꝓprietate. Ad naturā ptinet omnis cauſa que-
cūq ꝓpt ſubſiſtētiſ eſſentiā dr de ſubſiſtēte: velut illa q̄
homo eſt riſibilis. Riſibilitas ei ptinet ad naturā hoīs:
id eſt: ad humanitatē: vel de ipſa eētia: velut hō eſt ſpe-
cies. Ad ꝓprietatē vero ptinet q̄cūq vl' ꝓpt ꝓprietatez
dr de ſubſiſtēte ꝓprietatis: vt plato eſt pſona: vel de ipſa
ꝓprietate: vt plato eſt indiuiduū. Similit in diuinis ad
diuinā eſſentiā ptinet quod p̄dicat cuz dicit: pat eſt dñs
creaturaꝝ: vl' pat eſt p̄ncipiū creaturaꝝ. Ad ꝓprietatem
vo pſone ptinet qd p̄dicat cū dicit: pater eſt pſona.

cxxv Una cauſa dicēdi ē q̄ ad omnē ptinet dicti cau-
ſam. Hec cauſa eſt vnitas in hūanis: omnē eīn ꝓprieta
tē vnitas comitat. Unitas eni comitat hūanitatē ſortis
ad ſubiectū: vt ſic ſortes dr hō hūanitate: ita vn⁹ vnitate:
q̄ comitat illā hūanitatē. Et ita dr vn⁹ hō: hō hūanitate:
vn⁹ vnitate. Silr hoc animal dicit vnū albū: albū albedi
ne: vnū vnitate addita albedini: ⁊ ſic pcurre alias ꝓprie-
tates. Sūt tñ qui duas excipiūt cauſas: ꝓpriā qualitatez
⁊ morā. Dicūt eīn q vnitas nō comitat ꝓpriā qualitatez
ad ſubiectū: quia ipſa vnitas de ipa ꝓpria qualitate eſt.
De propria enim qualitate ſunt tam ſubſtantialia q̄ ac-
cidentalia rei. Unde non poteſt dici: ſortes eſt vnus ſor-
tes: cum nulla vnitas comitet ꝓpriā qualitatem ſortis.
Similiter vnitas non comitatur moram: quia ſi moram
comitaretur vnitas: cum vnitas moretur in ſubiecto: il-
lam vnitatez comitaretur mora: et ſimiliter illam moram

alia vnitas: ꝛ ſic incurremus in infinitū. Similiter in diui
nis circa diuinitatē attendit vnitas: id eſt: quedā ſingula
ritas ſm quā deus dicit vnꝰ. Similiter circa ꝓprietates
pſonaꝝ diuinaꝝ attēdunt tres vnitates: id eſt: tres diſtin
ctiōes: ſm q̄s vnā pr̄ dicit vnꝰ: filiꝰ aliꝰ: ſpūſſctūs aliꝰ.

Omnis eſſendi cauſa ptibus ſue rationis vel cxxvi
effectibus eſt cōpoſita. Regula iſta locū habet in
naturalibus nō in diuinis. Diuinitas enī q̄ eſt quaſi cau-
ſa triū pſonaꝝ nō eſt cōpoſita ex ptibꝰ ſue rationis: id eſt:
ſue diffinitōis. Diuina em̄ eſſentia diffiniri nō pt. Eſt em̄
cauſa ſingula diffiniens: ſed nō diffinita: eſt enī ſimplex
relegatio omni genere cōpoſitionis: nec multiplicē habꝫ
effectum in eo in quo eſt. In naturalibꝰ aūt cauſe ſubſtā
tiales /generales vel ſpeciales cōpoſite ſūt ex ptibꝰ ſua-
rum diffinitionū: vt hec ſpecies homo cōpoſita eſt ex ge-
nere ꝛ ſubſtātialibꝰ differentijs. Hoc genꝰ animal dicit ſi
milit. Cauſe vero accidētales vt albedo/nigredo/cōpo-
ſite ſunt ex diuerſis effectibus. Albedo em̄ facit albū: co
loꝛatū: quale. In ſupceleſti cauſa: nec ex effectibꝰ nec ex
ptibus eſt cōpoſitio.

Omnis diuerſitas atq̈ idētitas eſt aut ſm na- cxxvii
turā. aut ſm ꝓprietatē. Homo enī ꝛ aſinꝰ differūt
ſm naturā: petrꝰ aūt ꝛ paulus ſm ꝓprietatē. In diuinis
autē ſemiplena diuerſitas. Non em̄ ibi differētia ſm ſub
ſtantiā: ſ ſm pſonalē ꝓprietatē. Unde nec ꝓprie eſt ibi
diuerſitas cū ibi ſit nature idētitas: vnde nec ſinglaritas.
Pater em̄ nō ꝓprie dicit ſingularis: qꝛ nō eſt tm̄ vni de
ſingulis cōueniēs: immo conuenit tribus perſonis.

Quecūq̈ idē ſunt: aut natura idē ſūt: aut ꝓprie cxxviii
tate. Ut ſoꝛtes ꝛ plato idē ſūt natura nō idētitate ſin
gularitatis: ſed idētitate ꝯfoꝛmitatis. Pater vero ꝛ filiꝰ
ꝛ ſpiritusſanctꝰ idē ſunt idētitate ſingularitatis nature: ci
cero vero idē eſt qui tulliꝰ idētitate ꝓprietatis: pat vero
non eſt idē qui filius immo eſt alius q̄ʒ filiꝰ ſingularitate

ꝓprietatis:ſed eſt idē ꝙ filius ſingularitate deitatis.

cxxix Idemtitas nature vel generis in conformitate conſiſtit. Verbi cauſa. Ideo dicit plato id eſſe ꝙ eſt ſortes natura vel genere:quia eiuſdē nature eſt cōformitate. Hoc nomē em̄ cōformitas pluralitatē inſinuat. Vn̄ nō attēdit in nature ſinglaritate:ſꝫ in naturaꝝ ſilitudine.

cxxx Conformitas eſt ſingularū naturarū plena ſimilitudo. Vt ſortes ⁊ plato dicunt naturaliter conformes ſuis ſingularibus humanitatibꝰ eos ſimiliter conformantibꝰ. Patris aūt ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti nulla eſt cōformitas:ſed (vt ita loquar) informitas:nō em̄ ſimilitudo eorū attendit ſm ſingulares naturas:ſed ſm vnā ⁊ ſimplicem triū eſſentiā. Dicitur tn̄ filius cōſubſtātialiſ patri:nō vt cōſubſtātialis notet ſubſtantie diuerſitatē:ſed ſubſtātie vnitatē:vt ſit ſenſus:filius eſt conſnbſtātialis patri:id eſt:vniſubſtantialis.

cxxxi Diuerſitas aut ſingularitatis tantū eſt. aut diſſimilitudinis. Eteni ſortes ⁊ plato diuerſi dicuntur ſingularitate ſuarū humanitatū quibus differūt. Sortes vero ⁊ brunellus differūt diſſimilitudine ſuaꝝ naturaꝝ.

cxxxij Diuerſitas diſſimilitudinis. aut nature eſt. aut proprietatis. Verbi cauſa: vt predicto inſtemꝰ exemplo: Sortes ⁊ brunellus diſſimilitudine ſuaꝝ naturaꝝ differunt:ſortes ⁊ plato diſſimilitudine proprietatū.

cxxxiij Nulla diuerſitas ſingularitatis vel diſſimilitudinis naturarū in trinitate habet locum. Predicte eteni regule locū habent in naturalibus. Hec vero in diuinis/ vbi nulla diuerſitas/nulla diſſimilitudo/ſꝫ ſola equalitas eſt.

cxxxiiij Omnis ſubſiſtēs diſſimilitudine nature eſt aliud: ⁊ diſſimilitudine proprietatis eſt aliud. Hec regula in parte locū habet in diuinis: in pte vero in ſolis humanis. In trinitate em̄ pater nature diſſimilitudine nō eſt aliud a filio:ſed ꝓprietate diſſimilitudinis eſt aliꝰ a filio. In naturalibꝰ vō ſortes eſt aliđ a brunello:diſ

ſimilitudine nature: diſſimilitudine vero ꝓprietatis eſt alius. His itaq; naturalibus taliter ſe habētibus: conuenit ſm aliquas iſtaꝝ rationū humanaꝝ ad diuinoꝝ intelligētiā tanq̄ e regione accedere: ſm quaſdā vero diuina humanis inacceſſibilia eſſe. Age ergo q̄ pater vel filius vel ſpūſſctūs dicunt deus. Dicti huius cauſa diuinitas a catholicis appellat. Dicunt eteni deus diuinitate. Ineſt autē hic huius dicti cauſa illi de quo vero dicitur: eſt eñ (vt catholici dicūt) diuinitas in deo. Porro quia in naturalibus aliud genere eſt qđ dicit: aliud de quo dicit. Excedit theologia huius rationis modū. Nō eñ aliđ eſt genere deus: aliud diuinitas: quia ex deo ꝓpendit: quoniam vltra rationes humanas de deo dicitur diuinitas: nomine etiā quo exponitur. Deus nāq; diuinitas eſt: deus vtiq; aliud non eſt: ⁊ aliud deitas eſt: eſt tñ alterius rationis hoc dictū: alteriꝰ vero illud. Aliter nāq; de deitate: aliter vero de deo catholici loquuntur. Aiunt eni de deitate: quoniā in deo eſt: quod quidē ea oſtendūt ratiōe: quoniā dei natura eſt. De deo aūt aiūt: quoniā in ſe diniuitatē habet: qđ q̄dē ea oſtendūt ratiōe: quoniā ꝑſona eſt. Horū ſiquidem nominū cauſis ꝑcipitur deꝰ ⁊ deitas alterius ⁊ alterius ratiōis eſſe. Alia nanq; ratiōe deitas dicitur natura: alia vero deus dicitur ꝑſona: que nimirū doctoꝝ ratiōes: catholicoꝝ expoſitionibꝰ ꝑcipiunt.

Finis

BIBLIOTECA DE CATALUNYA
BARCELONA

BIBLIOTECA DE CATALUNYA
1001959010

8a

DIPUTACIÓN PROVINCIAL
DE BARCELONA

Biblioteca de Cataluña

Reg. 445217
Sig.
Inc. 101-8a